

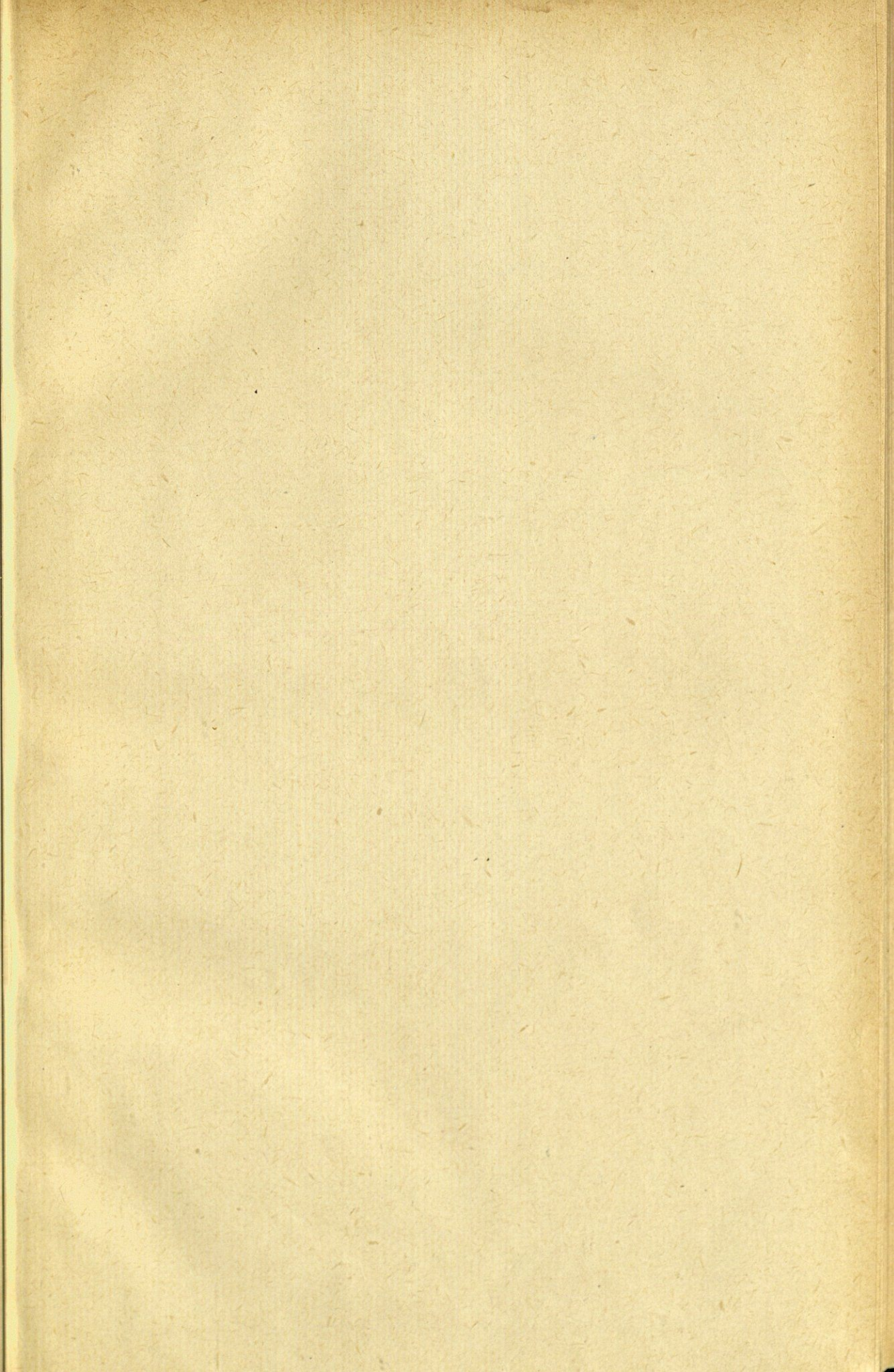
II
C 26.085
f

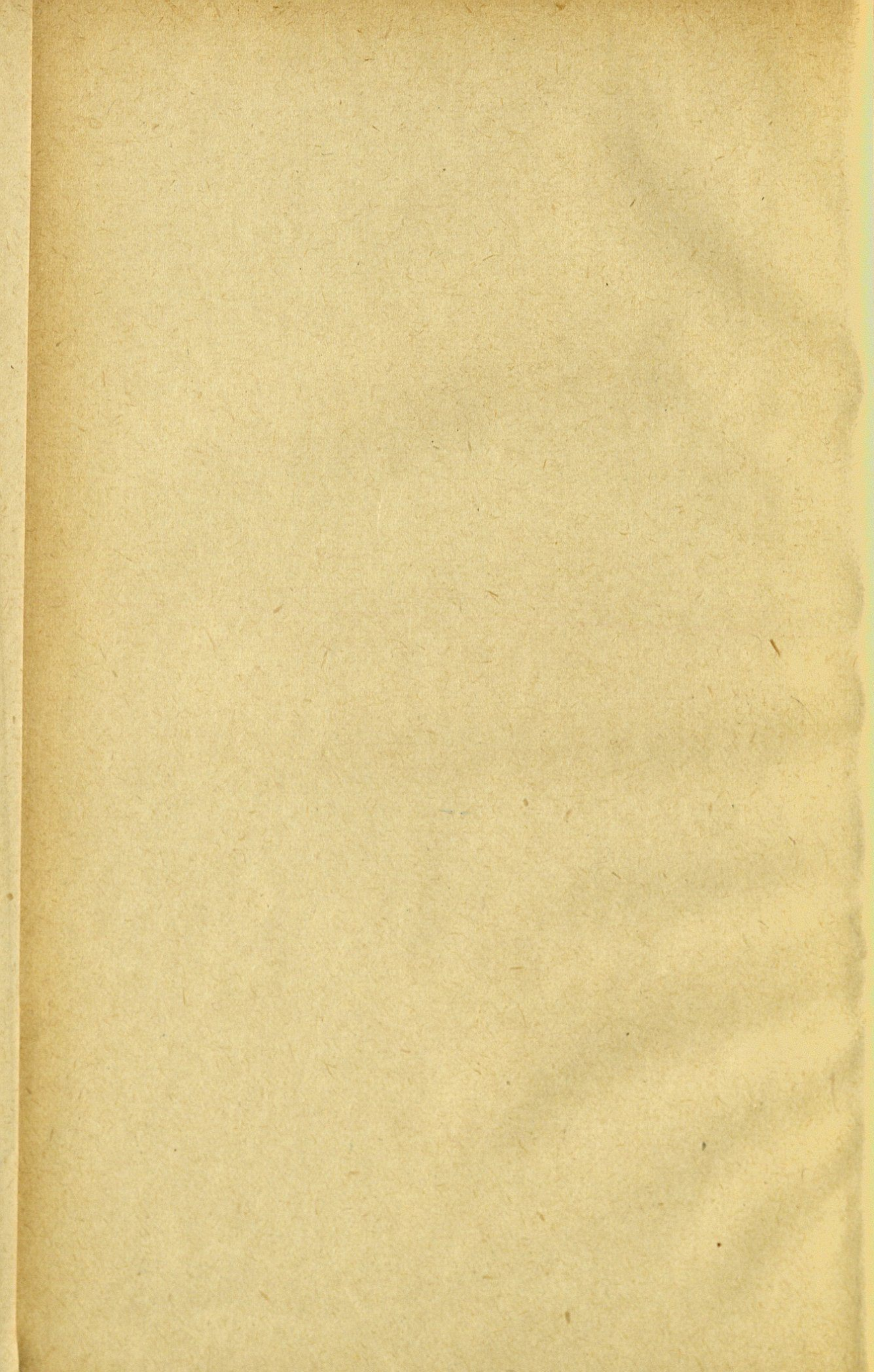

Dr. Povrharskič
Rayhenburg.
1900.

SLOVENSKE

VEČERNICE

za

pouk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

52. zvezek.

Natisnila tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.

1900.

Slovenske
Večernice

za pouk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

❖ 52. zvezek. ❖

V Celovcu.

Natisnila tiskarnica Družbe sv. Mohorja.

1900.

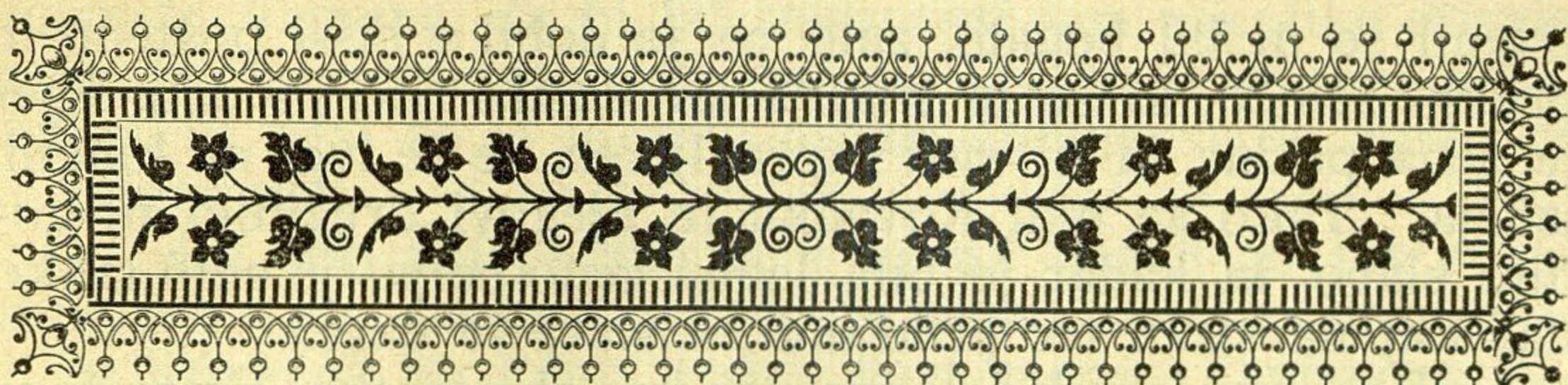
Z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva.

II 26085 d, p

IN = 030003341

Nehvaležen sin.

Povest. Spisal Malograjski.

Se mi je živo pred očmi stari Kovaček, dasi počiva že nekoliko let pod zemljo, in zdi se mi, kakor bi ga bil še včeraj videl iti skoz vas, počasi, pre-mišljeno, z upognjeno glavo, v roki debelo palico, a čez ramo beraško malho.

Sem ter tja je postal malo, pocepetal z nogami, zamrmral nekaj sam s seboj, pa se začel zopet pomikati naprej . . . .

Kovaček ni bil navaden berač. Nekaj častitljivega je imel na sebi, in na prvi pogled si mu poznal, da ni sam zakrivil svoje usode, da so ga temveč nezasluženo doletele trde izkušnje. Ljudje so tudi drugače ravnali z njim, nego s kakim postopačem. Kamor je prišel, so ga radi sprejeli, in malokdaj se je zgodilo, da bi bil brez darú zapustil kočó, pri kateri se je zglasil. Baš za to pa se tudi ni prepogosto vračal v jedno in isto hišo, kajti na kup ni spravljal, ampak je bil zadovoljen, da je imel le sproti za vsakdanjo potrebo.

Kar je bil doživel, ni bilo baš nič posebnega, kajti nehvaležnost otrok se nahaja, žal, pogosteje, nego bi bilo želeti; vendar pa sem jaz njegovo povest vselej rad poslušal, in zdi se mi vredna, da jo zapišem ter otmem pozabljivosti.

I.

Lepo posest je imel Kovaček svoje dni: njiv, travnikov in gozdov, kolikor jih spada k pol zemljišču, čedno, zidano hišico brez dolga, a v hlevu dobro rejeno živinico.

Oženil se ni bil bogato, zato pa je dobil v hišo pošteno in pridno ženico, ki se je trudila ter delala noč in dan. Kjer je žena pridna in ni mož zapravljivec, se že tudi na kmetih izhaja. Tako se tudi Kovačku in njegovi družinici ni godilo slabo, in kadar je bila letina malo bolja, je celó lahko dal kaj na stran ter prihranil za slabейše čase.

Bog mu je bil dal dva otroka, oba fantka. Starejšega so bili krstili za Petra, mlajšega za Janezka. Oba sta bila sicer zdrava in čvrsta, vendar pa je bil mlajši dokaj lepši in bistrumnejši, in akoravno je imel oče oba dečka jako rad, se mu je srce kar nehoté bolj nagibalo k Janezku. Pa tudi mati je kazala to slabost. Janezek je bil vselej in povsod prvi, in marsikaj se je njemu izpregledalo, kar se njegovemu bratcu ni. To pa je bila napaka, ki je neugodno vplivala na odgojo obeh otrok. Starejši je začel kmalu opazati, da merijo stariši večkrat z dvojno mero, in začel je postajati nekako tih in potuhnjen, mlajšega pa je delala ravno zavest, da velja pri stariših več, nego njegov starejši bratec, trmoglavega, oblastnega in ošabnega.

Razlika med dečkoma se je pokazala še bolj, ko sta začela hoditi v šolo. Janezek je kmalu nadkrilil v učenju vse druge otroke. Posledica tega pa je bila, da sta bila oče in mati poslej še bolj ponosna nanj, in da sta mu še rajši pregledala vsako nerodnost ter ga razvajala sploh v vsakem oziru. Ponos starišev radi njegove nadarjenosti pa je bil popolnoma upravičen, kajti vzbujal je pozornost tudi njegovih učiteljev. Navzlic temu pa bi Kovaček svojega sina ne bil šolal naprej, ko bi ne bil nekega dne stopil gospod kaplan v njegovo hišo ter ga nagovoril takó-le:

»Kovaček, kaj pa mislite vendar s svojim mlajšim fantom? Kar se je mogel naučiti v domači šoli, se je naučil, in treba bo, da ga daste kam drugam. Janezek je umna glavica, in škoda bi bilo, če bi ostal kmet in bi samo gnoj kidal, pa zemljo oral!«

Kovaček ni bil v mali zadregi radi tega obiska in teh besed. Gospod kaplan je bil sicer prijazen človek, ki je prilično rad nagovoril tega ali onega, in tudi z njim se je bil že nekolikokrat pomenil, ko sta se bila srečala, toda na njegovem domu še ni bil nikoli.

Kovaček se ozre najprej po sobi, in videč, da je dokaj nereda, kakor je to sploh v kmetskih kočah ob delavnikih v navadi, zardi malo; nató pa odpre skrinjo, poseže po svojo nedeljsko kamižolo in jo obleče kar vpričo

gospoda kaplana, da bi bil tako vsaj sam nekoliko dostojnejši za sprejem odličnega gosta. Vse to je trajalo nekaj minut, in zdaj še le je imel toliko zbrane svoje misli, da je odgovoril:

»Eh, kaj naj pa storim z njim? Kmet je res revež in več en trpin, pa kaj hočemo, če nismo rojeni za drugega!«

Kovaček je dobro vedel, kam merijo kaplanove besede, in dele so mu jako dobro, toda potajil se je nekoliko in se delal nevednega. Gospod kaplan pa je odgovoril na njegove besede:

»Za kaj je kdo rojen, ne more vedeti nihče naprej. To ve sam Bog, ki nas je ustvaril. Toda ako vidimo, da je Bog naklonil komu talent, moramo pač misliti, da ga je namenil za kaj višjega . . . In kakor sem že rekel, vaš Janezek ima bistro glavico, in lahko rečem, da mu ga v celi šoli ni para . . .«

»Tisto je že res!« poseže Kovaček vmes, premagan od te hvale. »Pomislite, kaj je nekoč ta paglavec storil, ko je bil komaj pet let star. Jaz in žena sva imela s hlapcem in deklo nekega popoldne opraviti na polju, otroka pa sta bila sama domá. Kar stopi tuj človek v hišo in začne stikati po omarah. Starejši deček zbeži, Janezek pa, ta frkavec mali, vam skoči v vežo, vzame burklje, se postavi pred hišna vrata, kakor bi hotel onemu ubraniti, da bi zbežal, ter jame kričati: „Oče, brž doli iz izbe, brž doli, nekdo je v hiši!“ Ko je tujec to slišal, je mislil, da je res kdo domá, in jo je hitro popihal. Svoj živi dan ne pozabim, kako nam je pravil to, ko smo se bili vrnili domú. — Govoril je prav po otročje: „Vzel sem bulklje, tekkel pled vlata in sem lekel: Oče, blž doli, blž doli, nekdo je v hiši!“ Tako je pravil. Hahaha, ali ni to dosti za takega otroka?«

Kovaček se je bil popolnoma izpozabil, in če se je hotel spočetka potajiti, je zdaj do cela izdal svojo slabost. Gospod kaplan, ki ni slutil, da je Kovaček tako ponosen na svojega sina, je nekoliko osupnil, vendar pa je rekel:

»No, vidite, to vse kaže, da je jako vzbujen, in zató bi dejal, da ne bi bilo napačno, če bi ga dali v šolo. Vsaj poskusite z njim! Tako revni niste, da bi vas ugonobili stroški, ki jih bode imeli prvi čas z njim. Če se bo učil, bo vse dobro, in pomagal si bo kmalu sam. Ako pa črez jedno ali dve leti izprevidite, da fant noče tako, kakor bi bilo želeti, no, potém ga vzemite zopet domú, ali pa ga

potaknite, in to bi bilo morda še boljše, v kako trgovino; kar se navadi v šoli, mu ne more škoditi! Da bi ga silili k učenju, ako bi ne kazal veselja do njega, za to tudi jaz nisem. Ni dovolj, da ima človek talent, ampak imeti mora tudi veselje do učenja in pa priden mora biti. Sicer pa trgovec dandanes tudi nekaj velja. Če ne bo drugače, izročite starejšemu kmetijo, mlajšega daste pa h kakemu trgovcu.«

Tako je govoril gospod kaplan, in Kovačku so se zdele njegove besede jako pametne, ali dasi je v srcu sklenil, ravnati se po njih, vendar ni naravnost pritrdil, ampak je rekel:

»Bom videl, kako bo. Taka stvar se mora preudariti na vse strani; sicer pa lepa hvala za dober svèt!«

Ko je bil gospod kaplan pri Kovačku, gospodinje ni bilo domá. Bila je šla na vodo nekaj perila izpirat. Ko se je vrnila, vstopil se je njen mož pred njo, in sicer nekoliko bolj pokončno, nego je bila to njegova navada, ji zrl nekoliko časa molčé v obraz, tako da ga je že hotela vprašati, kaj to pomeni, potem pa ji je začel praviti, kakega gosta so imeli, in kaj ga je privedlo k njim. Zamolčal ji ni nobene besede o vsem pogovoru, nazadnje je pa še pristavil:

»No, stara, kaj praviš ti k temu? Ali bi ne bilo lepo, ako bi imeli kdaj gospoda pri hiši?«

Ona pa si pokrije s predpasnikom obraz, si obriše solze, ki so ji od veselja silile v oči, ter vzdihne:

»To bi bilo preveč sreče za našo hišo. Vendar, če je božja volja tako, pa poskusimo!«

S tem je bila stvar odločena. Precej drugi dan po tistem se je podal Kovaček h gospodu kaplanu ter povedal, kaj sta sklenila z ženo.

Gospod kaplan je pohvalil Kovačka, da je sprejel njegov svèt. Obljubil mu je, da mu pojde kolikor mogoče na roko, ter mu velel naposled, da naj pošilja odslej dečka vsak dan k njemu, da ga bo nekoliko pripravljaj za mestne šole.

In tako je zahajal Kovačkov Janezek poslej dan na dan s knjigami v roki v župnišče, in kdor ga je videl, vsakdo je rekel:

»Iz tega pa bo nekaj!«

Starišem pa je po tihem utripalo srce veselja. To veselje se je Kovačku sicer nekoliko izhladilo, ko je vprašal

nekoč gospoda kaplana, kako se Janezek uči, pa je dobil v odgovor:

»Glavico ima dobro, to se ne dá tajiti. Toda pridnost ni zmeraj jednaka. Enkrat se nauči vse do pičice natanko, drugič pa se mi zdi nekako površen. No, pa je treba pomisliti, da je še otrok, in da postane z leti resnejši. Bolj neljubo pa me je zadelo to, da si je hotel pomagati parkrat, ko se ni bil naučil vsega, z lažjo in me je izkušal prepričati, da sem mu bil odmeril manjšo nalogo, nego je bilo res!«

Te besede so Kovačka dokaj potrle, toda gospod kaplan, to videč, ga je zopet potolažil, rekoč:

»No, zaradi tega pa ne smete še obupavati. Jaz vsaj mislim, da se kaj takega ne prigodi več, kajti posvaril sem ga, in zdelo se mi je, da ga je bilo sram, in da se je kesal. Vsekako vas to ne sme ostrašiti. Ko pride fant do pravega izpoznanja, se že iznebi teh napak, in ker ima, kakor sem rekel, zares dobro glavico, ne dvomim, da vam bo delal veselje.«

Tako je ostalo pri prvotnem sklepu.

II.

Kovačkov Janezek se je od tistihdob, ko je bil začel zahajati h gospodu kaplanu, jako čutil. Rad se je pobahal pred svojimi vrstniki, da pojde v mesto v šolo, in pristavil je pri taki priliki vselej: »Žgancev mi tam ne bo treba jesti, kakor doma!« To je vzbujalo zavist pri drugih dečkih; posebno neprijetno pa je zadela ta hvala vsakokrat njegovega starejšega brata, kadar ga je slišal se tako ponašati.

Sploh je postajal Janezek oblastnejši od dne do dne, tako da sta ga morala oče in mati, akoravno sta mu tako rada prizanašala, vendar le večkrat posvariti. Toda taka svaritev pri njem nikdar ni dosti izdala. Saj je opazil, s kakim veseljem je počivalo tudi tistikrat očetovo oko na njem, ko ga je ošteval; materi pa se je itak zibal vedno zadovoljen smehljaj okoli usten, naj je uprla kadarkoli vanj svoj pogled.

Tisti dan, ko je bilo treba odriniti v mesto, pri Kovačku ni bilo malo beganja in letanja. Mati bi bila dala svojemu Janezku najrajši celo kaščo s seboj. Vedno zopet se je spomnila na kaj, kar mu je hotela položiti še v skrinjo, tako da se je odhod bolj in bolj zavlačeval. Pri tem pa si je neprenehoma brisala solze in včasih se je prav v resnici razjokala. Ko jo je mož tolažil, mu je odgovorila:

»Oh, pusti me! Ti ne veš, kako težko mi je pri srcu!«

Ali jo je težila le ločitev od ljubljenega otroka tako, ali pa ji je dopovedovalo srce, da to ne bode na srečo hiši, sama ni znala. Pa tudi Kovačku samemu je bilo nekako tesno pri srcu. Toda moški se laže zataji, nego ženska, in prikrival je skrbno, kar se je vršilo v njegovem srcu. Ko je bilo naposled vse opravljeno in je bil fant že na vozu, stori z bičem še križ pred konjem, potem pa sede poleg fanta in požene. Pri sosednjih hišah so povsod stali ljudje in gledali za vozom. Kovaček je imel svoj pogled uprt na konja in se je delal, kakor bi nikogar ne opazil. Janezek pa se je samozavestno oziral okoli ter se nasmehaval.

Prva leta, ko je imel Kovaček svojega sina v mestu, ni imel ravno vzroka, pritoževati se na njega. Učil se je dobro, in med počitnicami se je lahko izhajalo z njim. One slabe lastnosti, ki so bile izkalile v njem, še niso bile dozorele popolnoma. Mogoče, da bi se bilo obrnilo še vse na bolje, ko bi bila oče in mati vsaj zdaj postopala bolj strogo proti njemu. Pa kako bi ga bila mogla strahovati, ko se je tako pridno učil! V prvi, drugi, tretji latinski šoli je bil vedno med prvimi. Takemu otroku se že sme odpustiti kak prestop, tako vsaj sta mislila Kovaček in njegova žena. Fant pa je napredoval ne samo v starosti, temveč tudi v samoglavnosti, ošabnosti in odurnosti.

Oče in mati sta se še le izpametovala, ko je začel nazadovati tudi v šoli. V četrti šoli je bil padel hkrati za mnogo nazaj. Kovaček ni štedil ne truda, ne denarja in peljal se je vsakega pol leta enkrat do njega. Pri tisti priliki je stopil vselej tudi do profesorjev, da je vprašal, kako je z njegovim fantom, akoravno se mu je zdela taka pot jako sitna. Prejšnja leta se je vračal vselej zadovoljen od njih, zdaj pa je ta in oni zmajal z glavo ter rekel:

»Fant je nadarjen, samo lahkomiseln je. Tudi grde razvade ima. Poglejte, morda pa v njegovem stanovanju ni vse v redu.«

Na počitnicah domá pa je postajal mladi študent čimdalje neznosnejši. Niti z očetom, niti z materjo ni več rad govoril. K večjemu kak »da« ali »ne« je bilo še spraviti iz njega, a še tistikrat, ko je izgovoril to besedico, je gledal v stran. Tudi domá ga je vedno manj trpelo, in prišlo je naposled tako daleč, da je hodil le še jest in spat domú, drugače pa se je potikal vedno okrog. Izogibal se je

vseh domačih, kakor bi mu bili na potu. To pa jih je tem bolj žalilo, ker ga tuji ljudje niso mogli prehvaliti, kako prijazen je z njimi. Bilo je čudno, da je kazal svoj napuh zdaj ravno starišem in bratu nasproti.

Kovaček se je mnogo trudil, da bi navezal sina nekoliko bolj na domačo hišo, a zaman. Izpraševal ga je večkrat prijazno, skoro ponižno, če je bolan, ali če potrebuje česa, toda on mu je dajal vedno jeden in tisti odgovor:

»Ne bodite sitni in pustite me pri miru!« Tak je ostal svojim starišem nasproti odslej ves čas, ko je obiskoval srednje šole. Kak drug bi bil vesel, če bi ga bil obiskal oče v mestu, njemu pa tudi to ni bilo prav, in dal je nekoč prav jasno razumeti očetu, da mu je ljubše, ako ne prihaja. Kovaček pa, kakor je bil dober, vendar ni bil jeden tistih, ki bi se bil metal za kom. »Če ni tebi na tem, da bi me videl,« je rekel sam pri sebi, »pa meni tudi ne sme biti!«

In pustil ga je od tistihdob v miru.

III.

Nove skrbi so se pri Kovačku pričele, ko je bil sin skončal osmo šolo.

Oče in mati bi bila za ves svet rada vedela, kaj namerjava, in kam se je odmenil. Toda sin je molčal, in onadva si ga nista upala vprašati, ko je zmeraj tako osorno gledal okoli sebe.

Polovica počitnic je bila že minila, a vedela sta še ravno toliko, kakor prvi dan, ko je bil prišel domú. To jima je bilo tem neprijetnejše, ker so ju neprenehoma izpraševali ljudje, kam se bo obrnil študent, pa jim nista mogla dati nikakega odgovora.

Se bolj kot Kovačka je gnala njegovo ženo radovednost, da bi bila zvedela sinovo skrivnost. Naposled se ni mogla več vzdržati in se je odločila, da ga vpraša.

Bilo je nekega dne pri južini. Dijak je sedel zmeraj sam záse pri svoji mizi in jedel zmeraj kaj boljšega, nego drugi. Oče in mati sta vpoštevala, da se je bil navadil v mestu na boljšo hrano, in ga nista hotela siliti, da bi bil zajemal z družino iz jednoiste sklede. Akoravno ni dobival vsak dan mesa, je bilo pa zmeraj kaj takega na vrsti, kar mu je šlo v slast. Na mizo mu je pa mati sama nosila.

Tisti dan mu je bila napravila neko jed, katero je posebno rad imel. Brez dvojbe se mu je hotela prikupiti, da bi tem laže izvabila iz njega odgovor, ki si ga je želela.

Z vidnim veseljem je gledala, kako pometa s krožnika, in ko je bil do malega že pojedel, ga nagovori:

»Ali ti je dišalo? Bala sem se, da bi ne bila premalo osolila...«

Uboga ženica ga je pač nagovorila, kakor ga je v svoji preprostosti vedela in znala. Njemu pa to ni bilo po volji. Čelo se mu zgubanči nad obrvmi, in takoj jame počasneje jesti.

»Je že dobro, že!« odgovori osorno.

»No, saj boš jedel kmalu zopet bolje,« nadaljuje mati, ki je hotela na vsak način doseči svoj namen. »Kakor pravijo, imajo v lemenatu dobro hrano.«

Te besede pa so sina hudo razjarile. Kakor bi ga bil kdo uščipnil s kleščami, odskoči s svojega sedeža in odvrne:

»Kaj meni mar, kako hrano imajo v lemenatu!« Mati ostrmi, vendar še reče:

»I jaz sem slišala, da pojdeš v lemenat! Vsaj ljudje govore tako!«

»Kako pa morejo ljudje govoriti kaj o tem?..... Komu pa sem jaz pravil kaj?... Pa saj vem, kaj namerjavate! Vedeti hočete, kam se mislim obrniti! Ker pa vam je preveč sitno, vprašati naravnost, izkušate po ovinkih zadostiti svoji radovednosti! No, da vas ne bo še naprej skrbelo, vam povem, da mene lemenat nikdar videl ne bo!«

To je bil za ubogo ženo, ki je živela leto za letom v nadi, da bode njen sin kdaj mašo bral, hud udarec. Obrnila se je naglo v stran, zbežala v čumnato in se tam bridko razjokala.

Kovaček sam pa ni bil tako zelo zavzet za semenišče, kakor njegova žena, akoravno bi bil tudi najrajši videl, če bi si bil sin izvolil duhovski stan. Toda mislil si je: naj postane, kar hoče, samo da si bo pošteno služil kruh. To ga je pa vendar hudo jezilo, da je bil sin z materjo tako oduren. Stopil je bliže k njemu in mu rekel:

»Z materjo, mislim, bi lahko malo drugače govoril. Saj ni tvoja dekla.«

Sina je ta opomin nekoliko osupnil.

»Naj bi me pa naravnost vprašali, če me imajo kaj vprašati, a ne na tak način!« odgovori bolj z zamolklim glasom.

Kovaček je bil po dosedanjih izkušnjah nekoliko iznenaden, da ni sin tudi nad njim precej vzrojil. Toda zvedel je kmalu, kje je bilo iskati vzroka temu. Ker je

že enkrat s sinom govoril, hotel je pozvedeti tudi on, kake misli mu rojijo po glavi. Sicer pa ga je tudi skrb za sinovo prihodnost silila k temu, da ga je vprašal:

»V semenišče torej ne pojdeš?«

»Nak!« bil je kratek odgovor.

»I kaj pa boš potém?«

»Na Dunaj pojdem!«

»Ali hočeš mar postati dohtar?«

»Dà, dohtar!«

»Kakšen? Ali zdravniški, ali jezični?«

»Jezični, če ga hočete že tako imenovati!«

»Kako pa boš izhajal? Saj veš, kaj pravijo: Kdor hoče na Dunaj, naj pusti trebuh zunaj! To pa menda vendar ne pojde, da bi šel brez trebuha na Dunaj.«

»Doslej ste mi vi pomagali!«

Kovačku se je dobro zdelo, da je sin to pripoznal.

»Ahà, zdaj te imam!« si je mislil in pripomnil:

»Glej, glej, ali vendar še veš to? Pa si postopal tako proti meni in materi, kakor bi ti ne bila storila še nikdar nič dobrega!«

»Eh . . . . mati so včasi sitni! Kaj veste vi! Moja glava je polna drugih mislij, in ni mi mogoče, govoriti zmeraj o tem, o čemur bi oni radi!«

Štulil je zmeraj mater naprej, dasi z očetom ni bil nič drugačen. Tem bolj pa je temu rastle pogum, da bi mu povedal svoje mnenje. Nadaljeval je torej:

»Tvoje misli bi ti ne smele nikoli izriniti spomina na četrto zapoved božjo iz glave, in nikdar bi ne smel pozabiti, kar si dolžan starišem!«

»Saj tudi nisem pozabil!«

»O pač, pač, drugače bi ne bil mogel biti tak! Toda pustiva zdaj to, in povej mi rajši, kako si misliš pomagati. Upaš li, da dobiš kako podporo na Dunaju?«

»Pozneje že; od začetka pa mi bodete morali poseči vi malo pod rame.«

»Koliko pa misliš, da boš potreboval?«

»Tri do štiri sto goldinarjev najmanj, kajti Dunaj ni Ljubljana. Ravno prej ste namignili sami, kako drago je na Dunaju.«

Kovaček osupne prvi hip. Da bi bilo treba šteti toliko, tega ni pričakoval. »Sin, ti zahtevaš dosti,« odvrne. »Tri do štiri sto goldinarjev . . . to je lep denar. Nimam jih kje na strani, in če ti jih hočem dati, moram

jih vzeti na posodo. S tem pa pride dolg v našo, do zdaj še precej trdno hišo. Sin, sin, ali ne bi šlo to kako drugače?»

»Ni mogoče, oče!«

Kovaček je čul črez dolgo zopet enkrat besedo ,oče' iz sinovih ust. Skoro proseče se je glasil sinov odgovor, in pogledal ga je bil pri tem tako prijazno, kakor že davno ne. Kovačku se je omehčalo njegovo itak nikoli pretrdo srce. Saj ga je imel še vedno jako, jako rad!

»Janezek,« mu reče z dobrosrčnim glasom, »vse storim za te, kar le morem, ampak gledi, da boš tudi ti zahteval od mene samo toliko, kolikor mora biti. Saj veš, da je kmet revež! V potu svojega obraza si prisluži vsak novec. Dokler gre vse po sreči, se še izhaja, ali Bog nas varuj kake uime! Toča naj enkrat pobije, pride naj bo-lezen v hišo, ali pa v hlev, pa je vse narobe! Pomisliti moraš tudi, da imaš brata, ki je starejši od tebe, ki se že od mladih nog trudi za hišo in ima torej tudi pravico zahtevati, da mu zapustim domačijo brez velikih bremen! Če že mora biti, naj bo v božjem imenu! Denar bom dobil, saj toliko imam še kredita! Rajši bi seveda videl, da bi šel v semenišče, kjer bi bil z vsem potrebnim preskrbljen. Toda če ne čutiš v sebi poklica za duhovski stan, ne silim te. Vem, da sila ni nikjer dobra. Tvoja sreča mi je zelo pri srcu. Pojdi torej, kamor te žene srce, samo pameten bodi in Boga se boj! Varuj se slabe družčine, katere je neki v velikih mestih jako dosti, in pa to izkušaj, da se postaviš kmalu na lastne noge! Gledi, da dobiš čim prej kako podporo, ali pa, da si sam kaj prislužiš, kajti dolgo bi te jaz ne mogel podpirati. S tremi sto goldinarji boš jedno leto nemara izhajal, ali v jednom letu si pa tudi lahko že kaj preskrbiš, da te meni ne bo treba tudi še nadalje zalagati.«

»Oh, v jednom letu postane marsikaj drugače!« poseže sin vmes, vesel, da je bil oče tako hitro pripravljen, preskrbeti mu denar, potem pa še pristavi samozavestno, prepričevalno:

»Le ne bojte se nikar! Kakor hitro si bom mogel pomagati sam, ne bom nadlegoval vas. Sicer pa vzamem vse, kar mi daste, itak le na posodo od vas. Tudi če me podpirate vse štiri leta, ne izgubite ničesar. Povrnem vam vse z obrestmi vred. Lepo vas prosim: saj če sem enkrat odvetnik, ali tudi če vstopim v cesarsko službo, bom imel vendar kmalu toliko, da povrnem tistih par stotakov!«

»Le gleda no, da bo tako!« odgovori Kovaček zadovoljen. Sinove besede so mu dele dobro, in stari ponos se ga je loteval.

»Kdaj pa misliš oditi?« ga še vpraša. »Saj mislim, da je še dovolj časa, ali ne, da ti preskrbim denar?«

»Mudi se tako ne,« odgovori sin, »vendar pa bi bilo dobro, da bi odpotoval nekoliko prej na Dunaj; kajti zdaj, ko še ni vseh dijakov tamkaj, dobil bi laže in bolj po ceni stanovanje, pa tudi kak zaslužek bi se zdaj nemara laže dobil. Prosil bi vas torej, da bi preskrbeli kolikor mogoče kmalu denar.«

»Potrpi do nedelje,« pripomni oče. »V nedeljo bo čas, da stopim do Bregarja. On, mislim, da mi ne odreče posojila. ... Kaj pa, ali misliš vzeti ves denar ob enem s seboj? Ne bi li bilo morda boljše, da ti pošljem vsak mesec nekaj?«

»Oh, kaj bi si delali sitnosti s pošiljanjem!« odvrne sin. »Kar vse vkup vzamem s seboj, pa je! Saj je vse jedno, če je shranjen denar pri vas, ali pri meni! Če sem bil toliko pameten, da sem izvršil osmo šolo, bom vsaj tudi vedel, kako mi je ravnati z denarjem.«

»Kakor veš!« pritrди oče dobrohotno, potem pa gre tolažit mater, ki je še vedno ni bilo na izpregled. Dobil jo je še vedno jokajočo v čumnati, a pogovarjal jo je toliko časa, da se je naposled sprijaznila tudi ona z mislijo, da gre sin na Dunaj.

IV.

Kovaček je storil, kakor je bil obljubil sinu. Precej prihodnjo nedeljo se je podal po krščanskem nauku k Bregarju, s katerim sta bila prijatelja, in o katerem je vedel, da ima denar. Ko mu je bil po raznih ovinkih razodel, kaj ga tišči, in komu misli dati denar, pomolči Bregar nekoliko, potem pa vpraša resno:

»Kovaček, si li pa tudi premislil dobro, ko si se odločil, dati sinu toliko denarja skupaj?«

»Eh, kaj se meniš!« odgovori Kovaček ponosno. »Moj sin je pameten in ve dobro, kako mu je paziti na denar. Tisto pošiljanje vsak mesec je sitno in tudi brez stroškov ni. Najbolje je torej, da vzame fant denar s seboj! Ne, ne, to me ne skrbi, da bi denarja ne obrnil prav!«

»Tvoja glava, tvoj svèt!« pripomni Bregar, vzame ključ od svoje omare in gre po denar. Vrnivši se, položi pred Kovačka tri stotake in reče:

»To imaš! Bog daj, da bi ti dosti zalegli, in da bi ti prinesli večje obresti, nego jih boš plačeval ti meni!«

»I saj res!« povzame Kovaček. »Koliko pa boš vendar zahteval obrestij?«

»Toliko, kolikor bi zahteval od vsakega prijatelja — po pet od sto! . . . Mislim, da ni preveč!«

»I kaj bo preveč!« odvrne Kovaček zadovoljen, da mu je bil Bregar ustregel tako drage volje, in še vpraša: »Kdaj bomo pa dolžno pismo delali?«

»Za to je pa še čas!« reče Bregar. »Kadar nanese prilika, pa te pokličem! Nič se ne bojim, da bi me opeharil.« Kovaček ga še lepo zahvali, pa odide.

Sin ga je vprašal še tisti večer, ali je dobil denar. Ko mu je oče to potrdil, začne mu praviti, da je dobil od nekega sošolca pismo, v katerem mu naznanja, da odide že drugi dan z doma. »Zmenjena sva,« je nadaljeval, »da odpotujeva skupaj na Dunaj, in tako ne preostaje drugega, nego da se odpravim tudi jaz že jutri na pot. Sešla pa se bodeva v Ljubljani.«

Očetu se ni videlo to pripovedovanje nič kaj verjetno, in nič mu ni kaj ugajalo, da sili sin tako z doma. Vendar mu ni hotel ugovarjati, ampak je rekel, da je njemu tudi prav tako, če ni drugače.

Kovačkov študent je sicer rad lenaril in dolgo spal, a drugo jutro po tistem je bil že na vse zgodaj na nogah. V tem, ko je oče napregal konja, da bi ga potegnil do železnične postaje, spravil je on naglo vse svoje reči skupaj, poslovil se na kratko od matere, ki je, kakor še vselej pri slovesu, bridko jokala, podal bratu roko, ne da bi ga bil pogledal v obraz, in nató je skočil na voz. Ko se je oče še nekaj obotavljal, reče mu nevoljno:

»Dajte no že, dajte! . . . Tako se odpravljate, kakor bi hoteli v Pariz!«

Poznalo se mu je, kako težko čaka, da bi bil že z doma.

Med potjo sta oče in sin precej dolgo molčala. Očetu se ni zdelo potrebno izpregovoriti, ker je bil denar še v njegovih rokah in si je mislil: če ga boš hotel imeti, boš že odprl usta! Pa tudi razjarilo ga je bilo, da se je sin s tako lahkim srcem odpravil z doma. »Tebi ni dosti ne na očetu, ne na materi, da s takim veseljem odhajaš v svet,« je rekel sam pri sebi in nevoljen zrl pred se.

Poslopje na postaji se je že videlo, ko izpregovori sin, čemerren in srdit, da mu oče ni dal denarja sam od sebe, rekoč:

»Kje je pa denar? Mislím, da je pametneje, da mi ga daste že med potjo, nego da bi na postaji vpričo ljudij bahato odpirali tisto svojo mošnjo!«

»Da bi se bahal, mi ne hodi na misel,« odgovori Kovaček sinu; »tudi se nimam s čim! Ali naj se baham mar z dolgom, ki sem si ga nakopal na glavo radi tebe? Tudi, ako bi ti izročil denar še le na postaji, storil bi to že tako, da bi se ljudje ne spogledovali. Saj bi stopila lahko malo na stran, ali ne? Da ti pa denarja do zdaj še nisem dal, je vzrok ta, ker si še pomišljam, bi li ti dal vse ob enem, ali ne. Bojim se namreč, da ne bi bilo to tebi in meni na škodo!«

Te besede so sina osupnile. Glas, s katerim je zdaj odgovoril, je bil takoj mehkejši.

»Oh, pojte, pojte!« reče nekoliko boječe: »Saj vendar nisem otrok! Povedal sem vam že, zakaj je najbolje, ako mi daste ves denar skupaj. Prav čisto nič se ni treba bati.«

Oče ga pogleda ostro in reče:

»Ali ti smem zaupati? Ali mi ne boš trosil denarja brez potrebe? Veš, tri sto goldinarjev je dosti denarja, ali pa tudi malo, kakor se vzame. Dosti záme, ki ti ga moram dati, a malo záte, če ga ne boš obračal dobro, in če ne boš znal varčevati. Denar je okrogel in steče hitro izpod palca. Na enkrat ga ne bo, če ne boš pazil.«

»Ne delajte si vendar nepotrebnih skrbij!« odvrne sin. »Saj si lahko mislite, da bom varčeval. Tudi jaz vem, da tisto, kar mi mislite dati, ni mnogo, in ko bi vedel, da vzmorete več, prosil bi vas gotovo za več. Drugi dijaki porabijo na Dunaju najmanj tisoč goldinarjev vsako leto. Toda jaz, ki nisem bogatašev sin, moram biti zadovoljen z manjšim. Da bom moral gledati na vsak novčič, vem sam prav dobro, in odveč je, da mi to še priporočate.«

Ta sinov odgovor je bil Kovačku zopet po godu. »Saj ima vse jedno razum,« je mislil sam pri sebi.

Prišla sta bila do postaje. Stopivši z voza, odpre Kovaček listnico ter izroči s tresočo roko sinu denar. »Pa gledí, da bo to zadnje, kar si zahteval od mene,« mu reče.

Sin spravi vesel stotake. Ker je bil vlak ravno pripihal, stisne v naglici očetu roko, in predno se je ta prav zavedel, je on že sedel v železničnem vozu. Oče je čakal, misleč, da se mu sin še kaj pokaže, a hlaçon zapiska, in vlak oddrda, ne da bi se bilo sinu zdelo vredno, ozreti se še enkrat po njem.

Zalosten in potrť se je vračal Kovaček domú.

V.

Pri Kovačku so dan na dan pričakovali poročila od sina, a zaman. Oče in mati sta oba hudo trpela vsled sinove brezobzirnosti, a dasi sta brala drug drugemu z obraza, kaj ju teži, sta vendar molčala. Kmet, ki je navajen križev in nadlog, ne toži rad. Samo enkrat, ko ji je bilo le prehudu, je vprašala Kovačkovka svojega moža:

»Ali nisi dobil še nič pisma?«

On pa se je nevoljen obregnil:

»Kaj vprašuješ to? Veš, da bi ti ne bil zamolčal, če bi ga bil dobil.«

In odslej je vladal zopet molk.

Tekel je že tretji mesec odtlej, ko je bil sin odšel, a nobenega glasú ni bilo še od njega. Kovaček se je bil sprijaznil že z mislijo, da mu sin sploh ne bo pisal, ko ga sreča neko nedeljo, vračajočega se iz cerkve, pismonoša ter mu izroči pismo, rekoč: »Z Dunaja!«

Ako bi kdo mislil, da se je Kovaček razveselil tega pisma, motil bi se. Ne, ustrašil se ga je, kakor bi slutil, da mu prinese kako neveselo novico. In res, ko prečita pismo, mu zastane kri po žilah. Sin mu je naznanil, da je denar, katerega mu je bil dal s seboj, izgubil že med potjo, če mu ni bil celó ukraden.

»Ljubi oče, vi ne veste, kako sem nesrečen, in v kakih stiskah sem,« tako je pisal. »Saj si morete misliti, kako sem živel ves ta čas tukaj na Dunaju brez vsakega beliča. Od začetka mi je pomagal tisti moj prijatelj, ki sem se vozil z njim, in tudi nekateri drugi znanci so me malo podpirali, toda le toliko, da ravno od lakote umrl nisem. Od dne do dne sem odlašal, sporočiti vam svojo nesrečo, ker sem vedel, kako hudo zadene to tudi vas. Napravil sem tudi nekoliko dolga, katerega moram plačati. Če nočete, dragi oče, da vzamem vsega hudega konec, ali da obupam, pošljite mi nemudoma toliko, kolikor ste mi dali s seboj, kajti draginja je tukaj še mnogo večja, nego sem si mislil. Odslej bom že vedel, gledati na denar. Sicer pa naj vas to ne boli preveč. Vi ne izgubite ničesar. Vse vam povrnem do zadnjega beliča. Ne odlašajte pa nikar. Če ne dobim v kratkem ugodnega odgovora od vas, storim konec svojemu življenju.«

Tako nekako se je glasilo tisto nesrečno pismo.

Kovačku se je vrtelo v glavi. Ves je bil zmeden. Ljudje so hodili v gručah mimo njega, a on jih je komaj

opazil. Postajal je na cesti, in vedno zopet je čital pismo, kakor bi ne verjel sam sebi, in kakor bi hotel prisiliti tiste vrste, da mu povedó kaj drugega, veselejšega.

V tem ga dojde Bregar, ki mu je bil posodil onih tri sto goldinarjev, pa njegov sosed Ižanec, suh, nadušljiv starec, ki je bil na glasu velikega oderuha.

Ko vidi Bregar pismo v Kovačkovih rokah, mu reče:

»No, tebi piše pa gotovo fant z Dunaja! Kako se ima kaj tamkaj?«

Kovaček se je spomnil, kake pomisleke je imel Bregar tistikrat, ko mu je bil posodil denar, zoper to, da bi dal fantu toliko denarja s seboj; zato ga je bilo zdaj sram povedati, kaj se je zgodilo. Potaji se in odgovori na kratko:

»Piše, da je zdrav.«

»No, potém je pa že dobro!« reče Bregar. »Zdravje je prvo na svetu. In če takov fant ne piše nič drugega, je gotovo znamenje, da se mu ne godi slabo.... Pa z Bogom!«

Bil je prišel do svoje hiše in je zavil domú. Kovaček pa in Ižanec, ki sta imela na drugem koncu vasi hiše, sta šla še naprej skupaj.

Kovaček ni bil kdo ve kako velik prijatelj Ižančev, a sinova novica ga je tiščala tako, da mu je začel tožiti svoje težave. Storil pa je to nekoliko tudi iz tega vzroka, ker je vedel, da ima Ižanec denar, in se je malo nadejal, da mu morda on pomaga iz stiske. Da pomaga sinu, odločil se je bil takoj, akoravno je nekoliko dvojil, da bi bilo vse tako, kakor mu je pisal. A ker je bil zmeraj tako nekako čuden, se je bal, da bi si kaj ne prizadel.

Ižanec pa je takoj vedel, kam pes taco moli. In prišel mu je s svojimi besedami sam naproti, rekoč:

»To je nesreča! Pa kaj se hoče? Drugega ne kaže, nego da pošlješ fantu denarja, kolikor ga potrebuje. V tujem mestu ni, da bi ga puščal brez pomoči, če ne, si res še kaj prizadene.«

»To je ravno,« odvrne Kovaček. »Toda kje naj dobim denar?«

Ižanec si odkašlja, pomolči nekoliko, kakor bi pre-mišljeval nekaj, potém pa obstane, upre vanj svoje drobne sive oči in ga vpraša:

»Imaš kaj dolga?«

»Tri sto,« odvrne Kovaček odkritosrčno ter še pristavi: »Toda upam, da poravnam še letos ta dolg. Če ne bo drugače, prodam jednega konja, in na drug način

morda tudi še prištedim par goldinarjev, da z njimi zmanjšam dolg.«

Ižanec pa, kakor bi mu vse to ne bilo nič mari, vpraša:

»Komu pa si dolžan?«

»Bregarju, ki je šel ravnokar od naju,« odgovori Kovaček.

Ižanec pomolči zopet, potem pa reče:

»Imeti na dve strani dolg, je pustó. Jaz sem izterjal te dni nekaj dolga pri ljudeh, pri katerih denar ni bil varen. Tebe poznam, da si poštenjak kakor jaz, zato ti rad posodim. Pridi v sredo popoldne k meni. Dam ti toliko, da vrneš Bregarju, in pa da pošlješ fantu, kolikor potrebuje.«

Kovaček je o Ižancu zmeraj čul, da je oderuh in slepar, toda njegova ponudba mu je prišla tako prav, da se zdaj ni brigal za tiste govorce; kajti Bregarja bi si nikakor ne bil upal več prositi na posodo. »Ljudje govore zmeraj več, nego je res, in kadar terja upnik nazaj, kar je posodil, je dolžnik zmeraj pripravljen, podtikati mu sleparstvo.« Tako se je tolažil ter se podal napovedani dan k Ižancu.

Ko vstopi v hišo, je bilo že vse pripravljeno: črnilo, papir in pislač, katerega Kovaček ni poznal, in katerega mu je Ižanec kot »gospoda iz trga« predstavil.

»Torej šest sto, kaj ne?« ga nagovori Ižanec, ko se je bil vsedel za mizo.

»I . . . če si tako dober!« potrdi Kovaček.

»Precej bo, precej,« reče Ižanec in pomežikne pisarju, češ, da naj začne pisati. Le-tá uboga, Ižanec pa potegne iz skrinje veliko listnico, jo odpre ter začne odštrevati denar. Odštel je natanko šest sto goldinarjev, in Kovaček se je čudil, da si ni odtegnil že naprej obrestij, kakor je slišal, da je njegova navada. Vpraša ga torej:

»Po koliko boš pa zahteval obrestij?«

»Eh, kaj bi že zdaj izpraševal po obrestih,« odgovori Ižanec. »Čakaj, da poteče leto, potem se brigaj za to. Saj mi morda v kratkem zopet vrneš; kaj bi se torej menila o obrestih, katerih ti morda še plačati ne bo treba. Zaupajmo malo drug drugemu! Saj smo vendar kristjani, pa ne židje!«

Kovaček je bil človek, ki je o ljudeh zmeraj rajši dobro mislil nego slabo. In tako je imel tudi Ižanca tisti trenutek za svojega prijatelja in velikega dobrotnika.

Pisač je gledal pazno, ko je štel Ižanec denar, in predno je začel pisati, je ponovil nekolikokrat:

»Torej šest sto!«

Tem manj je mogel Kovaček slutiti kaj hudega.

Ko je bilo pismo končano, prečita isto pisač, ga porine proti Kovačku in reče:

»Pa še sami prečitajte, če hočete!«

Kovaček pa je mislil, da bi bil to znak nezaupanja in žaljivo, če bi pismo še sam prečital, zato odvrne: »I kaj bi prebiral še enkrat; saj sem slišal, kaj je zapisano!«

Nató podpiše brez pomisleka pismo ondi, kjer mu je pokazal pisač. Ižanec pa je hotel na vsak način, da dolžno pismo podpišeta še dve priči, zato je poklical dva hlapca, ki sta se podkrižala, ker pisati nista znala, ne da bi bila vedela, čemu se je to zgodilo.

Ižanec je nató spravil dolžno pismo, Kovaček se je pa napotil z denarjem domú. Bil je vesel, da bo s tem poravnal dolg pri Bregarju ter rešil življenje svojemu Janezku. Pri tem pa si je mislil: »Saj teh šestih sto ne bo treba vrniti meni, vrnil jih bo on!«

Sinu je poslal precej drugi dan zahtevanih tri sto goldinarjev, Bregarju pa ni vrnil dolga, kakor bi bil slutil, da mu bo kmalu za drugo reč treba denarja. In rés, ni preteklo štirinajst dnij od tistega, ko je zadela nesreča za nesrečo Kovačkovo hišo. Najprej sta mu postala hkrati oba konja v hlevu smrkava. Vzel ju je konjederec. Ker pa gosposki ni bil naznanil o pravem času bolezní, so ga še kaznovali povrh. Nekaj dnij pozneje pa je zdrobil v gozdu jednemu volu hlod noge, tako da ga je moral dati daleč pod ceno mesarju.

Zdaj niti misliti ni bilo več na to, da bi bil Bregarju vrnil dolg. Sicer pa je vedel, da je Bregar dobra duša, in da ga ne bo terjal. Toda nekega večera se priplazi hkrati Ižanec k njemu in mu pošepeče:

»Ali si Bregarju vrnil tisti dolg?«

»Nisem,« odgovori Kovaček. »Saj menda veš, kako nesrečo sem imel.«

»Torej potrebuješ še tri sto goldinarjev,« vpraša Ižanec pomenljivo ter upre svoje bodeče oči vánj.

»E nak, potrebujem jih ravno ne,« odgovori Kovaček; »Bregar vem, da me zdaj ne bo terjal!«

»Pa čemu biti dolžan na dve strani, ko ni treba!« ugovarja Ižanec. »Glej, jaz bi razposodil denar lahko na

deset strani, če bi hotel, a ga nočem. Toda tebi ga rad dam, ker vem, da je pri tebi ravno tako varen, kakor če bi ga imel pri sebi doma. Kar pridi zopet k meni, in sicer pridi v nedeljo popoldne, pa ti odštejem, kolikor potrebuješ.«

Kovaček se ni mogel načuditi ljubeznivosti svojega soseda. Šel je zopet k njemu, in zopet se je vračal zadovoljen s tremi stotaki proti domu.

Zdaj pa ni nič več odlašal, ampak precej drugi dan je nesel denar k Bregarju. Temu se je zdelo nekoliko čudno, da mu vrne dolg baš zdaj, ko so ga bile zadele nesreče; a vendar je bil premoški, da bi ga bil izpraševal, kje je dobil denar. Ko ga Kovaček vpraša, koliko mu je dolžan na obrestih, mu odgovori:

»Nič!«

Kovaček je dobil tisto leto še enkrat pismo od sina. Hotel je imeti še sto goldinarjev in zatrjeval je istotako, kakor v prejšnjem pismu, da vzame od njega samo na posodo, in da mu vrne vse do zadnjega beliča z obrestmi vred.

Toda to je bilo Kovačku vendar le preveč. Odpisal mu je, da ne dobi več denarja na posodo, in sporočil mu je tudi, kakšna nesreča ga je zadela.

Odslej je bilo tiho, dokler ni prišel na počitnice.

VI.

Kovaček je mislil, da pride njegov sin izstradan, bolehen in le za silo oblečen domú, ker je v svojih pismih zmeraj toliko tožil; a bil je lepo rejen in prav čedno oblečen. Prav za prav je bilo Kovačku ljubše, da je bilo tako, vendar pa si je mislil na tihem: »Čakaj, odslej pa ti ne bom verjel vsega tako!« In sklenil je, da ne bo proti njemu nič več tako radodaren, kakor je bil.

To pot je bil sin med počitnicami z očetom in materjo nekoliko bolj prijazen, nego prejšnja leta. Včasih, zlasti spočetka, se ga je pač lotevala še tista njegova stara čemernost in odurnost, toda čim bolj so se nagibale počitnice h koncu, tem zgovornejši in prijaznejši je postajal.

Kovaček je slutil, kak namen ima sinova prijaznost, a hotel se je držati svojega sklepa ter mu dati le toliko denarja, kolikor bi se mu videlo neizogibno potrebno. Prvo leto je bilo tudi res kaj drugega. Od začetka se ni moglo zahtevati od njega, da bi si pomagal sam v tujem mestu, in Kovaček si je štel tem bolj v dolžnost, da mu po svoji moči pomaga, ker mu je nekoč gospod notar v trgu pra-

vil, koliko njega stane sin na Dunaju. Toda tekom jednega leta se je lahko ozrl po pomoči, in zato je bil Kovaček za trdno odločen, da se mu zdaj upre, če bi zahteval preveč od njega.

Tako je bil prišel zadnji teden počitnic. Kovaček je pričakoval vsak dan, da se oglasi sin, a ta je odlašal in odlašal. Nekega večera pa vstopi zopet Ižanec ter začne vpričo dijaka:

»Zdaj boste gospoda zopet kmalu izgubili, ali ne?«

»Kmalu bo treba odriniti, kmalu,« pripomni dijak. »Danes teden me najbrž ne bo več tukaj.«

»Eh, na Dunaju mora biti lepo!« izprašuje še nadalje Ižanec.

»Lepo je, lepo,« potrди dijak. »Toda živi se pa tudi težko tam.«

Kovačku se je zdelo, kakor bi bilo vse to dogovorjeno, kajti Ižanec je začel:

»O seveda se živi težko v takem mestu, kakor je Dunaj! Kaj se menite, toliko ljudij, ki hočejo vsi jesti! To mora biti draginja! No, pa saj tvoj oče je previden. On že ve, kaj je treba sinu, kadar se odpravlja z doma. Ni li res taka, Kovaček?«

Ta pa odgovori dokaj trpko:

»V tem ti dam že prav, ako praviš, da sem previden. A baš ker sem previden, ne mislim sinu zopet napolniti mošnjička tako, kakor sem mu ga bil lani. Še jedno tako leto, kakor preteklo, pa sem ob svoje premoženje. To ne gre tako. Imam še jednega sina, za katerega moram skrbeti ... in jaz in mati se naposled tudi ne moreva popolnoma zapustiti.«

Sinu se zabliskajo jezno oči. Nekoliko pomolči, nato pa reče:

»Če je taka, kaj pa potém mislite? ... Menite li, da se odpravim kar suh na Dunaj? ... Oh, saj pravim, če ima človek neumnega kmeta za očeta!«

Te besede pa Kovačka niso malo privzdignile. Ozlevojen odgovori:

»Nisem tako neumen ne, gospod sinko, kakor misliš ti! Neumen sem bil tako dolgo, dokler sem tebi verjel in sem te zalagal z denarjem, kakor si ti hotel! ... Zdaj pa sem se izpametoval. Podpiral sem te jedno leto, in sicer bolj, nego je bilo v moji moči; s tem, mislim, sem izpolnil popolnoma dolžnosti, ki jih imam kot oče do tebe! Odslej

si pomagaj pa sam, kakor si pomaga sto drugih. Toda ne razumi me napak. Ko bi mogel, pomagal bi ti od srca rad tudi zanaprej še. Ker pa ti ne morem, gledi, da si pomagaš sam.«

»Tako...!« reče zategnjeno sin in pogleda srdito očeta. »Zdaj, ko imam jedno leto visokih šol že za seboj, me hočete pustiti na cedilu!... No, če vam je ljubši izprijen študent pri hiši, nego kak uradnik ali doktor, pa tudi dobro. Saj učiti se ni nič prijetnega, in moji glavi se bo prav prileglo, ako je ne bom več mučil in trudil. Ostanem pa domá, no, če je taka!«

In vsedel se je trdo na klop, kakor bi hotel pokazati s tem, da noče nič več od doma.

»E kaj bosta takisto!« poseže zdaj Ižanec vmes. »Samo prepirati se ni treba!... Bodi pameten, Kovaček, in daj sinu, kolikor potrebuje!... No, kaj molčiš?... Ali bi ne bilo smešno in grdo, če bi ti ostal sin domá zdaj, ko se je učil že toliko? Kam pa hočeš z njim? Takov gospod, kakoršen je tvoj Janezek, ne bo nastiljal kravam, ali pa kidal gnoja!«

»Saj sem že rekel, da bi mu dal, ko bi imel!« odgovori Kovaček. »Toda če nimam, pa nimam!«

»Ne bodi, ne bodi tak,« prigovarja Ižanec. »Ali ti nisem rekel, da dobiš pri meni, kolikor hočeš? Samo reci, koliko je treba!«

»Saj niti ne vem še, koliko sem ti od prej dolžan,« odgovori Kovaček. »Obrestij ti nisem še nikakih plačal, pa tudi še povedal mi nisi, koliko jih boš zahteval. Prav rad bi videl, da bi naredila že enkrat račun. Tako bi vsaj vedel, pri čem sem.«

Ižanec začne pokašljevati, potém pa reče:

»Za račun je še časa dovolj; ne boj se vendar tako! Ali nismo mar poštenjaki?... Sicer pa... kaj bi delala midva račun?... Tisto bo itak enkrat vse ta gospod plačal!... Ali ni res?«

»I kaj pak da!« potrди skoro zaničljivo sin. »Saj jim pripovedujem vedno in vedno, da jim povrnem vse do zadnjega beliča, pa si ne dadó dopovedati. Kaj pa bo sčasma meni, plačati par tisoč goldinarjev! Kot odvetnik si jih pritrgam v enem letu lahko. No, in domača hiša, za katero se tako bojite, bo imela tudi dobro podporo v meni. Menda je pač pametnejše, da mi daste še nekoliko stotakov,

katere vam vrnem z obrestmi vred, nego da me pustite obtičati zdaj domá, kjer vam bom le v nadlogo.«

Te besede so Kovačka zopet premagale in omajale v njegovih sklepih. Misel, da bo njegov Janezek kdaj uradnik ali odvetnik, da bo delal čast hiši, in da ji bo tudi v podporo, ga je preslepila tako, da je dal tudi to pot sinu več denarja s seboj, nego je bilo pametno. In tako ga je podpiral odslej ves čas, ko je bil na Dunaju, kmalu bolj, kmalu manj; a kadar ni imel denarja kje drugje vzeti, ga je šel iskat k Ižancu. Pri tem pa se je zmeraj tolažil: »Saj bo vse sin plačal!«

Vendar prišlo je drugače!

VII.

Kovaček je bil jako zadovoljen in je pozabil na marsikatero bridko uro, ko mu je sin po štiriletnem učenju na Dunaju naznanil, da se mu zdaj ne bo treba več učiti, ampak da bo stopil pri sodišču v službo. Bal se je prej večkrat po tihem, da bi sin ne zanemarjal učenja; zato zdaj ni bil malo vesel, da se je stvar iztekla srečneje, nego je pričakoval. V nekem drugem oziru pa je bil pač jako neljubo iznenaden. Da bo moral sina tudi po končanih študijah podpirati, na to nikdar ni mislil, in bil je kakor okamenel, ko mu je sin povedal, da spočetka ne dobi nikake plače, in da potrebuje zdaj prav za prav še večje podpore, ker odslej ne more živeti kakor kak dijak, temveč kakor c. kr. uradnik.

Kovaček je bil vsled tega naznanila jako potr, toda kaj je hotel? Zdaj, ko je bil sin res že na svojem cilju, ga ni mogel pustiti na cedilu. Sicer pa ga je tolažila misel, da ima sina, ki bo hodil z drugimi gospodi pisat v pisarno. Ko je odhajal torej v mesto, kjer je imel nastopiti službo, dal mu je, kolikor je mogel.

K Ižancu pa ni bil šel to pot več iskat denarja. Ta se je bil nekaj časa sem proti njemu jako izpremenil. Poprej tako vsiljiv, prijazen in sladek, se ga je bil začel hkrati izogibati, in če je tako naneslo, da sta se srečala, mu skoro odgovora ni dal na njegov pozdrav.

»Hencaj, kaj pa bo to?« začel je premišljati Kovaček in občutil je na enkrat strah pred Ižancem. Sklenil je, da proda par volov ter mu vrne jeden del dolga, meneč, da odvrne na ta način večjo nesrečo od sebe. Prodal je res

voli, a baš tisti dan, ko je hotel stopiti k Ižancu in mu izročiti denar, pripelje se mu sin iz mesta ter mu pove ves obupan, da mora stopiti iz službe, ako mu ne dá takoj dve sto goldinarjev. Bil je usodepoln zanj ta sin! To je Kovaček zdaj sam občutil. S trpkimi besedami mu odgovori:

»Ali nisi vendar zadnjič rekel, da ne boš nikdar nič več zahteval od mene? Ali nimaš nič srca, da tako zlahka jemlješ od mene denar, ko veš vendar, kako trda mi že gre? Kaj pa bo iz tega? To vendar ne more iti tako dalje! Moj Bog, saj moram vendar tudi náse malo misliti in na mater in brata tvojega! Po naključju imam nekaj denarja; prodal sem oni dan voli; toda hotel sem Ižancu nekaj vrniti. Že delj časa me gleda nekako pisano, in bojim se, da bi mi ne delal kakih sitnostij. Toda če mora biti, in če te res rešim nesreče, naj bo v božjem imenu! Dam ti, kolikor imam; vsaj ne porečeš, da nisem storil za te vse, kar je le bilo v mojih močeh. Toda toliko ti povem, da bi ti odslej tudi pri najboljši volji ne mogel nič več pomagati. Sam si mi rekel, da dobiš v jednom letu plačo. Kadar se to zgodi, varčuj in gledi, da poravnaš kmalu dolg, ki je pri Ižancu. Potém ko bo tam vse v redu, pa nikar ne pozabi mene, matere in brata! Kmetu gre zmeraj trda, in prav prileže se mu, če mu pride včasih od kje kak goldinar, odkoder ga ni pričakoval.«

Sin ni rekel ne bev ne mev, ampak nasmeljal se je takisto nekako čudno, pa je odšel z denarjem, katerega mu je bil odštél oče.

Nekaj dnij po tistem prisopiha Ižanec h Kovačku, razjarjen in srdit, kakor bi se bil ravnokar prepiral s kom.

»Čas bi bilo, da bi že enkrat najin račun pregledala!« začne težko sopé.

»I saj sem te že Bog ve kolikokrat prosil za to,« odvrne Kovaček, »pa si zmeraj odlašal.«

Ižanec si odkašlja, potém pa nadaljuje:

»E — no, seveda . . . dokler še ni bilo toliko . . . seveda . . . toda zdaj je druga! . . . Gledati moram, da ne pridem ob svoj denar.«

»Kako to?« se začudi Kovaček. »Saj menda dolga ni toliko, da bi presegal vrednost mojega posestva. Sicer si pa zmeraj trdil, da posojuješ mojemu sinu in ne meni. Z njim se torej dogovori. Kakor mi je pravil, dobi v kratkem plačo, no in v nekaterih letih ti pač povrne vse, kar ti je dolžan!«

»Ka-a-aj?« razhudi se Ižanec in odpre usta, kakor bi se mu bile razklenile čeljusti. »Jaz naj bi ostrezal na tisto, kar bo ostajalo tvojemu sinu od plače? ... Z njim naj se jaz pogajam? ... Kaj še! ... Kaj meni mar tvoj sin! ... Pogajaj se z njim ti, ako se hočeš! ... Jaz sem dajal denar tebi, in ti si podpisoval dolžna pisma. Tebe se torej držim, in od tebe terjam dva tisoč šest sto petinšestdeset goldinarjev! ...«

»Kako si rekel?« vzklikne Kovaček. »Dva tisoč šest sto petinšestdeset goldinarjev, praviš? Si li znorel? Mar misliš, da si nisem zapisoval, koliko si mi posodil?«

»Kaj pa obresti?« vpraša Ižanec porogljivo. »Pa saj nisi živel v veri, da sem ti posojeval brez obrestij? Na glavnici in na obrestih si mi dolžan skupaj, kakor sem že rekel, dva tisoč šest sto petinšestdeset goldinarjev — nekako toliko, kolikor je tvoje zemljišče vredno — pa ne beliča manj!«

»O saj vem, da ti diši moje zemljišče,« odvrne Kovaček, »toda malo prehitro si se ga polakomnil. Prvič je vendar nekoliko več vredno, nego je ceniš ti, drugič pa ti tudi toliko dolžan nisem, kakor trdiš ti. Malo preveč si se zanesel na to, če sem rekel včasih, da ne vem, koliko sem ti dolžan. Mislil sem tistikrat vselej na obresti. Koliko pa si mi posodil denarja, dobro vem. Posodil si mi vsega vkup šestnajst sto goldinarjev. Obresti od tega, če si količkaj krščanski — in trdil si večkrat, da si — ne morejo nikdar znašati toliko, da bi ti bil tudi le dva tisoč goldinarjev dolžan. Pojdi, pojdi; ta, ki jo ti trdiš, je bosa!«

»Kar sem rekel, sem rekel!« zakriči Ižanec. »Ne beliča ne vzamem manj! Če ne plačaš, te pojdem pa tožit! Pa precej mi imaš plačati. Ker mi nisi odrajtoval obrestij, iztožim lahko takoj ves dolg. Do nedelje ti pustim še časa; če mi pa v nedeljo ne prineseš plačat, grem v ponedeljek k sodišču, in potém boš že videl, si li mi dolžan toliko, kolikor sem rekel, ali ne!«

»Veš kaj, Ižanec,« odgovori Kovaček, »če si tak, me pa pojdi tožit! Da ti do nedelje ne morem prinesiti niti toliko, kolikor sem ti res dolžan, kaj še le toliko, kolikor zahtevaš ti, veš dobro! Če me želiš torej spraviti v nesrečo, le spravi me, toda pri tem glej, da se ne opečeš sam! Z goljufijo po mojih mislih ne prideš daleč!«

Zdaj pa je bil Ižanec divji. Nobena reč ga ni bolj

zaskolela, nego če mu je kdo očital goljufijo. Skočil je po koncu, roteč se, da mu že pokaže, ter je odšel.

Prihodnji teden pa je Ižanec res vložil tožbo.

Toda Kovaček se tega ni posebno prestrašil, kajti zanašal se je na svojega sina. Ker se je učil pravic, je mislil, da mu bo že vedel pomagati iz zadrege. Nadejal se je pa tudi, da se bo sin držal dane besede, in da v skrajni sili on preskrbi denar. Pisal mu je torej takoj ter mu pojasnil, kako stojé stvari. Prosil ga je, da se naj on pobota z Ižancem.

Kovaček je čakal dan na dan, da mu odgovori sin, a pisma ni bilo. Pisal mu je torej še enkrat in ga prosil za božjo voljo, da naj odpiše, kajti zdaj ga je bilo začelo vendar le skrbeti. A tudi zdaj ni dobil odgovora. V tem je bilo prišlo do obravnave, pri kateri je Kovaček še le zvedel, kak poštenjak je Ižanec, in kako nespameten je bil, da mu je zaupal, in da ni vsakega dolžnega pisma prej natanko prečital, predno ga je podpisal. V vsakem dolžnem pismu je bil namreč naveden večji znesek, nego ga je bil prejel. Razen tega pa je zahteval Ižanec od njega še po osem odstotkov obrestij.

Kovaček je pri obravnavi ugovarjal, da toliko denarja ni dobil, a ko ga je sodnik vprašal, ali je dolžno pismo sam podpisal, in je moral to potrditi, je sodnik zganil z ramama ter rekel, da se tu ne dá pomagati.

In tako je Kovaček izgubil pravdo.

VIII.

To je bilo žalostno tisti dan pri Kovačkovih, ko je prišla razsodba, v kateri je bilo izrečeno, da je Ižanec obdržal prav. Gospodinja je tarnala in jokala, starejši sin pa je neprenehoma očital očetu, da je vrgel vse zemljišče mlajšemu sinu v žrelo; a Kovaček sam je hodil s povešeno glavo gori in doli ter ni mogel niti jesti, niti piti, niti kaj delati.

»Če mi tudi zdaj še moj Janezek ne priskoči na pomoč,« je rekel sam pri sebi, »potém bo slaba z menoj!«

Ker mu na pisma ni bil odgovoril, sklene, da gre sam do njega.

Nekega četrtna je bilo, ko se napoti v C . . . ., kjer je tistikrat njegov sin služboval. Dospel je tjakaj ob času, ko je moral biti v pisarni. Pozvedel je kmalu za sodno

poslopje, in počasi in nekako s tesnim srcem se mu je bližal. Pri tem se je ozrl večkrat malo gori po oknih. Kar se mu zazdi, da stoji pri nekem oknu v prvem nadstropju prav njegov sin ter gleda na cesto. Oni se je sicer, ugledavši njega, hitro odmaknil od okna, toda Kovaček je bil prepričan, da se ni motil. Z utripajočim srcem pospeši korake ter zavije v vežo sodnega poslopja, potem pa po stopnicah gori. Moral se je večkrat oddahniti, tako mu je tolklo srce. Ko pa je bil sredi stopnic, pride mu nekak uradni sluga nasproti in ga vpraša s precej zarobljenim glasom, koga išče.

Ko mu pové ime svojega sina, odvrne mu, da tega gospoda zdaj ni tukaj, ker je šel na komisijo. Ob enem pripomni, da se nič ne ve, kdaj se vrne.

Kovačku se je zdelo to malo čudno, tem bolj, ker si ni mogel misliti, da bi se bil tako zmotil in bi bil imel koga drugega za svojega sina. Zató poprosi slugo, naj mu pokaže vsaj pisarno, v kateri piše njegov sin. Toda ta odgovori:

»To ne gre! V tisti pisarni so tudi še drugi gospodje, katerih ne gre motiti!«

Kaj je hotel? Moral se je vdati. Začel se je tolažiti s tem, da je morda vendar le napak videl, in da tisti ni bil njegov sin, ki je prej stal pri oknu. A ker je hotel na vsak način govoriti s sinom, se odloči, da počaka do drugega dne v mestu.

Ko pa pride drugi dan do pisarne, sprejme ga na stopnicah zopet ravno tisto človeče in zareži nanj:

»Kaj pa stičete vendar tod? Gospoda, ki ga iščete, ne bo najmanj štirinajst dnij nazaj!«

»A — tako?« reče Kovaček in se vrne po stopnicah doli. Zablisknilo se mu je hipoma v glavi, in prešinila ga je zavest, da se ga sin sramuje. Kajti da je tukaj, o tem kar nič več ni dvomil. Zbolelo ga je hudo pri srcu, tako nekako, kakor zabolí koga, ki je za vselej izgubil svojega najdražjega otroka. Ožaljen v dno srca, nastopi pot proti domu. Prišedši domú, pa je pisal sinu še jedno pismo. To pot mu ni zamolčal ničesar, ampak povedal mu je vse, kar mu je težilo srce. Očital mu je v bridkih besedah njegovo vedenje, naposled pa ga je poprosil vendar še enkrat, naj se pobriga v tej hudi stiski zanj ter ne dopusti, da bi ga Ižanec spravil na beraško palico.

Zaman! Odgovora tudi zdaj ni bilo, dasi je bil pismo priporočil in se torej ni moglo izgubiti. Sedaj je Kovaček vedel, da so bile vse dosedanje besede njegovega sina laž, da nikdar ni na to mislil, da bi vrnil dolg, in da nima nič več pričakovati od njega.

Nekoliko tednov po tistem je bila Kovačkova domačija na javni dražbi prodana, a kupil jo je Ižanec; toda ta je ni užival dolgo, kajti nekaj dnij po tistem, ko si jo je bil prilastil, je padel prav v Kovačkovi hiši po kamenitih stopnicah, ki so vodile v podzemeljsko klet, ter se ubil.

Kovaček je šel s svojo ženo gostovat, starejši sin pa se je podal v svet, ne da bi bil povedal, kam hoče. Brigal se ni nič več za stariše. Toda temu Kovaček ni mogel zameriti in je bil vesel, da ga je pustil v miru, in da ga ni preklinjal; kajti od mladih nog se je zmeraj ubijal in trudil pri hiši, zdaj pa je moral s trebuhom za kruhom po svetu. To je bila trda usoda, katere fant ni zaslužil, in očetu se je smilil tem bolj, ker je imel zavest, da je tudi on kriv njegove nesreče.

Tisto leto je zadela Kovačka še jedna izguba. Na jesen mu je umrla žena. Sramota, ki je bila zadela rodbino, še bolj pa sinova nehvaležnost, jo je pekla tako, da je začela bolehati in hirati. Nekega neprijetnega jesenskega dne pa je zatisnila za večno oči.

Zdaj je bil Kovaček na božjem svetu sam, čisto sam ...

* * *

Kovaček je imel jako ponosno naravo. Dokler je šlo, je delal ter si s svojimi rokami služil vsakdanji kruh, dà, več ko enkrat je bil storil v svojem srcu sklep, da se nikdar več ne približa svojemu nehvaležnemu sinu. Bile so bridke ure to, ki jih je zdaj živel. Poprej ugleden gospodar, je moral zdaj služiti za hlapca ter se pokoriti poveljem drugih. O kolikokrat mu je krvavelo srce, kolikokrat si je želel prejšnjih lepih dnij nazaj! Vendar je pogumno prenašal svojo usodo, in nikdar mu ni hodilo na misel, da bi bil iskal pomoči pri svojem sinu. Hotel mu je pokazati, da ne potrebuje njegove milosti, in da tudi brez njega lahko živi.

Toda prišli so še slabejši časi. Kovaček ni računil s starostjo in boleznijo, a prišlo je tudi to dvoje. Začel je postajati slaboten, betežen, in delo mu je šlo čimdalje

manj izpod rok. Gospodarji so začeli godrnjati, in hkrati mu je prišlo do zavesti, da njegovo delo ni več toliko vredno, kolikor sné. S strahom je čutil, kako mu pešajo moči, in kako se bliža čas, ko po njegovem delu ne bo nihče več vprašal, in ko mu bo prijete za beraško palico. Groza ga je izpreletavala pri takih mislih. Na stara leta pa berač! Na stara leta ga bodo pehali od praga do praga ter mu kazali s prstom vrata. Kdo mu bo tudi kaj dal, kdo se ga bo usmilil, ko se ga ne usmili lastni sin! Ali mu ne bode vsakdo rekel: »Sin naj ti dá!« In po pravici! Njegova dolžnost bi bila v prvi vrsti, da ga podpira.

Taka razmišljevanja in pa strah pred beraško palico sta Kovačka pripravila, da je zatrl svoj prejšnji ponos, in da je vendar le zopet enkrat pisal svojemu Janezku. Bil je prišel v tem že v Gradec in je opravljal tam jako imenitno službo. To je Kovaček dobro vedel, kajti tudi v tistem času, ko ga je pustil na miru, se je brigal zanj. Pisal mu je torej v Gradec, in sicer lepo, milo pisano pismo. Spomnil ga je sicer na dobrote, ki mu jih je izkazal, a izogibal se je pikrih besed in očitanj. Omehčati mu je hotel s prošnjami srce ter odvrniti od sebe sramoto, ki mu je pretila. Ne kakor oče, ampak kakor kak tuj človek, tako ponižno ga je prosil, naj mu prihiti na pomoč ter mu da vsaj toliko, da mu ne bo treba beračiti.

Kovaček je za trdno upal, da se ga sin zdaj usmili, in da njegovo pismo ne ostane brez uspeha. Saj tako mili prošnji bi se ne mogel ustavljati pač noben sin. Čakal je jeden, dva meseca, a odgovora ni bilo. Vsak dan je hodil popraševati na pošto, če je kaj pisma zanj, a vsak dan se je vračal z isto neveselo novico domú... »Morda pa le ni pisma dobil,« je rekel sam pri sebi: »Morda pa naslov ni bil prav narejen!«

In pisal je še jedno pismo, potém pa šel z njim v trg k sodišču, in tam je nekega gospoda naprosil, da mu je napisal naslov. A odgovora tudi to pot ni bilo, kakor prej.

Kaj mu je bilo storiti? Od dne do dne so mu postajali udje bolj dreveni, in čimdalje bolj se mu je bližal trenutek, ko je imel nastopiti neizrečeno bridko pot od hiše do hiše. Moral je poskusiti vse, da odvrne to od sebe. Ni bil sicer še pozabil, kaj mu je bil storil sin tistikrat, ko se je hotel z njim posvetovati radi Ižančevega dolga; pričakoval je tudi, da bo zopet izkušal, izogniti se

ga, a navzlic vsemu temu se je namenil, poiskati ga v Gradcu. Sklenil je, da se to pot ne bo dal pregnati, dokler ne bo govoril z njim, in naj velja, kar hoče.

Bilo je že pozno na jesen, ko se je odpravil na pot. Navzlic revščini, v kateri je živel, je bil prištedil tekom let nekaj goldinarjev. Te je zdaj poiskal v skrinji in se odpravil z doma.

Med potjo se mu je godilo jako slabo. Prestar in prebolehen je bil za tako daljno pot. Zlasti v železničnem vozu so ga obhajale slabosti. Že je mislil, da ne pride do Gradca, tako hudo mu je bilo, ko ga sopotniki opozorijo, da je na cilju. Takrat pa mu prešine nova moč ude. Vesel izstopi in hiti na prosto. A zdaj so se pričeli pa drugi križi. Prvič je bil postal mraz, in začel je prav pošteno naletavati sneg, on pa je bil oblečen, kakor o kresu. Drugič pa ni vedel, kam bi se naj obrnil, kajti v Gradcu še svoj živi dan ni bil. Toda pozvedel je za stanovanje svojega sina prej, nego je pričakoval. Obrnil se je bil kar slučajno do nekega redarja, kateremu je povedal sinovo ime, in kateri ga je nató radovoljno popeljal do hiše, v kateri je stanoval njegov Janezek.

Bila je to jako lepa, velika in visoka hiša, in Kovaček je sklepal že iz tega, da mora biti njegov sin še vse večji gospod, nego je slutil; kajti drugače ne bi prebival v tako krasnem poslopju. Vodnik mu je bil rekel, da mora v drugo nadstropje, in zdaj je lezel počasi po kamenitih stopnicah navzgor. O kako se je tresel, kako mu je tolklo srce! Bal se je lastnega sina, in še kako! Toda na drugi strani je bil zopet tako trden in odločen, da bi se ne bil umaknil zdaj za ves svet ne. »Ne, zdaj mi ne uideš!« je govoril sam s seboj. In kadar so noge zahtevale, da je malo počival, tolažil se je, rekoč: »Da sem le tukaj! Nikamor se mi ne mudi!«

Ko dospe v drugo nadstropje, se ozre na levo in desno, kajti na obeh straneh so bila vrata. Na vratih pa je bila pribita medena plošča, v katero je bilo vrezano ime dotičnega stanovalca. Kovaček je pristopil najprej k levim vratom, in kdo bi popisal občutke, ki so prešinjali njegovo srce, ko je čital v rumeni plošči ime svojega sina. Solze se mu uderó po suhih, prepadlih licih, in najrajši bi bil zdrknil na kolena ter pritisnil na ploščo svoja usta, kakor na kako svetinjo. Pri tem pa ga je vendar le obhajala

neprijetna misel: »Kdo vé, če bi bil obesil svoje ime na vrata, ako bi bil slutil, da ga jaz kdaj obiščem!«

Ko se je bil malo pomiril in oddahnil, začne pre-mišljati, kaj naj stori.

»Malo počakam,« reče po kratkem preudarjanju sam pri sebi, »Morda pride kdo ven. Vsaj ne porekó, da sem predrzen in nadležen.«

Toda čakal je precej dolgo, ne da bi se bil kdo pri-kazal. Zeblo ga je, da sta mu čeljusti tolkli vkup, pa lačen in zdelan od vožnje je bil tako, da se je komaj držal po koncu. Začel se je bati, da bi ne obnemogel; zató potegne za rumeni ročaj poleg vrat, in pozvonilo je.

Kmalu nató se odpró nekoliko vratca, in venkaj po-moli glavo preprosta ženska srednjih let, vsekako dekla ali kuharica.

On jo vpraša slovenski, ali je gospod domá, in tudi ona mu odgovori v slovenskem jeziku, da je.

»No, potém pa me le pustite noter,« reče Kovaček nekako ponosno, »jaz sem oče tega gospoda.«

Zenišče ga pogleda malo nezaupno in pravi: »Malo potrpite!«

Izrekši, odide, toda vrne se zopet kmalu.

»Gospoda ni domá!« reče zdaj čisto na kratko ter mu zapre vrata pred nosom, da je kar ostrmel. Stal je kakor otrpel, in še le črez dalje časa se je začel zavedati svo-jega položaja. Vse mogoče misli so mu rojile po glavi. Začne ogledovati sam sebe in reče po tihem: »Seveda, tak nisem, da bi delal čast svojemu sinu. Raztrgan sem, raz-capan, kakor kak berač!«

Očitati si začne, da je prišel sem. Ali je čudno, če se ga sramuje? Kaj bi rekli ljudje, če bi vedeli, da je on njegov oče? Ali bi ne trpel njegov ugled? Tako je go-voril sam pri sebi in opravičeval sina, toda hipoma so se mu pririle zopet druge misli na površje. »Sem mar sam kriv, da sem tako slabo oblečen?« se je vprašal. »Ali ni bila sinova dolžnost, da bi mu bil vsaj za obleko pošiljal potrebnih novcev? Ali me ni prisilil sam, da sem prišel semkaj, ko mi na vsa moja pisma odgovoril ni? In sem li res prišel samo prosjačit k njemu? Me ni li prignala sem mnogo bolj želja, da bi še enkrat videl njegov obraz, predno umrjem? In zdaj, ko sem že tukaj, pa da bi odšel

zopet, ne da bi ga videl, in ne da bi čul kako besedo iz njegovih ust?»

»Ne!« je bil odgovor na vsa ta vprašanja, in sklenil je, da ne odjenja, in da se ne dá pregnati, predno ni videl sina.

Stopnice, vrh katerih je stal, so bile zavite; zato se poda tako daleč doli, da ga od zgoraj niso mogli več videti. Ondi se vsede in čaka. Ne mraz, ne lakota ga nista odvrnila od njegovega sklepa. Sedel je že kake pol ure tako, ko sliši, da se zgoraj odpirajo zopet vratca; kmalu se začujejo tudi stopinje po stopnicah nizdolu. Kovaček se skloni počasi po koncu, še par trenutkov, in oče in sin sta si stala nasproti ter si gledala iz očij v oči! Oba sta ostrmela, in obema ni mogla nekaj časa beseda iz ust. Sinu je švigal srd iz očij, očetu pa je postalo mehko pri srcu, ko je videl svojega Janezka kot tako velikega gospoda pred seboj. Nehoté je potegnil pred njim klobuk z glave. Namenil se je bil prej, da mu bo očital njegovo grdo nehvaležnost, a zdaj ni mogel izpregovoriti trde besede z njim. Roke sklene, kakor v molitev, jih vzdigne proti njemu ter reče s solznimi očmi:

»Janezek, usmili se svojega starega, nesrečnega očeta in nikar ga ne zametuj!«

Toda sin je ostal trd. Še srditejši postane, nego je že bil, in z glasom, ki se mu je tresel od jeze, zarohni nad njim:

»Čemu lazite za menoj? Spravite se takoj, odkoder ste prišli, in ne otresajte sitnostij! . . . .«

Izrekši, seže v žep in mu vrže nekaj drobiža v klobuk.

Tedaj pa je zavrelo tudi v starčevem srcu. Ne pomislivši, kje je, pograbi tisti denar ter ga vrže sinu v obraz, da so desetice in dvajsetice žvenketale po kamenitih stopnicah. »Tu imaš svojo miloščino!« mu reče. »Če nimaš drugega za me, po to tudi nisem prišel! . . . .«

»Torej pa gledite, da se poberete takoj odtod, če ne . . . . .«

»Ne prej, dokler nisi govoril pošteno z menoj!« odgovori starček. »Tu ostanem, kjer sem, in vsakemu, ki pride mimo, povem, kdo sem jaz, in kdo si ti. Če ti ne veš, kaj je sin očetu dolžan, pa tudi jaz nočem vedeti, kaj je dolžan oče sinu! . . . .«

Sin ne odgovori nič več, ampak odide naglo. Kmalu nató pa pride po stopnicah ter stopi k njemu prav tak

mož, kakoršen ga je bil pripeljal sem. Molče ga prime za pazduho ter ga odvede. Nekaj dnij pozneje je prišel Kovaček po odgonu zopet v domači kraj.

Od tistih dob pa je bil berač . . . .

IX.

Ljudje so Kovačkovo žalostno povest o njegovi usodi slišali že Bog ve kolikokrat, pa so ga vendar le zopet prisilili, da jo je pravil. In to je storil rad. Bilo mu je v tolažbo, ker je videl, da imajo ljudje sočutje z njim, pa tudi rad se je spominjal še vedno svojega sina; navzlic temu, kar mu je bil storil, je bil vendar le še zmeraj ponosen nanj, in pozabil ni nikdar poudarjati, kako velik gospod je njegov sin tam v nemškem Gradcu.

Nekega vročega poletnega dne so ga bili sklicali pivci na vrt neke gostilne, postavili vrček piva predenj ter zahtevali, da jim naj pové svojo zgodbo.

On se ni branil, ampak je pravil vse natanko od konca do kraja.

Na vrtu pri drugi mizi pa je sedel neki tujec, ki je zahajal že nekaj let v te kraje čez poletje na počitnice. Pravili so, da je profesor. Naslanjajoč se na drevo, pod katerim je stala miza, je držal časopis v roki ter navidezno čital, v resnici pa je z velikim zanimanjem poslušal Kovačkovo povest.

Ko je bil ta končal in odšel, vstane tuji gospod, se približa družbi, pri kateri je še ravnokar prej sedel Kovaček, in vpraša:

»Kako se piše ta mož, ki vam je pravil svojo zgodbo?«

»Za Kovača se piše,« odgovori majhen možiček srednjih let, »Kovaček mu pravimo pa po domače.«

»No seveda, njegov sin se piše pa ravno tako,« pripomni tujec. »Potém je že pravi! Hm, čudno . . . kako se je vendar to naletelo! . . . Glejte, zdaj vam pa jaz lahko povem nekaj o sinu tega nesrečnega starca! Pa naj reče kdo, da ga ni zadela božja roka!«

Tujec pomolči nekoliko, potém pa nadaljuje: »Jaz poznam sina tega moža, ki nas je malo prej zapustil, že dolgo. Seznanila sva se bila na Dunaju, kajti študirala sva ob enem in istem času, akoravno se jaz nisem učil pravic, kakor on, ampak sem se pripravljaj za profesorja.

Bil je to jako lahkomiseln in razuzdan fantè. Vem tudi, kako je bilo z onim denarjem, o katerem je bil pisal očetu, da ga je izgubil. Tisto ni bilo vse vkup nič res! Ko je bil prišel na Dunaj, ga prvi čas ni bilo ugnati. Popival je cele noči in pa še igral je po kavarnah. Na Dunaju pa je pri takem življenju par stotakov kmalu proč. Tako tudi on črez nekaj tednov niti bora ni imel več. Pač pa je imel že precej dolga. To je bila velika napaka, da mu je dal oče toliko denarja s seboj. Še bolj nespametno pa je bilo, da je verjel njegovim lažem in mu je precej zopet poslal večjo svoto. Mož je bil preveč zaupljiv do svojega sina. Slišal sem na lastna ušesa, kako se je sin norčeval iz očeta, da mu je šel tako na limanice. Vdajal se je še nadalje veselju in uživanju, akoravno ne smem zamolčati, da je bil pozneje malo bolj previden, in da se je posebno igre bolj izogibal... Zlasti pa je bilo odveč, da ga je oče tudi poznejša leta še podpiral; kajti imel je nenavadno srečo ta človek. Dočim smo se vsi drugi, ki smo bili bolj potrebni, zaman trudili, da bi dobili kak zaslužek, ga je imel on, kolikor ga je hotel. Poučeval je po najboljših hišah in bil je preskrbljen z vsem, tako da je imel očetov denar lahko še za poseben poboljšek. No, zató je pa tudi živel, kakor kakega grofa sin, in mi drugi rojaki njegovi smo bili pravi revčki proti njemu!

Jaz v tistih časih njegovih razmer še nisem poznal, in sodil sem, da mora biti njegov oče zeló premožen mož, ker ga je navzlic temu, da je imel vsega dosti, vendar še zalagal z denarjem. Zdaj še le izprevidim, kako nepošteno je ravnal, da se je očetu lagal ter mu kradel denar iz žepa. Vrh tega pa še ta nehvaležnost!... Sicer pa je bil zmeraj nekako čuden človek.

Naključje je nanoslo, da sva se po več letih sešla zopet v Gradcu. On je bil poklican tja kot sodni svetovalec, jaz kot profesor. Ko se nekoč srečava, pozdravim ga jaz jako prijazno, kakor se to spodobi za stara znanca, a on se naredi tako, kakor bi me ne poznal, in kakor bi se ne mogel več domisliti náme.

»Tudi prav!« rečem sam pri sebi, in od tistega časa ga nisem več ogovarjal. Slišal pa sem o njem marsikaj, kar mu ni bilo baš v čast, in tudi to so pravili, da živi še zmeraj jako razkošno. Oženil se je bil dokaj bogato, in njegova žena, kolikor vem, je jako ljubezniva. Gotovo bi ne bila imela nič zoper to, ako bi ji bil pokazal svo-

jega očeta. Neusmiljeno je bilo torej in upravičiti se ne dá na noben način, da je ravnal tako z njim. Grdo in vnebovpijoče je bilo njegovo dejanje, in mislim, da se ne bodete preveč čudili, ako vam povem, kaj ga je doletelo. Ravno predno je začel praviti njegov oče svojo žalostno povest, sem čital v časopisu, da so ga zaprli. Poneveril je namreč precej uradnega denarja. . . .«

Vsi ostrmé spričo te novice. Tujec pa nadaljuje:

»Dà, žalostno je končal ta ošabni in visokoteči mož! Če bi bil lepo ponižen in bi se ne bil sramoval svojega ubogega očeta, ne bilo bi prišlo tako daleč z njim. O, njemu se bo še slabo godilo! Da bi ga obdržali v službi, na to še misliti ni. Pokojnine mu najbrž tudi ne bodo dali nobene. Premoženje svoje soproge je pa gotovo tudi že do malega porabil. Čakajo ga vsekako bridke ure. . . . Ne časti, ne denarja ne bo imel, in kdo vé, ali ne bo kdaj še ubožnejši, nego je njegov oče. . . . Toda očetu ne pravite ničesar o tem! Kakor sem posnel iz njegovega pripovedovanja, ga ima še zmeraj jako rad. Ta novica bi ga gotovo hudo pretresla. . . . Dosti je trpel radi svojega sina; čemu bi mu še s tem težili srce! . . .«

Ta opomin tujega moža pa je malo izdal. Novica o Kovačkovem sinu se je raznesla naglo kakor ogenj po vasi, in tako ni bilo drugače mogoče, nego da je tudi stari Kovaček kmalu slišal o nesreči, ki je zadela njegovega sina.

Tisti, ki so mu prinesli žalostno novost, so pravili potém, kako da je ostrmel in se ustrašil. Sklonil se je najprej po koncu s klopi, na kateri je sedel, nató pa se je obnemogel zgrudil nazaj. Spravili so ga v posteljo. Prve besede, ki jih je izpregovoril po daljšem molku, so bile:

»O Bog, usmili se ga in ne zavrzi ga!« — — —

Nekoliko dnij po tistem pa so starega Kovačka nesli k zadnjemu počitku . . . . .

Nehvaležnost sinovo je prenašal, prenesti pa ni mogel nesreče njegove.

Krivica in dobrota.

Igra v treh dejanjih. Spisal Anton Medved.

Osebe:

Janez, kmetiški gospodar. Polona, dekla v Janezovi hiši.
Mreta, njegova žena. Anton, Janezov brat, trgovski pomočnik.
Barba, Janezova mati. Bogata gospa.

(Godi se v vasi in v mestu.)

Prvo dejanje.

Barba. Janez. Mreta. Polona.

Barba (vzame iz omarice, vzdane v ozadnjo steno kmetiške sobe, usnjato listnico in iz nje našteje počasi in oprezno trideset goldinarjev): Deset, dvajset, trideset! — Nebeški Bog! Jaz mu moram poslati, moram! (Spravi listnico v omarico.) Kako piše! »Mati, jaz se ustrelim, če mi ne pošljete trideset goldinarjev, in sicer takoj.« — Ali ni človeško življenje več vredno, kakor trideset goldinarjev? — (Pomišlja.) Da! Ko bi bili goldinarji moji! Ali, Bog, kaj poreče Janez, če zve? — Zapodi me iz hiše, čeprav sem njegova mati. Zmeraj se jezi nad svojim bratom, da je zapravljivec in pijanec. In vendar! — Ne, ustreliti se ne sme. Rajši grem jaz od hiše. Sicer pa — saj ni treba, da bi vedel, kdo mu je vzel denar. Vem, kako bom napravila. Pisala bom. (Sede k javorovi mizi in piše na list, polglasno izgovarjajoč:) »Ljubi sin Anton! Pošljem Ti trideset goldinarjev, a prosim Te za božjo voljo, da molčiš povsod in zmeraj, odkod si jih prejel, ker sem jih vzela Tvojemu bratu. Jaz mu bom že po kaki drugi plati povrnila to škodo. Bodi, lepo Te prosim, pameten! Tvoja mati.« (Vtakne denar in list v zavitek.) Tako! — Kar sama bom nesla na pošto. (Hitro odide.)

Janez (pride z Mreto): Ali je že devet?

Mreta: Torej pojdeš na semenj. Po čemu?

Janez: Po čemu? Kravo bom prodal in konja kupil.

Mreta: Konja? Po čemu?

Janez: Tvoj večni »po čemu«! S sosedom sva že dogovorjena zastran koleslja. Tujcev je v našo okolico vedno več, in po letu se kaj lahko zasluži kakov goldinar z vožnjo. S kmetovanjem dandanašnji tako ni nič!

Mreta: Tisto je res. — Ti, pa nikar ne pozabi kupiti jednega kablja ali dveh. Tako jih potrebujem za kuhinjo in hlev.

Janez: Prinesi mi zakmašno suktnjo iz čumnate! (Mreta odide.)

Janez (gre k omarici, vzame listnico, odpre jo, da pogleda, koliko ima): Hudimana! Kje pa — kam pa sem vtaknil denar? (Preiskuje.) A! Tu notri mora biti! Saj vem, da sem ga noter dejal. (Preiskuje nemiren.) Nebeški Bog! Pa ne, da bi... Mreta! Ali si ti vzela denar iz listnice?

Mreta (se vrne v tem s suktnjo): Kakov denar?

Janez: I, denar iz listnice. Trideset goldinarjev.

Mreta: Jaz ne. Ali si ga imel notri?

Janez (vedno nemirnejši): To je gotovo! Sicer ga ne bi notri iskal. Za Boga! Iščiva no vendar! Pa ne da bi ga bil kdo ukradel! (Pretikata po sobi.)

Mreta: Križ božji!

Janez (se ustavi naposled): Pustiva iskanje! Tu notri, tu notri (udari jezno po listnici), tu notri mora biti. Čisto natanko vem, da sem ga noter dejal in ne ven vzela. O Bog! Zdaj pa kupi konja, če imaš s čim. — Ali jaz ne morem umeti, kam bi prešel mrtvi denar! — Zlodej vendar!

Mreta: Janez, prosim te, bodi miren! Svetemu Antonu se priporočiva, ki je zaščitnik vseh onih, ki so kaj dragega izgubili! Morda si ga vendar le kam založil!

Janez: Molči no! Ali misliš, da nimam prav nič spomina?

Mreta: Včasi ga človek prav nič nima. Denar se mora najti. Izginil ni, tujega človeka tudi ni bilo notri, saj so mati ravnokar šli iz hiše, predno sva prišla midva s polja.

Janez: Ah, nikar ne govori! Išči ga in najdi! Potém je vse dogovorjeno. (Zopet iščeta; v tem se vrne Barba.) Mati! Pomislite, trideset goldinarjev mi je ukradenih. Ali ste jih morda vi kam premaknili? — Preklete!

Barba (v zadregi): I, kje pa si jih hranil?

Janez (udari zopet jezen na listnico): Tu notri, slišite, tu notri! In zdaj jih ni.

Barba: Za Kriščevo voljo! To je vendar čudno! (Ogledava se tudi in nekoliko išče.) Če si jih noter dejal, morajo biti vendar notri.

Janez (zavpije): Če jih ni, jih pa ni! Zmeraj iste besede! Ali sem slep, ali kaj?

Barba: Morda jih je kak tujec vzel.

(Polona pride v sobo in nese v čumnato nekaj perila, ne meneč se za razgovor.)

Janez: Saj ste bili vendar ves čas doma.

Barba: Kolikor časa ni bilo mene, šivala je Polona v sobi. Tujca res ni moglo biti sem.

Polona (se vrne iz čumnate): Kaj pa je?

Janez (pogleda rezko): Polona!

Mreta: Veš, Polona, trideset goldinarjev pogrešamo v listnici, in mati pravijo, da jih je najbrž kakov tujec vzel.

Janez: Tega ne pravijo. Ravno nasprotno! Polona! Ali je bila katerikrat soba prazna ta čas, kar sem bil jaz z ženo na polju? Kaj?

Polona (z vprašujočim pogledom): V resnici ne vem. Nekaj časa sem bila jaz tukaj, nekaj časa mati. Vsaj dolgo soba ni bila nikdar prazna. Trideset goldinarjev ukradenih! Za božji čas!

Janez: Sevéda! Tujca ni bilo. In ko bi tudi prišel kak pritepenec, ni misliti, da bi kar naravnost šel stikat v omarico.

Mreta (nevoljna): I, kdo pa more drugi biti? Kako si čuden!

Janez: Ali imajo samo tujci prste? (Ozre se strani. Barba in Mreta se skrivoma ozreta na Polono. Polona se zardi.)

Polona (mokrih očij): Kaj —?

Mreta: E, kaj! Nič ni.

Janez (udari ob mizo): Kaj? To ni nič, če je trideset goldinarjev ukradenih, in sicer kmetu, ki se mora potiti za vsako drobtino kruha? Žena, ne bodi tako zagovedna.

Mreta: No, sévéda je hudo. Saj tega ne tajim. Ali kaj si moremo pomagati!

Janez: Na dan mora priti, kdo jih je vzel.

Mreta: Nas gotovo nobeden ne.

Janez: Ni gotovo.

Polona (s tresočim glasom): Ni gotovo —? Ali morda mislite ... (Pokrije obraz z rokami.)

Mreta: Janez! Lepo te prosim, pomisli vendar, kaj govoriš!

Barba (kljubostno): Jaz jih nisem vzela. Čemu mi bo denar!

Janez: No, potem jih je vzel tisti, ki je bil še v sobi, ko mene in žene ni bilo domá.

Polona (na glas zajoka): Jaz torej, jaz torej? Mene dolžite? (Stopi pred Janeza, ki se obrne od nje.) Povejte naravnost, ali obsojate mene?

Mreta (prime Polono za roke in jo obrača od Janeza k sebi): Polona! Polona! Saj te nihče ne dolži. Ne smeš vzeti vsake besede za hudo. On je pač hiter.

Janez: Jaz hočem imeti denar nazaj. Kdor ga je vzel, on ga naj vrne. Meni ni nič mari! Trdo sem ga prislužil. Sicer grem tožit, naravnost tožit.

Mreta: Janez, ne vpij! Saj ni treba vsake reči na véliki zvon obešati.

Polona (pade napol pri peči na klop. S povzdignjenim obrazom): Torej jaz, jaz — tatica. Kar živim na svetu, sem bila poštena. In zdaj me dolžé tatvine, te uma-zane pregrehe. Bog, ti veš, da sem nedolžna! Ti jim izpričaj!

Mreta: Saj te ne dolžimo, Polona!

Janez: Vpije lahko vsakdo, da je nedolžen.

Polona (vstane na videz mirna in gre k Janezu): Torej vi mislite tožiti — mene?

Janez: Moram. Moj Bog, trideset goldinarjev vendar ne morem ravnodušno vreči od sebe!

Polona: In vi ne bi tožili, ko bi denar nazaj dobili? Povejte odkrito!

Janez: Hm! Čemu bi potem tožil?

Polona: Dobro! (Gre v čumnato in se vrne in položi trideset goldinarjev na mizo.) Tukaj imate skoro ves moj prihranek. Samó, da ne boste tožili in me pred svetom ogradili. Več mi velja dobro ime, kot vse drugo na svetu. Jaz pa zapustim takoj vašo hišo.

Mreta (skoči k denarju): Je li mogoče? Ne, Janez, ne, tega denarja ne smeš sprejeti, ne smeš sprejeti!

Janez: Rad bi vedel, zakaj bi svojega denarja ne smel vzeti. (Odpahne ženo in spravi denar v listnico.)

M r e t a (zakriči): Janez! Kaj misliš!?

J a n e z: Molči!

P o l o n a: Torej ne boste tožili?

J a n e z: Zdaj ne.

P o l o n a: Ne boste pravili o tem nikjer?

J a n e z: Čemu zdaj?

P o l o n a: Z Bogom! Grem vlagat obleko. (Zabrne se in gre v čumnato.)

(Zagrinjalo pade.)

Drugo dejanje.

Barba. Mreta. Polona. Gospa.

(Pokopališče. Na desni lep, mramornat spomenik, pred katerim kleči mlada, črnooblečena gospa, v molitev zatopljena. Na levi preprost križ, kakor tudi v ozadju. Ljudje prihajajo, pomolijo in odhajajo.)

B a r b a (kleči z molkom v roki, potem vstane): Križ božji, da ne morem moliti. Večna luč vama sveti, oče in mati! (Spravi molek v žep.) Lani sem imela vendar še kakšno solzo za vaju, letos pa imam kar suho oko. Oh, oh! Vsa sem si nadležna. Nič mirú nimam. (Vzame robec iz žepa, ob čemur ji odpade pismo, da ne zapazi. Obriše si oko.) Sladko počivajta! Bog vama daj mir in pokoj! (Prekriža se in odide na levo.)

G o s p a (vstane): Potrpi, moja mila mamica! Precej se vrnem, samo oddahniti se moram. V prsih me tišči. (Popravi venec, ki visi na spomeniku, in odide na desno.)

P o l o n a (pride z ubožnim ročnim kovčegom, ogrinjačo in dežnikom v roki): Tukaj sem. Po slovo sem prišla od tega kraja, ki mi je bil vedno najljubši. Oh, ta ločitev bo bridkejša od vsake druge. (Pripogne se. Veter pregane list pred njo. Pobere ga in odpre.) To je pismo. — Kako pride sem? — Čigavo je? (Čita polglasno.) »Ljuba mati! Pošljite mi, prosim, nemudoma trideset goldinarjev, sicer pridem v veliko sramoto in se na mestu ustrelim. Nekomu sem dolžan, ki me misli tožiti. Če me toži, sem ob službo. Dobodite denar, kjer hočete. Vaš sin Anton.« (Pismo povesi.) Bog! — Ali ni to pismo...? (Pogleda ga še enkrat.) Vaš sin Anton... To je gospodarjev brat. Trideset goldinarjev! (Vstane.) Zdaj mi je vse jasno. Zdaj vse vem. A bodi! — Vsaka reč pride na dan. — Kaj naj zdaj storim? Ali se naj vrnem? Pismo pokažem gospodarju? (Nekaj časa premišlja.) Ne, ne!

Mreta (pride in jo opazuje, potem se ji približa): Polona! Ti si razvneta. Ti govoriš sama s seboj. Kaj je?

Polona (skrije pismo): O, nič mi ni.

Mreta: Ni res. Polona, ali si tudi náme huda? Poglej, meni si vselej vse zaupala; zakaj si mi zdaj tuja? Jaz nisem nič kriva, kar moraš sama priznati.

Polona: Oh, kako bi se mogla hudovati na vas, ki ste mi bili, ubogi siroti, vedno tako dobri. — Ali to pismo!

Mreta: Katero pismo? To, ki ga imaš v roki? Čigavo pa je to pismo? Polona, pokaži!

Polona: Čitajte torej, a potem mi vrnite pismo! (Dá ji pismo.)

Mreta (prečita hitro): Bog! To je pisava mojega svaka! — Trideset goldinarjev! Polona, tvoja nedolžnost je izpričana! (Povesi list.) In zdaj —?

Polona: Dajte mi pismo nazaj! (Dá ji.)

Mreta: Kaj hočeš storiti? Ali greva domov in pokaževa pismo Janezu? Kje si ga dobila?

Polona: Ležalo je tu na tleh. Izgubili so ga mati, ki sem jih srečala še na poti. — O ko bi bila vedela, kaj je v pismu, jaz bi ga ne bila čitala, temveč poteptala. Zakaj vem, zakaj vem! (Raztrga pismo in vrže lističe po grobih.) — Jaz grem.

Mreta: Zdaj, ko lahko ostaneš tukaj? Ne, moj mož mora vedeti, da si nedolžna, mora vedeti! Delal ti je krivico.

Polona: Ljuba moja gospodinja, lepo vas prosim, molčite o tem pismu!

Mreta: To bi bilo krivično od mene. Kdor je kriv, tisti naj trpi! Tako hoče sam Bog.

Polona: Ali pa tudi slutite, kakšne nasledke bi utegnulo imeti pismo? Ali ne veste, da bi morda morali mati od hiše? Dobro poznate gospodarja, kako nagle jeze je.

Mreta: Tisto je vse jedno.

Polona: Ni res. Jaz sem mlada, lahko dobim službo in se preživim. Ali stara mati? V kako bedo jih lahko spravim. In — in — tudi Anton... Ko je bil še domá, bil mi je vedno tako dober, tako prijazen! Nikakor ne maram, da bi tudi on trpel. Gospodar bi ga preklinjal... Ne, jaz grem! Vas pa prosim, da ne zinete nič o tem pismu. Čemu bi kalili mir v hiši, mir, ki je najbolj potreben za družino!

Mreta: O Polona, o Polona, kako blago srce imaš! Če komu Bog povrne že na tem svetu dobrotljivost, tebi jo mora. (Gospa pride in zopet poklekne na grob.)

Polona: Blagor njim, kateri krivico voljno trpé!

Mreta: Torej dobro! Jaz bom molčala. Ti pak mi obljubi, da mi kmalu pišeš, kje in kakšno službo si dobila. Če te bom videla srečno, bom potolažena. Če pa ne — naša hiša ti je zmeraj odprta, in ko bi tudi jaz morala sama namesto tebe vsa dela opravljati. Bodi srečna! (Objameta se.) Tudi jaz grem očetov grob obiskat. (Odide.)

Polona (poklekne na grob): Mati, z Bogom! Oče naš... Jaz moram iti. Ali moja nedolžnost je znana Bogu in znana tudi moji materi, ako gleda njegovo obličje. — Neskončni Bog, usmili se nje duše! Z njo sem izgubila mnogo, mnogo na zemlji. Tvoji dobrotljivosti in previdnosti se izročam, nebeški Oče! Kdor v tebe zaupa, ni pogubljen, na veke ne! — Oče naš...

(Te besede poslušá gospa, gre k Poloni in ji položi desnico na rame.)

Gospa: Deklica, čigava si?

Polona (se uplaši): Gospa, kdo —?

Gospa: Prišla sem iz mesta obiskat grob svoje matere. Kdo pa si ti, in kam misliš iti, ker imaš prtljago s seboj?

Polona: Uboga sirota sem in v tej vasi sem dalje časa služila pri neki družini. Prišli smo si navzkriž, in zapustila sem hišo in grem po svetu iskat službe.

Gospa: Prišli ste navzkriž? Zakaj? Ali morem vedeti?

Polona: Čemu bi skrivala, ko imam vest čisto. Moj gospodar je pogrešil trideset goldinarjev in zasumil mene, da sem mu jih jaz izmaknila. To me je globoko zapeklo, in nič več nisem imela obstanka pri njem. Danes grem, na vseh vernih duš dan. O!

Gospa: Draga deklica! Globoko sem uverjena, da si nedolžna. Zakaj tatica ne bi mogla na materinem grobu tako prisrčno moliti.

Polona: To je moja dolžnost, gospa. Sicer mi rajna mati ni zapustila nič imetja, pač pa mnogo zlatih naukov, ki me tolažilno spremljajo na trnjevih potih mladega življenja. Vekomaj jim bom hvaležna!

Gospa: Cuj! Meni pak je rajna mati zapustila mnogo imetja, tudi dobro vzgojo, a malo zdravja. Od mladih nog že boleham. Jediní sin mi je umrl. Zdravniki mi naravnost pravijo, da se bližam gotovemu grobu. Bog vé, morda sem zadnjikrat obiskala materin grob, ki je umrla ne daleč od tukaj v vili. — Ravno pred nekaterimi dnevi pa je šla moja dekla iz službe, in na njeno mesto stopiš lahko

ti. Stregla mi boš v bolezni. Hrano dobivam iz gostilne. Mislím, da boš s plačilom zadovoljna.

Polona (ji poljubi roko): O milostljiva gospa, kako ste dobri!

Gospa: Voz imam na koncu vasi, in lahko se kar z menoj odpelješ. Upam, da bom tudi jaz zadovoljna s teboj.

Polona: Napela bom vse svoje moči, da ustrezem vsaki vaši želji.

Gospa: Pojdiva torej! Spotoma ti bom natančneje razložila, kaj boš imela opraviti. (Odideta.)

Barba (pride zasopla): Morda mi je tukaj pismo odpadlo. — O Bog, kaj, če ga kdo najde! (Zagleda papirjeve kosce po tleh.) Kaj pomeni to? (Vzame nekatere listke v roke, sestavlja jih in čita pretrgane besede.) Gorjé, to je sinovo pismo! Nekdo ga je čital in raztrgal. — In kdo bi bil to? — Morda Polona sama! Grob njene matere je tukaj zraven. (Prime se za glavo.) O Bog, kaj sem mislila! (Oglasé se zvonovi za verne duše.) Moj nebeški Oče, odpusti mi, kar sem storila! Jaz sem ukradla, in nedolžno revo sem pahnila v sramoto in tujino. (Zaihti.)

Mreta (pride od vzadi): Kaj vam je, mati?

Barba (hitro otre solze): O nič! (Črez nekaj časa:) Ti, ali si videla še Polono, predno je odšla? Tu na grobu materinem je bila.

Mreta: Videla sem jo in se še enkrat poslovila od nje.

Barba: Ali ti je dala kako pismo čitati?

Mreta: Je. To, ki leži tu raztrgano po tleh.

Barba: Mreta! (Prime jo za roko.) Mreta! Ti torej veš vse. Kaj hočeš storiti?

Mreta: To, kar mi je naročila Polona: da namreč o tem pismu nobenemu človeku nič ne zinem, in da vas nikdar ne izdam. To sem ji obljubila.

Barba: O žlahtno srce! — Jaz pa hočem za njo moliti, naj ji pravični Bog stokrat povrne, kar je trpela za me. Kaj morem storiti drugega!

Mreta: Mati, le pomirite se! Ona mi v kratkem piše, in ako se pritoži, da ji ne gre dobro, poskrbeli bodeva že midve, da se vrne. Zdaj pa molčiva, da še tretjega ne spravimo v nemir, namreč sina Antona.

Barba: O hvaljen bodi Bog! (Odideta.)

(Zagrinjalo pade.)

Tretje dejanje.

Gospa. Polona. Mreta. Anton. Barba.

Mesto. — Vrt ob hiši.

Gospa (sedi na klopi, poleg nje stoji Polona): Polona, tvoje ljubeznive skrbi ne bom pozabila. Kaj bi želela od mene? Poglej, jaz hiram od dne do dne in vsak dan pričakujem smrti.

Polona: O gospa! Saj ste mi že s tem izkazali veliko dobroto, da ste me sprejeli v svojo hišo.

Gospa: To ni nič.

Polona: Tako rada bi vam nekaj razodela.

Gospa: Meni? Kaj? Razodeni!

Polona: Ne upam si.

Gospa: Ne bodi tako otročja! Saj veš, da sem ti druga mati, da te imam rada...

Polona: Nekemu mladeniču sem obljubila svojo roko.

Gospa: Tako, tako! Zató se mi zdiš nekako zamišljena zadnji čas. No, kaj je to hudega? Ali je mladenič pošten, in kaj je?

Polona: Bil je svoje dni lahkomiseln in zapravljiv, a izpreobrnil se je in zdaj je vzgled vsem svojim vrstnikom.

Gospa: Kaj je, in kako se zove?

Polona: V prodajalnici je trgovski pomočnik in se zove Anton.

Gospa: Prav, prav! Ako ga zares ljubiš, lahko se poročiš z njim. — Saj jaz bom tako kmalu, kmalu umrla. — Rada bi ga poznala. — A ob čem bodeta živela?

Polona: On ima nekaj prihranjenega in ostane nadalje v prodajalnici; jaz pa si bom s šivanjem prislužila nekaj. Pri vas, gospa, sem se mnogo naučila. A prej se ne ganem od vas, dokler sem vam potrebna. Za nič ne. Samo povedala sem vam, ker se mi je to zdela dolžnost.

Gospa (po premoru): Polona! Drugače bodeta napravila. Pred leti sem imela spodaj v hiši v najemu prodajalnico. Ali vedni hrup in prekladanje blaga me je motilo. Zató sem odslovila najemnika. Zdaj pa tvoj bodoči mož zopet lahko začne trgovino. Prodajalna soba in še dve drugi poleg nje so namreč odslej tvoja last. Zapuščam jih tebi za plačilo.

Polona: O moja gospa, kako ste dobri! (Poljubi ji roko.) Kdaj sem zaslužila tolikanj dobrot od vas?

Gospa: Tudi za nabavo potrebnega blaga se vama ni treba bati. Volila ti bom za to potrebno svoto. — Usopla sem se. Polona, pojdiva gori! Podpiraj me nekoliko! Naročila sem zdravnika. (Prime se za Polonine roke. Odideta na levo.)

Mreta (pride počasi): Mislím, da je to prava hiša. — Ali tako težko grem gori, jaz, preprosta kmetica. — Da bi me le Polona prej zagledala! (Stoji nekaj časa zamišljena. Vzdihne.) Oh, kako se pri nas godi! — Srečna Polona, da nisi več pri nas domá!

Polona (prihiti): Bog vas sprimi, Mreta!

Mreta: Polona! (Objameta se.) O da si prišla naproti! Koliko časa te že nisem videla! Celo leto že ne. Kako ti je?

Polona: Mreta, meni dobro, nad vse dobro. Samo gospa je na smrt bolna. In pri vas domá, kako je?

Mreta (z jokajočim glasom): Slabo, slabo! Saj pravim: s tisto pregreho, katero očitamo svojemu bližnjiku, kaznuje Bog mnogokrat tudi nas. Tako se je zgodilo mojemu možu. Očital je vedno svojemu bratu Antonu pijanost in zapravljivost, in zdaj se je on sam vdal pijači in zapravlja.

Polona: Kaj pa mati?

Mreta: E reva! Odkar si ti odšla, niso imeli več mirú v srcu. Vest jih je neizrečeno pekla, da so ti storili krivico, in nedavno so sinu naravnost povedali vse. On pak se je grozno razsrdil, odgnal jih neusmiljeno od hiše, dasiravno sem ga jaz tako milo prosila. Šli so k sinu Antonu, ki je menda tudi pisal po nje, in zdaj so pri njem.

Polona: Uboga starka! Tega niso zaslužili. In zdaj so pri Antonu, pravite? Ali bi vi Antona spoznali po šestih letih?

Mreta: O kako ne! Dobro se ga še spominjam. No, zdaj se je gotovo kaj izpremenil.

Polona: Počakajte, Mreta. (Prisluškuje.) Mislím, da odhaja zdravnik. Pogledati moram h gospé. Precej se vrnem. (Odide.)

Mreta (gleda nekaj časa za njo, potém začuje korake in se obrne proti desni): Kdo je to? Moj Bog, to je Anton. (Anton pride. Mreta mu proži desnico:) O, Anton! Ali nisi — ti?

Anton: Kakov slučaj naju je združil?

Mreta: Meni je Polona pisala, da naj jo pridem obiskat.

Anton: In meni tudi.

Mreta: Tebi? Kako to?

Anton: Ali ne veš? Ona je moja zaročenka.

Mreta (začudena): Zaročenka? Je li res? Tega mi ni povedala. Kako je moglo priti do tega? Dej no, povej, Anton!

Anton: Skupaj naju je spravilo, veš kaj? Trideset goldinarjev. Ona me je nekoč srečala v tem mestu, jaz sem jo nagovoril in vprašal, kako da je zapustila našo hišo, v kateri je služila vso mladost. Rekla je, da so jo obdolžili tatvine...

Mreta (mahne z roko): Ah, vse vem, vse vem...

Anton: Mene je bridko zapeklo, da sem jaz kriv njene nesreče. Kakor sem bil domá lahkomiseln, vedno sem na tihem spoštoval in ljubil njeno blago srce. Sklenil sem, povrniti ji to škodo — ali kako? Poprijel sem se z vso vnemo dela. Zapustil sem vse razuzdane družbe in si v enem letu prihranil dve sto goldinarjev. Nató sem ji ponudil svoje srce in roko. In ni mi odklonila prošnje. Danes sem tukaj, da ji osebno sežem v roko — svoji nevesti.

Mreta: O kako čudovita so pota božja! — In kje so mati?

Anton: Prišli so z menoj. Nisem jih mogel spraviti naravnost, sem, ker mislijo, da jim Polona ni odpustila krivice. Šel sem naprej, da jim potém s Polono greva naproti. Za vrtom čakajo na cesti.

Mreta: Polona jim je že davno vse odpustila. Jaz grem kar po nje! Kar sèm naj pridejo! (Naglo odide.)

Anton: In zdaj gre Polona. (Polona pride, in pristrčno si sežeta v roke.) Polona, danes sem prišel. — Ali velja beseda?

Polona: Kakor sem rekla v pismu. Velja. — Anton, hvaliva Boga, zakaj on nama je dober.

Anton: Gospé si povedala?

Polona: Povedala. Oh, in ona je tako ljubeznivo dovolila najino zvezo. Še več. Podarila nama je prodajalnico spodaj v hiši z dvema sobama, da lahko sama začneva trgovino.

Anton: Dà, ko bi bilo to le mogoče!?

Polona: Mogoče je, ker nimava samo prostora, temveč tudi denarja, in sicer dva tisoč goldinarjev.

Anton (osupel): Dva tisoč goldinarjev? Za Boga! Dva tisoč goldinarjev! — (Po premolku:) In ti, Polona, me hočeš imeti še za svojega moža, mene, ki nimam skoro nič?

Polona: Anton! Ostani dober in priden! Drugega ne želim od tebe.

Anton (seže ji v obe roki): Polona! Kakor mi je Bog priča, ostanem ti zvest in delaven do smrti. Dobrote gospenje in tvoje ne bom nikdar zlorabil, nikdar ne!

(Mreta in Barba prideta od desne.)

Mreta (sili Barbo): Pojdite, pojdite! Vse je pozabljeno!

Polona (gre k Barbi): Mati, kaj se me bojite?

Barba: O Polona, storila sem ti veliko krivico!

Polona: Molčimo o tem! Vse sem odpustila, vse pozabila. (Objame jo.) Gotovo vam je pravil že sin Anton, da sem njega odbrala za svojega ženina. Nikdar se ne bi zgodila ta zveza, ako ne bi bila šla iz vaše hiše, in sicer baš zaradi onih tridesetih goldinarjev. Kaj ne, da ne, Anton?

Anton: Res je, nikdar ne.

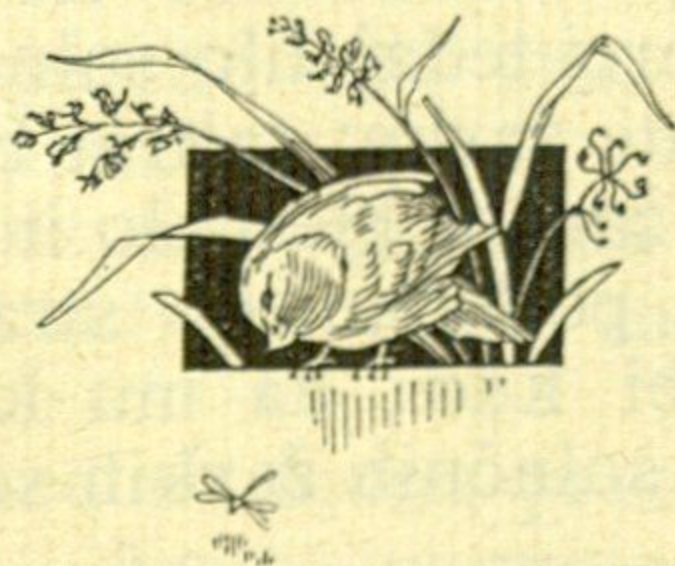
Barba: To tudi jaz vem. Kako čudno Bog iz hudega zna naravnati dobro! Bodi vekomaj hvaljen in meni milostljiv! Prva naj vama dam jaz blagoslov! (Prekriža ju na čelo.) Bodita srečna in živita v strahu božjem!

Mreta: O, ko bi šli enkrat vsi skupaj domov!

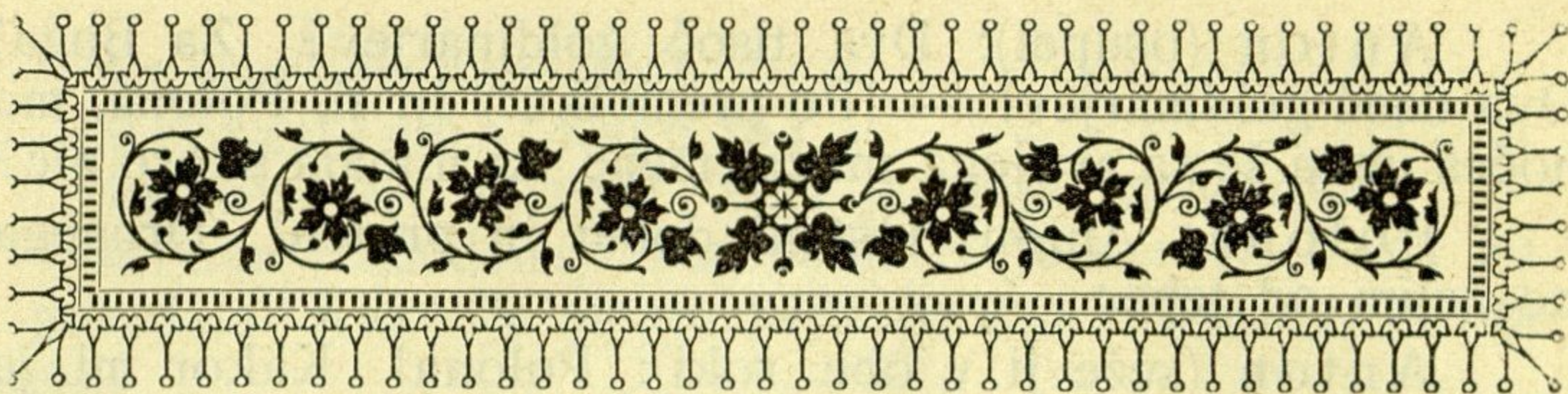
Polona: Midva z Antonom že prideva. A zdaj je vsaj meni nemogoče, dokler gospé ne odleže. Zdaj idimo vsi spodaj v hišo na majhno okrepčilo! (Antonu:) Ti pa me spremi k moji gospé, ki bi te rada poznala. Tudi ona naj naju blagoslovi.

Vsi: Pojdimo!

(Zagrinjalo pade.)

Petelin in gosak.

Črtica iz vasi. Spisal Fr. Ks. Meško.

„**K**ikiriki!“

Jasno, ostro je zvenel ta glas po dvorišču, včasi zateglo, kakor bi kdo vlekel staro žago črez trd les, včasi hitro, kakor bi zdrknila na stenski uri železna verižica, obtežena z velikim, jeklenim batom.

Ta petelin je bil pravi pravcati gizdalin.

Nedvomno: Lep je bil. In te lepote se je tudi zavedal, celó preveč zavedal.

Noge dokaj visoke in daleč doli proti krempljem zarastle z mehkim, kakor volna prožnim perjem, telo lepo zaokroženo, vrat vitek, glavo ponosno povzdignjeno, visok, rdeč, lepo pravilno zobčast greben: to že samo ob sebi daje petelinu nekako veličastno dostojanstvo. A kar še le tvori pravo lepoto petelinovo, je nedvomno njegov rep in barve perja, namreč barve v skupnosti.

In ravno kar se tega tiče, je bil Kranjčev petelin najlepši v vasi.

Rep je imel zaokrožen, kakor bi ga bil z veščo roko zmeril največji umetnik. Dolga peresa so se kar zibala in šibila, ko je samozavestno stopal po dvorišču. In če je tedaj, ko se je šetal po dvoru, ali ko je postajal na trati, ali ko je vzletel na skladnico drv ter se tamkaj oblastno razkoračil — če je torej tedaj lilo solnce božje raz nebesni obok svoje jasne, zlate žarke: takrat bi morali videti petelina, kako se mu je žarilo, bleščalo in blestelo perje — ne samo v repu, ne, tudi po hrbtu, ob straneh, posebno pa na vratu! Res, mislil bi kdo, da mu kiti vrat širok venec biserov, tako mu je v solnčnih žarkih sevalo mehko, gladko, zlato-rumeno perje . . .

A lepota zapelje marsikoga v napuh. Tako je bilo tudi — žal — pri tem petelinu.

Nad šestdeset kokošij je bilo pod njegovo samovlado. Rac je bilo na dvoru le štirinajst, gosk pod vodstvom starega gosaka najst, svinj — starih in mlajših — osemnajst.

Njegova družina je bila torej največja. In to mu je vzbujalo neizrečno samozavest.

Začel si je domišljati, da je on najvažnejše bitje na celem dvoru.

Dà, njegova domišljivost in njegov smešni napuh sta bila že tolika, da niti svinjam, ki so se, dobrohotno krovkajoč, pasle in šetale po dvoru, ni hotel več iti s poti.

Race je smatral za stvari nižje vrste. Le stari racman je imel še nekoliko veljave pri njem. A tudi ta je bila čudna: Zavidal ga je namreč za zelenkasto se svetlikajoče, gladko perje na vratu in za modrozelenkasta, lepo svedra-sta peresa — tri so bila — v kratkem repu.

Sicer pa rac ni maral. Ta vrsta njegovih sodomačinov se mu je zdela tako neokretna, neolikana. Njih gaganje je žalilo njegovo tankočutno uho. In da so te stvarce skoro ves dan tičale v vodi, to se mu je dozdevalo naravnost neumno.

Često je postajal pri mlaki na koncu dvorišča. Gledal je, kako so se sicer tako nespretne in neokretne, tako težko in leno se gugajoče stvarce z nekako res čudovito hitrostjo in lahkoto gibale v zelenkastorumeni kaluži. In videl je, kako so se potapljale, in kako so tolsta telesa postavljale v vodi navpik, kar se mu je dozdevalo izredno čudno.

»Menda pijejo, ko molijo glave v vodo,« je pomišljal. In v takih trenutkih se je globoko zamislil.

»Čuden pojav,« je umoval, »čuden pojav to: Ko jaz in moje vrste stvari pijemo, privzdigujemo glavo in zremo v nebo. Race pa potisnejo glavo in vrat in pol telesa v vodo ter postavijo drugo polovico navpik. To je uganka v stvarstvu, velika uganka, ki je vredna resnega premišljevanja.

In res je stopal petelin cele ure, v globoke in težke misli zatopljen, po dvorišču.

A ker ni mogel izumiti zadnjega vzroka tej izredni prikazni, je navadno zaključil svoja modrovanja s tem-le velemodrim stavkom:

»Kikiriki! — Race so še na prvotni stopnji razvoja. Napol divje so še... Ko se popnejo do one višine, na

koji stojimo jaz in moj zarod, bodo izpremenile tudi svoje divjaške navade. Ko bodo pile, bodo — kakor mi — privzdigale glavo in gledale v nebo... Kikiriki!... Vse na svetu napreduje. Napreduje zarod kokošij, napreduje zarod psov — naš domači pes Pazi si je pripel v zadnjem času okrog vratú nekak obroč z neko rumeno kolanjo na njem — in to je gotovo napredek. Napredovati mora polagoma tudi zarod rac in zarod gosk — kikiriki!... ne, zarod gosk ne napreduje, ne more in ne sme napredovati... Kuruk... uk...«

Dà, goske, goske! — Ko bi teh ne bilo, bi petelinu potekalo življenje dokaj mirneje in prijetneje!

Bil je samodržec na celem dvoru. A te goske, ali določneje: ta gosak, ta neotesanec debeli, ta mu je bil na poti, ta mu je kratil njegovo neomejeno gospodarstvo, ta se mu jedini ni hotel klanjati; ta trinog ga je celó preganjal in mu je — groza in strah — izruval pri nekem dvoboju par peresec, in sicer ravno na vratu...

In s kako pravico si prilastuje gosak gospodarstvo na dvoru? Vsiljenec je na dvoru; spomladi so ga od nekod prinesli. A petelin že živi tri leta pri isti hiši, na istem dvorišču.

Nekoliko bolj prijatelj si je bil s sosedovim gosakom. Ta je bil še mlad ter je nekoliko bolj spoštoval petelina — vsaj črtil ga ni...

K sosedovim je sploh Kranjčev petelin rad in često zahajal. Tudi to je bila posledica njegove grozne domišljavosti in napete bahatosti. Hotel je tudi pri sosedu pokazati kokošnjemu zarodu svojo lepoto in svojo mogočnost.

Domá bi imel gotovo dovolj prostora; saj je bil Kranjčev dvor prav velik, gotovo največji v vsej vasi. A vendar mu je bil preozek. In zató je često prekoračil meje svojega kraljestva ter posilil v tujo last.

A vendar je tudi na Brumnovem dvorišču imel Kranjčev petelin hudega sovražnika, namreč tamošnjega petelina.

Ta je bil sicer mlajši kakor Kranjčev, a zavedal se je, da je na domačem dvorišču on gospodar. Nikakor torej ni hotel sosedu pripoznati pravice, da sme prihajati na njegovo last.

Brž ko je videl soseda korakati črez cesto, ki je ločila Brumnovo dvorišče od Kranjčevega, je jezno stresel svoje zlatorumenkasto perje, ponosno povzdignil glavo ter naznanil podložnim mu kuram nevarnost z glasnim vzklikom:

»Kikiriki!«

Sosed pa je, ne meneč se za ta ugovor, razprostrl peroti, vzletel na zgornjo poprečno desko Brumnovega plota, parkrat ponosno zamahnil s krili po zraku ter odgovoril s še glasnejšim, samozavestnim bojnim klicem:

»Kikiriki-i-i-i!«

In brez pomisleka je vzletel na tuje dvorišče.

Ponosno se je razkoračil na zeleni trati, kakor bi bil na svoji lasti. A sosied mu je prišel takoj naproti, zbočki zroč sovražnega vsiljenca in pripravljen na odločen odpor in ljut boj...

Par hipov sta si stala bojevita voditelja miroljubnih kokošij mirno nasproti, jezno, z divjim srdom in sovraštvom motreča drug drugega.

Potém pa sta razširila krila ter planila drug v drugega. In kljuvala sta se z ostrimi kljuni, bila se s trdimi krili, zadevala se drug ob drugega z ostrogi, da je perje — ob zgornjih koncih rumenkasto, navzdol proti koreninkam pa belo — kar letelo na vse strani.

Ob besnih borilcih pa so se zbirale kokoši — velike in majhne, koklje in jarike, črne in bele, grahaste in progaste, rjave in pepelnate, skratka, vsakojake velikosti, vsakojakih boj, vsakojake starosti...

»Kuru-kuru...« so bodrile in vnemale nekatere boritelja k pogumu in vztrajnosti.

»Ko-ko-ko-dak-dak,« so kričale druge, kakor bi hotele pomiriti razjarjena junaka.

Nekatere pa so mirno gledale dvoboj ter čakale, kako se izvrši junaška igra...

A konec navadno ni bil časten za domačina. Večinoma je namreč omagal ter zbežal za hleve, da si odpočije od silnega napora in si zdravi rane, katere mu je prizadejal sovražni sosied.

Včasih je tekel zmagalec še nekoliko za njim; a včasih se mu tudi to ni zdelo potrebno in — častno. Ostal je kar na bojnem polju ter naznanil svojo zmago s ponosnim:

»Kikiriki!«

* * *

A nekoč jo je vendar-le izkupil.

Bilo je lepega popoldne meseca malega srpana. Zlati solnčni žarki so se s pekočo vročino sipali na zemljo. Vroče, prav vroče je bilo. Človek bi si kar legel v senco, razprostrl telo po mehki travi ter se hladil in si odpočival.

A to je le tako prijetna misel, lepa želja; saj kmet ne pozna lenobe, ne sme in ne utegne poležavati po sencah.

Brumnovi so bili na polju; želi so.

Dokaj dobro leto je bilo. Žitne bilke so stale sicer nekaj redko na njivah, a klas je bil poln, težak, da se je globoko nagibal k trdi, suhi in žejni zemlji.

Na njivah je bilo veselo življenje.

Oj, kako so rdeli obrazi pridnim žanjicam, ki so krepko in neumorno vihtele ostro brušene srpe, da so padale trde, rumenkaste bilke kar trumoma pod njih ostrino ter se zgrinjale na rokah žanjic v snope, katere so nevezane polagale na ogone.

Tu in tam je za hip katera postala ter drgnila parkrat z brusilnim kamenom po srpu. Potém pa je zopet hitela, da ji je tekel pot po rdečem, vročem licu.

In dasi je bilo žanjicam vroče, dasi so hitele, kar so jim pripuščale moči, so vendar tako veselo in zadovoljno kramljale, tako zvonko se smejale! Delo jih je blažilo, jih razveseljevalo.

Za žanjicami pa sta Brumnov gospodar in hlapec Jaka vezala snope ter jih znašala v razstave in kopice. Hišnemu očetu je od sreče in zadovoljnosti žarilo oko, ko je videl, da mu je srečno dozorelo seme, katero je sejal preteklo jesen s strahom in upom, ter mu prineslo stoteren sad. Raz resni obraz si je brisal potne srage, v srcu pa je veselo hvalil Vsemogočnega, ki dobrotno blagoslavlja trud človeških rok.

Tam nekje koncem njive je petpedikala prepelica, nežno in nekako otožno, kakor bi slutila, da ji danes poderó dom in jo preženejo iz gnezda. Po vratéh koncem njive sta skakljali dolgorepi, sivkasti pastaričici ter se veselili toplega solnca in pridnih delavk. V zraku pa, v jasnem, vročem vzduhu se je zibal drobni škrjanček, žvrgoleč navdušen slavospev stvarniku in bodreč žanjice k vztrajnosti in razveseljujoč jih s svojim spevom.

Oj, tudi kmetiško življenje ima svojo poezijo — poezijo sicer resno in trdo, a vendar je poezija, ki mogočno vnema srce nepokvarjenega in s trpinom čutečega človeka.

In žetev je odlomek te poezije.

Brumnovi so bili torej vsi na njivi.

Domá so ostali le otroci, ki bi naj stražili dom, in pes Sultan, ki bi naj stražil otroke.

Sultan je bil velik, dolgodlak in precej rejen. Star je že bil, slabo je slišal in težko hodil. Zató je legel za hlevom v senco košate jablane ter spal ... ne, spal ni — le dremal je. A da ni spal, temu ni bila toliko vzrok skrb za varnost domačije in otrok, kakor pa nadležne muhe, ki so vedno in vedno brenčale okrog njega ter mu sedale na ušesa, ob oči, na gobec. Da bi se ubranil sitnih gostov, je včasih stresnil z glavo, zamahal z repom, včasih mu je zatrepetalo celo telo, včasih pa je hipoma dvignil debelo glavo ter jezno hlastnil po neljubih mrčesih, ne da bi katerega ujel.

Otrok pa je bilo troje: Tonče, Jerica in Karlek. Tončetu je bilo približno devet let, Jerici sedem, Karleku pa štiri in pol.

V kolarnici so bili — tam je bila senca — in iz ondi v vrsto zložene opeke so zidali.

»Jaz nam sezidam novo hišo; naša je že stara,« je govoril Tonče ter polagoma in premišljeno polagal kos na kos.

»Jaz sezidam šolo,« je trdila Jerica ter se vzpenjala na vrsto, da je jemala raz njo opeke.

»Eh, kaj šolo,« je ugovarjal Tonče, kateremu se v šoli ni nič kaj dopadalo, ker je moral tamkaj mirno sedeti, poslušati učitelja in odgovarjati, če je sploh kaj znal, kar pa je bilo le tako bolj redkokdaj. »Kaj boš zidala šolo, saj je že vendar ona pri cerkvi dovolj. Da bi še te ne bilo!« je žalostno vzdihnil ter podpiral z levico prednjo steno stavbe, ki je bila najvišja ter se mu je začela že nagibati v stran.

»Jaz pa sezidam cerkev,« je povzel s tankim, a odločnim glasom Karlek, ki se je spomnil pri bratovih besedah cerkve, kjer je bil zadnjo nedeljo z očetom, in katere krasote še ni pozabil. A ker je bil premajhen, da bi segnil na vrsto po opeko, si jo je hotel vzeti raz kupček, katerega je bil tik sebe nakopičil Tonče, da bi imel takoj vse pri roki. A ni je dobil.

»Pusti!« mu je odločno zabranil Tonče. »Opeko potrebujem jaz. Sicer pa si ti še premajhen za zidanje. Opeka bi ti padla na nogo ter te ranila. Sedi rajši tja na kolca ter gleda mene in Jerico, da se kaj naučiš.«

A Karleku ta ukor in bratovo povelje ni bilo po godu. Par hipov je osuplo in nemo gledal brata. Potém pa je potisnil kratki mesnati palec med rdeče ustnice, ki so se

mu začele kremžiti na jok. A da se njegova srčna žalost ni zlila v grenke solze, je preprečil prizor, katerega je zagledal v tem hipu pred kolarnico, in katerega Tonče in Jerica še nista zapazila, ker sta bila vglobljena in zamišljena v svoje stavbe.

Okrog ogla sta se namreč pritirala z največjo naglostjo domači in sosedov petelin. Domači — begun — je že komaj sopel. Kljun je imel široko odprt; vrat je stegoval in glavo je molel daleč naprej, da bi laže bežal; rdeči greben mu je krvavel, kajti sosed mu je pri boju zadal na njem precejšnjo rano; peroti so mu bile povešene, in njih konci so se pri begu dotikali zemlje. Rdeče, izbuljene oči so obupno iskale kakega zavetišča, kjer bi se mogel skriti pred sovražnikom, ki je bil tesno za njim ter se je med begom zaletaval besno vanj.

Nemara se je vzbudil v srcu domačina ugasli pogum, ker je videl v kolarnici otroke, nemara je spoznal brezuspešnost bega, saj so mu vendar moči že tako opešale, da ni mogel dalje: kratko malo, ustavil se je hipoma, obrnil se proti zasledovalcu ter se mu odločno postavil v bran. Začela sta se zopet zaletavati drug v drugega ter se kuzmati z ostrimi kljuni.

»Hà, Tonče, hà,« je opozarjal Karlek brata ter, iztegnivši debelo roko, kazal z okroglim, rdečim kazalcem na boreča se petelina. »Glej, sosedov picek našega zopet kuzma.«

»Oj ti razbojnik grdi, roparski,« se je razjezil Tonče ter skočil po koncu, stavba pa se mu je pri tem zrušila. »Čakaj, ti nepridiprav, pokažem ti pot domov, da se ne boš vedno klatil po vasi ter mučil našega picka.«

Pograbil je oster ogel opeke, ki se mu je ravnokar poprej odkrušil od celega kosa. Jezno ga je zavihtel proti petelinu.

»Kruk!« je na kratko jeknil Kranjčev petelin ter se zvalil na trato. Par hipov je ril z glavo po travi, s perotmi je krilil okrog sebe, noge so mu krčevito podrhtavale — črez par trenutkov pa je ležal mirno na zeleni, okrvavljeni travi.

Ostri kos opeke ga je bil zadel ravno v glavo ter mu zadejal smrtno rano.

»Kuruk-kuruk-kruk!« je začel vpiti na vse grlo domačin, ko je videl sovražnika mirno ležečega pred seboj. Parkrat ga je v krogu obšel, polagoma in previdno, krilil s perotmi ter pazno motril sovražnega druga.

Ko pa je videl, da se oni več ne dvigne, ne vzbudi, je zaplahotal s krili, se mogočno razkoračil pred mrličem, stegnil lepi, lesketajoči se vrat, ponosno povzdignil glavo, stresel rdeči greben, ki mu je še vedno krvavel, ter zapel zmagonosno in slavodobitno:

»Kikiriki!«

Potém pa se je besno zagnal v mrtvega, ne branečega se nasprotnika ter ga začel neusmiljeno obdelovati s kremplji in krili. Vmes pa je kričal in klical svoje verne družice z glasnim: »Kuru-kuru...«

In od vseh štirih dvoriščnih stranij so hitele kokoši na klic svojega vodje ter se zbirale okrog njega.

One, ki so marno brskale po smetišču, so privzdigovalle glave, in ko so se prepričale, da jih res kliče njih načelnik, so opustile svoje delo ter sledile klicu. Druge, ki so si iskale hrane v hlevih, so poletavale skoz okna. Jedna je začela kokodakati nekje v parmi, nekaj jih je prihitelo s skednja, jedna se je prikazala na senu nad listnjakom. Par hipov je zrla na dvor, kakor bi se hotela prepričati, se je li res pripetilo kaj posebnega in izrednega, kar bi bilo sploh vredno, da zapusti seno. A ko je slišala, da postaje kukurukanje in kokodakanje glasneje in glasneje, je tudi ona zakokodaknila, počenila na trebuh, razprostrla trda, rjavkasta krila, se odbila z nogami ter vzletela na kup slame tik listnjaka. Potém pa je urnih in gostih korakov drobila h kolarnici.

Tako se je malo ne vsa kokošnja obitelj zbrala ob mrtvem petelinu, glasno kričeč.

Tonče je še vedno stal na prejšnjem mestu ter gledal in motril ves prizor kakor okamenel, onemel. Bilo mu je, kakor bi ga kdo udaril po glavi. Vrelo in šumelo mu je v njej, kakor vre in šumi v kotlu krop, katerega vzburkava mogočen ogenj, plamteč pod medenim kotlom.

»Kaj si storil!« se mu je začela očitajoč oglašati vest. Pomišljal je, kaj bodo rekli k njegovemu nesrečnemu činu sosedovi, ki so petelina visoko čislali, in kaj oče in mati. No, kaj dobrega se iz tega gotovo ne bode izcimilo.

Jerica je istotako plaho zrla na mrtvo živalco. Tudi ona se je začela bati zlih posledic.

Le Karlek je ostal povsem miren in ravnodušen.

»Glej, Tonče,« je besedičil ter kazal na petelina, »glej, picék noče več vstati.«

»Ubil si ga!« je plašno vzkliknila Jerica.

»Ubil!« je kakor zvest odmev žalostno in pobito ponovil Tonče. V duhu pa je že videl, kako jemljejo oče šibo raz polico za vrati.

Stopil je iz kolarnice, hoteč se popolnoma prepričati, je li res ta nesrečni kos opeke prizadejal petelinu smrtni udarec.

»Š-š-šuha,« je podil kokoši strani. Potém pa je začel potipavati in preobračati petelina, kakor bi iskal, še li plamti kje kaka iskrica življenja.

Jerica in Karlek sta mu sledila.

Jerica je počenila ob petelinu, Karlek pa je pokleknil na gola kolena v majhno, nekoliko rjavkasto travo. Oprezno in vestno sta opazovala petelina in bratca.

»Mrtev je — res!« je slednjič žalostno in obupno potrdil Tonče.

»Mrtev!« je tiho pritrdila Jerica ter vstala.

»Mrtev!« je pritegnil tudi Karlek. A kakor bi vendarle še dvomil o tem, je začel tipati z majhno, mehko roko petelina.

»Mati nam ga morajo speči — pojemo ga!« je resno odločil po kratkem molku ter petelina prijel za desno nogo, da bi ga nesel v stran, v kuhinjo.

»Kaj speči!« je skoro plakaje povzel Tonče. Bil si je pač svest, da se bode iz tega res nekaj speklo, a kaj dobrega ne. »S šibo bomo dobili!« je tarnal.

»A!« se je zavzel Karlek ter od začudenja odprl mehke, črešnjevordeče ustnice, da so se mu videli majhni, beli zobje. Potém pa je po svoji priljubljeni navadi vtaknil palec med ustnice, kakor bi hotel iz njega izsesati kako dobro in pametno misel, ki bi jih obvarovala šibe. Te se je namreč izredno bal.

»Jerica, ni li res, ti ne boš ničesar povedala, niti očetu, niti materi, niti sosedovim,« je prosil Tonče ter zaupno upiral svetle, vlažne oči v sestrico.

»Gotovo ne, Tonče.«

»Tudi ti ne smeš povedati ničesar, Karlek, sicer bomo vsi tepeni.«

»Ne bom!« je moško in odločno zatrjeval mali kratkohlaničnik ter po strani pogledaval petelina, zaradi katerega bi naj bil tepen, dasi mu ni storil nič žalega.

»Če bosta molčala, bode vse dobro. Jaz zanesem petelina na sosedov dvor, ali boljše bode, če ga zanesem za hlev, na nasprotno stran. Nihče ne bode mislil, da smo

ga mi ubili. Je pač nesreča, jaz ga nisem namerjaval ubiti.« Reče in pograbi petelina za trde noge. Skrivajoč ga za hrbtom, se je kakor tat plazil z njim proti Kranjčevim, kjer ni bilo, kakor je dobro vedel, nikogar domá, ker so bili vsi na polju.

Jerica in Karlek pa sta kukala izza ogla ter gledala z utripajočim srcem, kako izvrši Tonče svojo težavno in usodno nalogo.

Ta pa se je srečno pritihtopil do plota pri sosedovem hlevu. Visoko je zavihtel mrtvo žival ter jo hitil čez plot. Potém pa je bežal, kar so mu le pripuščale kratke noge.

Jerica in Karlek sta si globoko oddahnila, ko sta videla težavno delo dokončano. Tonče pa, ki je prihitel nazaj ves zaripljen in rdeč kakor kuhan rak, jima je še opetovano naročeval:

»A molčita, za božjo voljo, molčita! In ako bi vaju kdo popraševal, če vesta kaj o petelinu, recita, da ne. Sicer bode slaba . . .«

Jerica in Karlek pa sta mu svečano obljubila, da bosta molčala.

* * *

Mico Kranjčevo ste gotovo poznali.

No, tedaj še ni bila dolgo Kranjčeva. Po veliki noči istega leta je še le prišla na Kranjčevino kot gospodinja.

V postu je namreč stari oče Kranjec nagloma umrl za pljučnico ter zapustil veliko posestvo sinu Tinetu. Mati Tinetova je umrla že pred petimi leti. Sestri Tinetovi Dorici je bilo še le štirinajst let. Teta Zefa pa, ki je po smrti Kranjčevke gospodinjala bratu, je bila tudi že stara in je bolehalo. Pri takih razmerah se je moral Tine pobrigati za gospodinjo.

In tako je prišla v hišo Mica.

Vrhovsko dekle je bila, hči starega Podgorelca tam gori v Vinskem vrhu.

Ljudje so se čudom čudili, da si je izbral bogati Tine tako revno nevesto, ter so izmišljali in razširjali marsikako nepotrebno govorico.

A kar je bilo, je bilo: Mica je bila žena Tinetova. No, lepa je bila Mica, da ni bilo v obližju take. A bila je tudi ponosna in jezična. Poprej v svoji revščini teh slabih lastnostij sicer ni mogla tako določno kazati, a sedaj kot gospodinja na Kranjčevem domu, ki je bil izmed najboljših

v župniji, je lahko kazala svoj ponos in svojo prepirljivo naravo.

Dasi še torej ni bila baš dolgo v vasi, so morali sosede slišati od nje že marsikatero bridko in zbadljivo besedo. To jih je sicer žalilo, a zaradi ljubega mirú in zaradi poprejšnjega prijateljstva so molčali njej nasproti. Le ko so bili med seboj, so se pritoževali čez novo sosedo.

»Ni si najboljše izbral Kranjčev Tinče, res ne,« so govorili vaški možje ter zmajevali z glavami. »Ponosna je in prepirljiva. Ne bo dolgo mirú in prijateljstva med sosedi.«

Kakor Brumnovi, so želi tudi Kranjčevi omenjenega dne. Tudi Mica je bila na polju. Proti večeru pa se je z Dorico vrnila na dom, da bi pripravila večerjo za žanjice.

Kmalu potém, ko sta prišli domov, se je začel valiti belkast dim iz visokega, belega dimnika lepe Kranjčeve hiše. Dorica je kurila, Mica pa je mesila v sobi testo za pogače, za gibanice.

»Dorica, pojdi in prinesi drv; v kuhinji jih je malo!« je klicala iz sobe gospodinja, ki je ravnokar začela tanjiti kos debelega testa. »Dorica, veš kaj, vzemi rajši za hlevom par panjev. Debeli so in smolnati. Dobro bodo goreli, in peč bo že kmalu pripravna za pecivo.«

»Že grem, Mica, že grem,« se je odzvala iz kuhinje Dorica. In že je hitela ven, brišoč si med potjo z modrim predpasnikom znoj raz polno, rdeče lice in raz gladko, nekoliko zagorelo čelo.

Mica pa je pridno sukala valek čez testo, ki je že tvorilo veliko ploščo, katera je pod krepkim pritiskom valka postajala tanjša in tanjša. Ko je bila že malo ne prozorna, je odložila Mica valek, dvignila previdno in spretno z obema rokama pogačo ter jo dela v pogačno skledo, ki je že bila pripravljena na mizi. Le-tá je bila na dnu in ob stranéh namazana in prevlečena z belim, svežim vrhnjem. Na tanko sklad je z majhno kuhalnico namazala zopet sira in vrhnja. Oni krog pogače, ki je molel čez skledo, je razdelila z nožem v približno jednako velike kose, katere je zgrnila v skledo ter pokrila z njimi sir in vrhnje. Potém pa je začela tanjiti drugo pogačo.

A še predno jo je dogotovila, je prihitela Dorica, vsa prepadena in prestrašena, v sobo.

»Mica,« je klicala že v veži, »Mica, petelin je mrtev!«

»Kateri petelin?« se je zavzela Mica ter za trenutek nehala mesiti.

»Moj Bog, kateri bi naj bil? Naš!«

»Naš?« je zajavkala Mica ter skočila po koncu. Že je bila razburjena.

Obe sta hiteli s krikom in vikom za hlev, kjer je ležalo petelinovo truplo.

»Mrtev je, res je mrtev,« se je togotila Mica ter obračala petelina s strani v stran. »In tako lep petelin, tako lep! In kako je pel, že na vse zgodaj, oj, kako je pel!«

»Pel pa je, pel, Mica!« je pritrjevala Dorica.

»Sedaj pa je mrtev! Glej, Dorica, glava je vsa krvava, koža na glavi mu je presekana. Nekdo ga je udaril.«

»Najbrž!« je jadikovala Dorica.

»Toda kdo? Kdo bi tukaj hodil? Pri sosedu Zelenjaku ni nikogar domá, in drug na to stran vendar ne pride.«

Jeza, ki se ji je za čas nekoliko polegla, ji je začela zopet vzkipevati.

»O, ko bi znala, kdo ga je — tožit ga grem!« je kriknila. Obraz pa, že od narave rdeč, se ji je od razburjenosti še bolj zalil s krvjo.

»Škodo mora povrniti, če zvemo, kdo ga je ubil!«

»Oj, smili se Bog — to so ljudje v tej vasi — kaj pravim ljudje — razbojniki so, roparji, rokovnjači, morilci! Ničesar bi človek ne smel imeti, vse mu uničijo! Danes zakoljejo petelina, jutri nam lahko umoré prase... ukradejo kravo... naposled nam še upepelijo dom. Oj, da sem bila toliko neumna ter šla med te razbojnike! Domá sem živela v miru, tukaj pa mi zagrené slednjo urico; oj meni revi, oj!« In vpila je, da je odmevalo daleč po vasi, ter klicala Boga na pomoč, naj jo vendar varuje, ter naj udari zlobne sosede s šibo svoje jeze.

»Mica, kaj se boš jezila,« jo je tolažila Dorica. »To petelina vendar ne oživi.«

»Seveda ga ne oživi, a mene ta zloba teh roparskih ljudij naposled tudi še spravi v grob. Moj Bog, moj Bog!«

A Dorico je bolj skrbela večerja, kakor pa mrtvi petelin. In zato je začela prigovarjati:

»Mica, večer se bliža. Hiteti morava, da pravočasno pripraviva večerjo.«

»Seveda je takoj večer... A kaj hočem, ko vendar vidim, kaka krivica se nam godi. Uničiti nas hočejo, ti preklicani, roparski sosedge. Saj vem, zavidajo me, ne morejo me trpeti, sovražijo me; oj, oj!« Jadikovaje in klevetaje je hitela v sobo, da dovrši pogače.

Ko je dovršila svoje delo, je nesla jedno na loparju v kuhinjo, v peči zgrnila žerjavico raz ognjišče ter jo položila na vročo opeko. Bil je to „krapec“, ki se je pekel brez sklede.

Dorice ni bilo v kuhinji; bila je v hlevu, kjer je nastiljala živini.

Ker so smolniki, kar jih je prinesla poprej Dorica, že vsi zgoreli, in ker je bilo navadnih drv že tudi povsem malo, je brzela Mica k skladalnici ob skednju, da bi prinesla nove zaloge. Takoj za skednjem je bilo konec Kranjčevega dvorišča, in ob plotu je vedla glavna cesta. Na zelenem, travnatem robu ceste pa je tedaj sedel slučajno sosedov Karlek ter piskal na majhno piščalko, katero mu je podaril brat Tonček, hoteč ga s tem do cela podkupiti, da ne izdá njegovega zločina.

Komaj je zagledala Mica fantiča, ji bliskoma šine v glavo misel, da nemara zve od tega kaj natančnejšega o smrti petelinovi.

»Karlek!«

Z rezkim, hipoma pretrganim zvokom je nehal mladi igralec piskati. Ustrašil se je, da mu je piščalka skoro padla iz rok. Hotel se je obrniti ter pogledati nazaj, a manjkalo mu je duševnih sil, potrebne hrabrosti. Predobro mu je bil znan glas, ki ga je klical, pred duhom pa se mu je hipoma kakor strašilo prikazalo otrplo truplo mrtvega petelina. Hotel je vstati in bežati, a tudi za to ni imel dovolj poguma. In tako je vdan v svojo usodo in nemo čakajoč dogodkov, ki pridejo, mirno in tiho obsedel na istem mestu — na „travici zeleni“.

»Karlek!«

K drugemu mu je zazvenel isti glas na uho, glas sosedove gospodinje. A ta glas ni bil — in temu se Karlek ni malo čudil — ne osoren, ne karajoč, ne jezen, ne preteč, ne, bil je mil, prijazen in ljubkajoč. Fantič si je oddahnil ter začel upati, da še vendar-le ne pride sod in kazen za uboj petelinov. Rdeči, polni obraz je okrenil v stran, in po strani zroč v sosedo, ki je stala že pri pricestnem plotu, se ji je odzval napol boječe, napol zaupno:

»Kaj je, tetica?«

»Karlek, če boš priden, nekaj dobiš!«

»Bom, tetica, dajte mi!«

»Pojdi sem, kos pogače ti dam, pšenične, mastne!«

Karleku se je razjasnil obraz.

Ko je slišal o pogači, je pozabil petelina, in prejšnja bojazen mu je popolnoma izginila iz srca. Takoj je bil pokoncu ter rogačkal črez cesto proti sosedovemu dvorišču. Mica ga je prijela za mesnato, mehko ročico in ga vedla s seboj.

»Tako, Karlek, kar tukaj na prag sedi,« mu je prigovarjala Mica, ko sta prišla do veže. »Jaz pogledam, ali je krapec že pečen. Potém ti urežem kos.«

Karlek je res sedel na vežni prag ter poželjivo zrl v kuhinjo, kjer je Mica gledala v peč ter trdila, da bode pogača takoj pečena. Hkrati pa je napeljala govor na drug predmet ter ga vprašala kar tako mimogredé:

»Karlek, ali si bil danes ves dan domá?«

»Dà, tetica!«

»Sam? — kaj?«

»Ne, Tonče in Jerica sta tudi bila.«

»Kje pa sta sedaj?«

»Paset.«

»Kje?«

»Na travniku pri mlinu.«

Mica je utihnila, potegnila z velikim loparjem lepo, rumeno pogačo iz peči ter mu urezala velik kos. Dasi je bil krapec še vroč, ga je fantič vendar-le prijel z obema rokama ter ga s slastjo začel tlačiti v usta. Pri tem se mu je maslo cedilo po prstih navzdol po roki proti rokavom že nekoliko umazane srajce iz domačega platna. Cedilo se mu je tudi od ust ob straneh navzdol po bradi. Ko je pridni jedilec čutil, da se mu zbirajo na bradici debele maščobne kapljice, obrisal si jih je povsem mirno in polagoma z rokavom debele srajce, ne da bi pri tem prenehal pridno in vztrajno žvečiti.

Hipoma pa je vprašala Mica hitro in odločno:

»Karlek, ali si morda videl kje našega petelina?«

Fantiču je pogača kar zastala v grlu. Desnica, s katero je hotel ravnokar poriniti še krajec v usta, mu je kakor odrevenela obstala pod brado. Jasne, črnorjavgaste oči pa so mu prestrašeno in boječe zrle v Mico.

»Kaj, ali si ga videl?«

Karlek je pogledal po strani, so li vežna vrata dovolj odprta, da bi jo v slučaju nevarnosti pobrisal.

A Mica, ki je zapazila njegov strah ter se bala, da bi ji fantek iz strahú ne hotel povedati resnice, mu je prijazno prigovarjala:

»Nič se ne boj, Karlek! Le povej, če si ga kje videl. Dobiš še jeden kos pogače.«

Fantek je začel omahovati. Poželjivo je gledal na mastno pogačo. Bila je tako zapeljivo rumenkasta, tako nekako vabljivo se je dvigal od nje topli par, in prijetni vonj mu je tako dobrodejno, tako mogočno božal nosek.

»Torej, Karlek, si ga li videl?«

Izkušnja in poželjivost sta zmagovala, in kratkohlachnik je odgovoril neodločno in obotavljajoč se:

»Dà, za hlevom je!«

Mica je odrezala velik trikot pogače, pomolila mu kos in vprašala:

»Kdo pa ga je spravil tja?«

Karlek je prijel za pogače in, misleč le na prijetno in vonjavo duhtečo jed, odgovoril:

»Tonče.«

»A!« se je zavzela Mica, »torej ga je on ubil?«

Fant je ostrmel pri tem zaključku in, zroč zamišljeno in tiho pred se, predeval pogačo iz roke v roko.

»Povej no, Karlek, saj se ti nič ne zgodi, ga je li res Tonče ubil?«

In otrok je, nevedoč si pomagati iz te zagate, tiho in solzeč se, priznal:

»Dà, tetica! Z opeko ga je zadel, ker je preganjal našega picka in ga hotel usmrtiti.«

»Tako, tako... Glej, Karlek, priden si, da si mi tako lepo in odkritosrčno vse povedal. Tako, sedaj pa le idi polagoma domov — in priden bodi!«

In Karlek jo je tiho pobrisal, vesel, da se je stvar tako dobro končala, in da ni imela zanj slabih posledic.

* * *

V mraku pa je prinesel Kranjčev pastir k Brumnovim mrtvega petelina, ga položil pri konjskem hlevu, kjer je gospodar ravno napajal konje, na prag ter razlagal:

»Gospodinja me je poslala, naj zanesem petelina k vam. Vaša deca ga je ubila, in zato ga obdržite vi, naši ga nočejo imeti.«

»Tako?« se je začudil Brumen ter odložil veliki škaf, v katerem je bilo še dno pokrito z vodo, na hrastov stol za vrati. »Ko sem poprej prišel z njive, sem slišal, da Mica zmerja, a nisem znal, da zaradi tega. Toda zaradi petelina vendar ni treba toliko vika in krika. Povej ji,

da ji rad povrnem škodo, da bode le mir božji. Deca pa že tudi dobi svoj del.«

»Naredite z gospodinjo, kakor mislite, da bode najbolje. Jaz sem storil, kar mi je bilo naročeno.«

Rekel je in šel.

Deca, posebno Tonče, ki je po kratkem obotavljanju priznal zločin, katerega je povzročil po naključju, pa je res dobila svoj del.

* * *

Drugi dan pa je Mica kakor besna preganjala z dolgo rahljo Brumnove kokoši, ki so v svoji kokošji nezavednosti prekoračile domače meje in prešle na Kranjčevo posest. In pri tem je vpila, da je slišala vsa vas:

»Ha, vse uniči, vse uniči, ta žival nenasitna. Če pa naša stopi na sosedovo posest, jo ubijejo, kakor pravi pravcati razbojniki.«

In tako je šlo dan za dnevom. Pri vsaki najmanjši priliki je vpila Mica po cele ure ter obsula sosedove z razbojniki in morilci.

Brumen se je še enkrat ponudil, da plača petelina. A o tem Mica ni hotela ničesar slišati, ker bi morala potem molčati. Tako pa je zmerjala in kričala v enomer.

Vaščani so se muzali ter govorili:

»Aj, aj, zaradi petelina so se sprli!«

»Ah, zbog take malenkosti toliko krika!« so menili drugi. »Saj vendar ne more niti jeden, niti drugi živeti tako, da bi nikdar ne prestopila kaka stvar na ljudsko. No, krava se že priveže, svinja se zapre v dvorišče, a kokoši ne moreš privezati, niti ji zabraniti, da naj ne hodi z dvorišča.«

»Kak mir je bil v vasi, dokler ni bilo te Mice tukaj!« so govorili sivolasi vaški očaki ter zmajevali stare, upognjene glave.

Toda to večno klevetanje, ta vedni prepir zaradi najneznatnejših malenkostij še ni zadostoval Mici.

Brumen je dolgoval Kranjčevim dva stotaka, katera si je izposodil še od Tinetovega očeta. Kupil je namreč neko njivo, ki se je slučajno držala njegove posesti ter bila zanj kaj pripravna. Za to je tedaj denar potreboval.

Ta denar je igral sedaj važno vlogo.

»Denar mora vrniti!« je dejala Mica odločno in kakor neoporečno možu.

»Toda, Mica,« je posredoval Tine, ki bi rad v miru in slogi živel s sosedom, »saj ga vendar ne potrebujemo tako silno.«

»Kaj, potrebujemo! Pa ga daš v hranilnico. Tam je varen! Kdo pa ti tukaj jamči za posest, za varnost? Kdo — ha?«

»E, Mica, e, saj vendar veš, da nas Brumen ne bode ogoljufal. In drugih dolgov tudi nima, da bi se nam bilo treba bati za denar.«

»Naj ima ali nima. Denar mora vrniti,« je vsakokrat h koncu takih pogovorov odločila Mica.

Da bi vendar enkrat imel mir, se je Tine slednjič vdal ženi ter zahteval od soseda denar, češ, da ga sam potrebuje.

Brumen je sicer vedel, kaj je pravi vzrok, da ga sosed terja. A zaradi ljubega mirú je molčal ter si denar izposodil drugod, da ga je vrnil Kranjcu.

A tudi to je Mico jezilo in gnevalo.

»Glej,« se je hudovala napram možu, »glej ga no, saj je imel denar, a ni ga hotel vrniti. Bog vé, ali bi ga sploh bili kdaj dobili, če bi jaz ne bila priganjala, da ga izterjaš. O ta Brumen, ta ti je pravi . . . ta pa, ta . . . to je cel cigán . . . brezvesten, goljufen.«

Tine pa je molčal ter gledal s težkim srcem, da se spor med njegovo in sosedovo hišo bolj in bolj neti in vedno više vzplamteva.

In res ni bilo več mirú v vasi.

Če je prišla Brumnova kokoš na Kranjčevo posest, je bilo zlo in groza. Če je svinja nevedé prestopila meje sosedove, je takoj začelo bliskati in grmeti s Kranjčevega dvorišča. Če Brumnova deca ni vedno pazila na paši na kravice, kakor na punčico svojih očij, in je nemara Bela ali Maroga ali Rdečka ali Brezika ali katera druga izmed teh rogatih stvorov utrgala par travic s sosedovega travnika, in je to videla Mica, se je takoj vsipala cela ploha zabavljic in psovk iz njenega ogorčenega srca in njenih ust.

»He, ho!« je kričala, »deca, kje pa ste?! Vi paglavci ničvredni, ve žabe lene, razbojniška svojad! Hej, hoj! kje pa tičite, kako pa pasete? Kje pa imate žival — hej, hoj!«

In kričala in vikala je, kakor bi bila vsa vas v ognju.

Sosedje pa so zabavljali črez jezično ženo ter zagovarjali Brumnove, češ, da se poprej nikdo ni z njimi prepiral, in da so vsi sosedje živeli v miru, dokler ni nesreča

prinesla v vas Mice. A to je Mico neizrečno togotilo. In začela se je prepirati in pričkati tudi z drugimi sosedi, dokler se ni sprla z vso vasjo.

Nekoliko mesecev po nesrečni smrti petelinovi, ki je bila vzrok in začetek vsega prepira, pa je Mica hipoma utihnila.

Vaščani so se kar čudili, ko je niso več slišali vpiti po vasi. Skoro neverjetno se jim je dozdevalo, da bi se kar hipoma zaprle zatvornice preglasni in jezični zgovornosti Micini.

A dasi vrlo čudno, je bilo vendarle res: Mica je utihnila.

Vzrok tej nenavadni molčljivosti in tej nepričakovani tišini pa je bil istotako nenavaden in čuden, kakor vzrok prejšnjega klevetanja in zabavljanja.

Bilo je nekako sredi meseca kimovca.

Lep dan je bil, in solnce je še v vsej poletni vročini sipalo svoje žarke na zemljo božjo.

»Žito za seme se bo danes izvrstno sušilo,« je že zjutraj pri solnčnem vzhodu pripomnil Kranjčev Tine.

In res, takoj ko so topli solnčni žarki popili blestečo roso, je pogrnil Tine po majhni, mehki travi na vratah ob njivi za hišo velike rjuhe iz debelega, hodnega platna. In na nje sta nanosila s hlapcem v vrečah rži, da bi se prezračila in sušila.

Žito se je sušilo, dan pa je potekal.

Bilo je popoldne — tako nekako ob peti uri — ko je v koruzi na njivi, ob kateri se je sušila rž, Mica žela travo kravam za večerjo.

Zajedno pa je pazila na sušeče se žito, da bi se ne prikradel vánje kak stvor božji ter ga zobal ali razbrskal ali onesnažil.

A na nesrečo so prigagale tedaj po istih vratah sosedove goske. Polagoma, zibajoč se s strani v stran, z visoko povzdignjenimi glavami, so stopale svojim pôtém.

Hipoma zapazi gosak — vodnik celi trumi — rjuhe in rž. Ne sluteč, da je v bližini človeško bitje, ki z bistrim in zavidnim očesom čuva žito, jo je kar brez vseh pomislekov s svojimi spremljevalkami krenil proti rjuham, veseleč se v srcu tečne piče. A komaj so začele goske s svojimi širokimi kljuni rovati po rži, kar prilomasti iz

koruze Mica, zagradi grablje, ki so ležale ob rjuhah, in s katerimi so mešali zrnje, ter udari z njimi po gosaku.

»To imaš, ti požrešnost živinska,« je mrmrala trepetajoča od jeze. In dvignila je grablje k drugemu udarcu. A predno je v drugič zamahnila, se ji je povesila roka, in grablje so ji odpadle v travo zeleno.

Goske so kričeč in gagajoč bežale na vse vetrove. Gosak pa se je zrušil na mestu, kjer je stal, prhnil parkrat s perotmi, malce pobrskal z njimi okrog sebe, potem pa je mirno obležal v travi.

Mica je uvidela, da je mrtev. V prvem hipu je bila osupla in kakor odrevenela. A polagoma se je zopet razjarila in razkačila ter siknila skozi stisnjene zobe:

»To bodi za petelina!«

Tako je moral Brumnov gosak, ki svoj živi dan ni storil Kranjčevemu petelinu nič žalega, darovati zanj svoje mlado življenje; — nesrečna žrtev krvne osvete!

Nekoliko dalje zgoraj na hribčku nad vasjo pa je oral sosed Brumen. Ravno je na vratah obračal konje in oralo, ko je zaslišal gosji krik. Ozrl se je proti vasi ter opazoval ves prizor. Ko je videl, kaj je naredila Mica, ga je v prvem trenutku spopadla jeza. Sedaj bi bila priložnost, si je mislil, da bi vrnil Mici njeno klevetanje in večno zmerjanje. A vendar se je premagal ter zamrmral sam pri sebi, kakor poprej Mica:

»To je za petelina! Sedaj pa ji nismo ničesar več dolžni.«

Počil je z bičem.

Mica se je ozrla na hribček ter se prestrašila, ko je videla, da jo opazuje sosed. Hitro in tiho je izginila v koruzo.

Brumen pa je zavihtel bič po toplem zraku ter zadovoljno del:

»Hi, Črnka!« In mirno je oral dalje.

Na večer so Brumnovi našli gosaka mrtvega za domačim plotom.

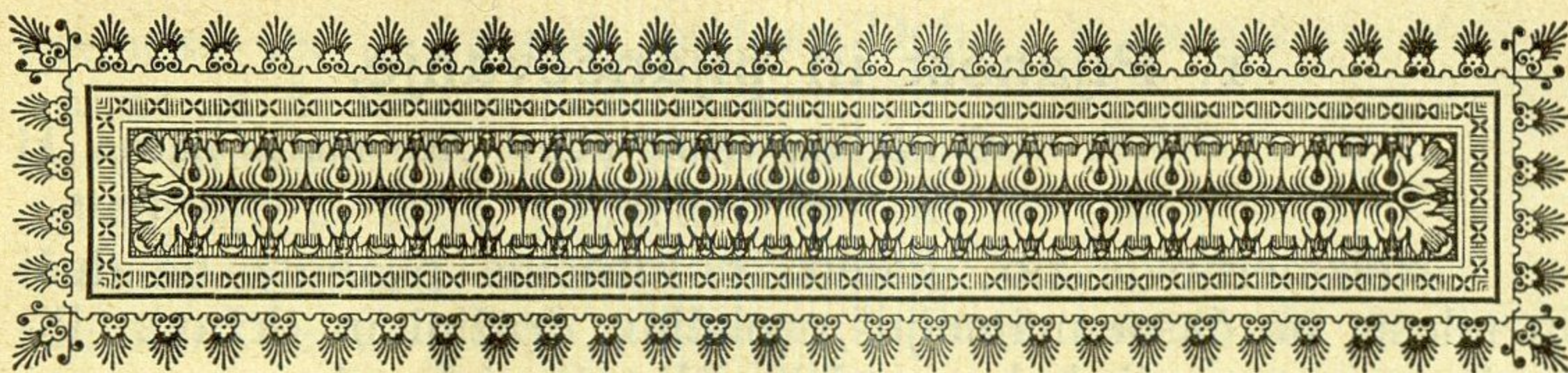
Mice pa ni bilo več slišati. A tudi tega ni povedala, da je ona prizadejala gosaku smrtni udarec.

Brumnovi so istotako molčali ter gosaka — pojedli.

In mir je bil med sosedoma, vsaj za nekaj časa.

Žganje — naš sovražnik.

(Spisal Jurij Trunk.)

Delavec, ki je vdan pijančevanju, ne bo obogatel.
Sirah 19, 31.

Žganje dandanes bolj pustoši, kakor zgodovinske
šibe, lakota, kuga, vojska. Gladstone.

Vedno glasnejši postaja klic iz raznih slovenskih pokrajin, da je skrajni čas, vzdramiti ljudstvo in ga svariti pred pogubo, katera mu preti od žganjske kuge in pijančevanja. Vsak rodoljub gleda s krvavečim srcem vsakdanje strašne nasledke te kuge, ki preti uničiti naš ljubljeni rod. Prikrivanje resnice bi bilo v pogubo. Poštenost, nравnost in ljudsko premoženje gre rakovo pot, raste pa razuzdanost, brezznačajnost in revščina. Gotovo je, da sodeluje tukaj več vzrokov, in da ni vsega krivo žganje in pijančevanje; ali trdimo, da je jeden glavnih vzrokov nazadovanja, in da se mora proti temu skupnemu sovražniku obrniti vsak, kateri ima srce za ljudstvo in za dušni in telesni blagor njegov. Naš spis bôdi nekak pouk, in tega je treba našemu ljudstvu, katero zapeljuje najbolj nevednost, da si koplje pogubo; hočemo, da bi vse sloje naroda opozorili na skupnega sovražnika in jih z njim seznanili s tem, da opišemo strašne nasledke žganjepitja in pijančevanja. Marsikdo bode morebiti majal z glavo; predsodki so globoko ukoreninjeni, in navada je postala železna srajca. Ali zmota mora prej ali slej izginiti in se umakniti resnici, kakor megla solncu. Kar so vestni možje, učenjaki, zdravniki, rodoljubi spisali in učinili, to hočemo v kratkem sestavku podati. Upamo, da bo vsak, ki to čita, spoznal, da se mora tudi med Slovenci začeti boj zoper žganje in pijančevanje.*)

*) Pri sestavljanju smo se najbolj držali izvrstnega delca: Dr. Karl Müllendorff, Die Trunksucht und Brantweinplage, deren Folgen und Heilmittel.

1. Pijanost in pijančevanje.

O nevidni vinski duh! Ako nimaš imena, ki te označi, imenuj se hudič. Shakespeare.

Neizmerno je zlo, katero povzročuje pijanost na duši in telesu, na časnem imetju, v občini, družini in državi. Pijančevanje pustoši kakor požar, ki zapusti le okajene stene bolezni in sramote, bede, obupnosti in smrti. Iz vseh krajev Evrope in Amerike prihaja klic zoper to kugo, ki obsega vse druge. Vsakdo vé, da je klic po pomoči opravičen, ker lahko na lastne oči vidi, kaj dela žganje in pijančevanje.

Ali ko bi šlo pri tem samo za časno življenje, za zemeljsko imetje, lahko bi se tolažili še z večnim veseljem: upanje na srečno, drugo življenje nam pomaga mnogo hudega prenašati. Pijančevanje pa je smrtni greh in uniči nadnaravno življenje duše, zapre nebesa in pahne v pekel nesrečnega pijanca samega in vse, katerim je postal zapeljivec.

Ni sicer najhujši greh, ali ta greh najbolj poniža človeka. Kdor se pogrezne v grehe mesa in pijančevanja, greši, kakor bi grešila žival, ko bi mogla grešiti.

Požrešnost spada med najpodlejše grehe in prekosi celó greh mesa, v katerem se more najti še nekoliko ljubezni in požrtvovalnosti.

Nikdo tega ne taji; vsi zaničujejo pijanca. In vendar nismo do cela spoznali podlosti te strasti, drugače bi napravil pijanec drug vtis. Pijanec se opoteka na cesti. Kakšen prizor! Otroci se zbirajo in mu zabavljajo, odrastli majajo z glavami ali se mu posmehujejo. Malo jih je pa, kateri bi občutili svet strah in usmiljenje s takim grešnikom ter molili za njegovo izpreobrnitev, ali ki bi od otrok odvrnili strašno pohujšanje. Navadili smo se na to peklensko strast, tako se je že v nas udomačila. Veliko jih je, kateri z nekakim ponosom pripovedujejo, kako so pili, in se smeji, če se jim pripoveduje o norčijah pijancev. Ali se ne nahajajo sicer zastopni možje, ki se ponašajo s tem, da so tega ali onega spravili pod mizo? Dà, marsikatera cerkvena ali posvetna slavnost postane mnogim povod pijančevanja, in če se veselijo na slavnost, pozdravljajo ob jednom tudi priložnost, da »ga bodo prav pošteno (?) potegnili«.

Otroci božji smo in kristjani. Naša sodba in obnašanje proti pijančevanju se mora tedaj ravnati po sodbi božji v sv. pismu. Sv. pismo pa obsoja najostreje pijanost in nezmernost kot vir mnogih drugih grehov in prišteva zmernost med

čednosti ter jo imenuje sad sv. Duha. V sv. pismu čitamo: »Vino je že mnoge pokončalo.« (Sir. 31, 30.) »Ne upijanajte se z vinom, v katerem je zapravljenost.« (Efež. 5, 18.) »Delavec, ki je vdan pijančevanju, ne obogati.« (Sir. 19, 31.) »Vino, nezmerno zaužito, povzročuje kreg, jezo in druge neprilike.« (Sir. 31, 38.) »Kakšno življenje ima ta, ki ga krajša s pijančevanjem?« (Sir. 31, 33.)

Če sv. pismo tako govori o vinu, katerega zmerno uživanje celó priporoča, kaj si moramo še le misliti o strupu žganja, ki veliko hujše upijani? Nezmernost mora biti slaba priprava za dan sodbe, kajti nebeški zveličar nas svari tako resno pred njo. »Varujte se,« pravi, »da vaša srca ne bodo preobložena v požrešnosti in pijanosti, ... da tisti dan (sodbe) ne pride nanagloma nad vas.« (Luk. 21, 34.) Tako kliče tudi sv. Peter: »Bratje, bodite trezni in čujte!« (I. Petr. 3, 8.) »Pijanci ne bodo posedli božjega kraljestva,« piše sveti Pavel (I. Kor. 6, 10); brez časti bodo padli in bodo med mrtvimi v večni sramoti.

Kako malo se zmenimo za te večne nasledke pijančevanja! In če bi le na strašne nasledke v tem življenju mislili! Varovali bi se skrbno te strasti že zavoljo tega življenja, in Bog bi nam dal milost, da bi se je še bolj varovali zaradi večnosti.

Stari neverniki nas kristjane v marsičem osramotijo, kar zadeva čednost zmernosti. Njih stroge zmernostne naprave se dajo tolmačiti iz tega, da so prištevali zmernost najboljšemu, kar more človek imeti. Špartanski postavodajalec Likurg je dal vse trte izruti, ker druga sredstva zoper pijančevanje niso bila dosti izdatna. V Mitilenah je kralj Pitak postavil za vsa v pijanosti storjena hudodelstva dvojno kazen! (Pri nas je olajševalni razlog!) Zelevk je Lokrom vino le v bolezni dovolil, če jim ga je nasvetoval zdravnik. Pitagor je prepovedal vino svojim učencem, ker je sovražnik modrosti in privede do norosti. Rimljanje so imeli začetkoma strogo postavo, katera je dovoljevala možem še le v 30. letu vino, in še tedaj le zmerno; ženskam je bilo popolnoma prepovedano. Stari Grki so smatrali vsakega za barbara, ki ni primešal vinu vode!

V preteklih časih najdemo tudi krščanske kneze in ljudstva, ki so v duhu krščanske vere pijančevanje kaznovali s strogimi telesnimi in denarnimi kaznimi, ali kdo bi mogel dandanes na take misliti, akoravno bi bile silno potrebne!

Nasledki te pogubne kuge so pa tudi v naših dneh hujši, kakor le kdaj poprej, ker postaja nesrečno žganje vedno

bolj pijača delavcev in preprostega ljudstva. To čutimo pred vsem mi Slovenci, katerih moč sta kmetijski in delavski stan.

Sv. Avguštín piše: »Pijančevanje je mati vseh zločinov in hudobij. Ono zmede glavo, občutke in jezik, ono se vrže pogubno na celo telo. Najprej mu podleže sramežljivost, ono potratí čas, je sramotna bolezen, mori nraavnost, je nečast življenja, poguba duše.«

»Žganje je v prijateljstvu z vsemi grehi,« piše slavni A. Stolz. »Ako je v srcu le jedna iskra vere, žganje je prava voda, ki jo popolnoma pogasi. Pijanec ne moli več, in nikjer se zoper vero ne govori toliko, kakor med pijanci.« Mož ima prav!

Reči moramo, da pijančevanje onečaščuje vse božje zapovedi in odpira na stežaj vrata vsem strastim. Najhujše je pa še to, da pijanec tako lahko pade iz jednega grešnega prepada v drugega, in da se le redkokdaj izpreobrne.

Slovenec pravi: »Pijanec se izpreobrne, kadar se v jamo zvrne.« Francoz: »Kdor je pil, bo pil.« Nemec: »Nečistnik se redkokdaj izpreobrne, pijanec nikoli.« Neki pijanosti vdan mladenič je rekel po pretresljivi pridigi o pijančevanju: »Stokrat sem to že slišal in še boljše, pa ni pomagalo in tudi sedaj ne pomaga!« Marsikateri pijanec bi mogel ravno tako reči.

Ali ne smemo obupati. Kar ni mogoče ljudem, to more Bog. Vse je pa odvisno od volje pijančeve; on mora resno hoteti in bo rešen. In če bi bila rešitev v popolnem vzdržanju, ali ne bo tudi tega hotel v trdnem zaupanju v božjo pomoč? Cerkev in vera dasta k naravnim sredstvom še sredstva milosti vsem, ki so dobre volje.

Lažje je pa hudega se varovati, kakor se ga iznebiti. Boljše se izplača obvarovati mladeniča pijančevanja, kakor poboljšati pijanca. Naj bi tedaj naša mladež, ki ima bister um in pamet, spoznala pretečo nevarnost; resno bi se ji naj odtegnila ter se napotila na lepo in varno pot zmernosti. Tako se bo ohranila narodu in bo postala deležna blagoslova te čednosti v tem in onem življenju.

2. Razni glasovi o pijančevanju in o žganju.

Vsa socijalna vprašanja se dajo združiti v vprašanju o žganju. Minister de Bruyn.

Za vse, katerim je ljudski blagor in gmotno blagostanje narodov pri srcu, je postal boj proti pijančevanju in žganjski kugi neobhodno potreben. Tudi med Slovenci ne manjka mož, ki se borijo za narodni obstanek, in ki očitno pripo-

znavajo, da je tudi pri nas skrajni čas, da se začne proti temu sovražniku splošna vojska. V vseh naših javnih glasilih se nahaja odmev te potrebe. Pojavili so se tudi že razni poskusi in nasveti, kako bi se dala zaježiti ta kuga. Priče tega so nam tudi razna obravnavanja v deželnih zborih. Navedimo tukaj še glasove nekaterih razumnih mož, kateri so večinoma po lastnem raziskovanju spoznali, kako globoko sega to zlo.

Gladstone je rekel l. 1880. v angleški spodnji zbornici: »Žganje dandanes bolj pustoši, kakor zgodovinske stiske, lakota, kuga in vojska.... Vsa sredstva, s katerimi bi se dalo omejiti pijančevanje, so vredne resnega razmišljanja.« Njegov naslednik Rosebery je to potrdil ter izjavil pred svojimi volilci: »Upam si trditi: ako ne bo kmalu država vladala kupčijo z žganimi pijačami, bo v kratkem vladala kupčija z žganimi pijačami vlado.«

»Nezmernost,« pravi princ Leopold, »je jedini sovražnik, katerega se imajo Angleži v resnici bati.« Kapucin o. Mathew, neumorni apostol zmernosti, je rekel, da delajo opojne pijače večjo škodo, kakor nesreče v naravi. »Nezmernost zavira vsako politično in socialno izboljšanje,« pravi govornik Kobden. Kardinal Manning piše: »Ako ne delate proti tej kugi, zanemarjate bolezen, ki razjeda srce človeške družbe in uničuje družbinsko srečo pri naših delavcih.« Tako misli tudi Stanley: »V naših časih je gibanje proti alkoholu najpotrebnejše, najbolj praktično in najuspešnejše tako za skupino, kakor za posameznika.« Papež Leon XIII. je že večkrat pohvalil Angleže, da delajo proti pijančevanju.

Jednaki glasovi se slišijo tudi iz Belgije. Neki škof piše: »Govoriti o zlorabi opojnih pijač se pravi, kazati na rano, ki se vedno bolj širi, in opozarjati na jedno najhujših nadlog naših dnij.« Medach pl. Kiele pravi: »Žeja je v naših časih najbolj vzrok, da ljudstvo zdivja in postane surovo; ni hujšega sovražnika... tukaj se mora nastaviti sekira...« Senator Lejeune pravi v nekem govoru l. 1895.: »Ne bo se vam posrečilo rešiti socialnih vprašanj, ki nas obdajajo, predno ne bode potlačili alkoholizma; že naprej razveljavi vse naprave.« Alban Stolz je poznal ljudi prav dobro; on piše: »Ni je na svetu stvari, ki bi toliko škode naredila na imetju, miru, pameti, zdravju, veri, čednosti in zveličanju, kakor žganje.«

Slavni Windthorst pravi: »Rad bi videl, da bi šlo žganje zopet nazaj v lekarne, iz katerih je prišlo.«

Kardinal Kopp je izdal pastirski list, v katerem pravi: »Vaši dušni pastirji vidijo, kako gine v vaših družinah zado-

voljnost, red, pravica, mir in zastopnost, kako razpada domača in družbinska sreča. Naj bi li mirno gledali, da vas požre prepad, ki se odpira pred vami?» Dr. Siegfried pravi: »Gostilna nadomestuje hišo božjo, potopi šolo in zadavi domačijo.«

Nekaj francoskih glasov. »Alkohol, to je naš sovražnik!« zakliče slavni kemik J. B. Dumas. J. Simon piše: »Jaz sem hud sovražnik alkohola, ki je škodljivejši od kuge, kajti on je trajna kuga.« — »Kolere se bojite,« pravi Balsac, »žganje je čisto druga kuga!« Rochard sklepa po pravici: »Francoska je pod vlado onih, ki delajo alkohol in ga pijejo. Vse se klanja alkoholu: jedni, ker od njega živijo, drugi, ker umrjejo na njem.«

Švicarski škofje svariyo svoje vernike: »Naše ljudstvo je na razpotju; vzdramiti se mora k novemu življenju, ali pa bo hitro prišlo pogubljenje. Večina napak v občinah, mlačnost mož, nesrečni zakoni, zanemarjanje vzgoje . . . ima svoj glavni vzrok v gostilni in pri pijančevanju.«

Dunajski profesor dr. Nothnagel je izjavil: »Zločin je, če trdi kak zdravnik, da vino redi. . . . Alkohol je sem ter tja prijetna dražilna snov, ali strup ostane na vsak način, in popolnoma prav imajo oni, ki trdijo, da človek ne potrebuje alkohola.«

Minister Everette poroča iz Severne Amerike: »V letih 1860—1870. so samo žgane pijače narod stale neposrednjih davkov tri milijarde in posrednjih 600 milijonov dolarjev; uničile so 300.000 ljudij, 100.000 otrok spravile v sirotišnice, 150.000 v kaznilnice, povzročile 2000 samomorov, 10 milijonov dolarjev uničile po požarih in naredile 200.000 vdov in en milijon sirot.«

To so glasovi iz raznih krajev. Tudi pri nas jih ne manjka. List »Slovenec« se je že večkrat hvalevredno prav krepko potegnil za to, da bi se tudi boj zoper alkoholizem vzel med točke našega programa. Bilo je tudi že več posvetovanj. Bog daj, da bi prišlo do skupnega delovanja za naš ljubljani rod, ki trpi po pijančevanju neznansko gmotno in nravno škodo, »katera — če se ne bo omejevala — nas je v stanu uničiti prej, kakor katerikoli vnanji sovražnik.« (»Slovenec« dne 13. prosinca 1899. l.)

Vse to kaže jasno, da se mora pomagati, da boj zoper alkohol ni samo opravičen, temveč neobhodno potreben in vsakogar sveta dolžnost.

3. Kaj je alkohol; njegova zgodovina.

Veliko ljudij umrje, zastrupljenih po alkoholu, dan na dan, ne da bi vedeli.

Dr. Gull, osebni zdravnik kraljice Viktorije.

Nikjer se ne greši toliko iz nevednosti, kakor pri pijančevanju. Človek sodi vse preveč po zunanjem. Ugaja mu pijača, vsaj nekoliko časa, in on sodi, da mu mora biti dobra. Vidi sicer tudi grozne nasledke, ali le malo je ljudij, ki bi sklepali iz njih na škodljivost tvarine, katera povzročuje take nasledke. Treba je pred vsem temeljitega pouka.

»Alkohol« je arabska beseda in pomeni lepotilo, rume nilo, ker opojna prvina žganja po zaužitku porumeni lice. Pred 900 leti so ga rabili arabski zdravniki kot zdravilo. V naše kraje je prišel alkohol v 14. stoletju, in imenovali so to tekočino »vodo življenja«, ker so mislili s tem izraziti domnevno njeno moč za življenje. V 16. stoletju so rabili žganje za krepčanje srca pri delavcih v rudokopih in v vojskah. Na Nemškem so ga začeli rabiti najprej v tridesetletni vojski kot pijačo in za uživanje; pili so ga pa samo razuzdanci, ljudstvo in knezi so se pohujševali nad tem. Hitro pa so spoznali tudi njegovo škodljivost kot pijačo, in začeli so že okoli l. 1703. vojsko zoper žganje. Ali ni dosti pomagalo; v drugi polovici 18. stoletja se je žganje iz mest ugnezdilo tudi na deželi; pili so ga začetkoma le ob nedeljah in praznikih; pozneje se je priklatil tudi v hiše in družine; pili so ga že pri delu in kakor dandanes, pri vsaki priložnosti in vsak dan. Kot zdravilo je prišel alkohol v naše kraje in je bil v začetku pod strogim nadzorstvom, sčasoma pa je postal kuga, katera razjeda ljudstvu srce, odkar namreč ni več pod nadzorstvom, in odkar ga točijo na milijone in milijone litrov.

Alkohol (čisti, fini) je lahka tekočina brez vsake barve, diši prijetno in ima oster, žgoč okus. Če gori, je plamen višnjev, kateri pa ne sveti dosti, ali tem močnejše greje. Zmrzne nikoli. V vseh odnošajih se zmeša z vodo. Če ga zaužiješ, se hitro čutiš močnejšega. Sestavljen je iz ogljika, ki je trd, vodika in kisika, ki sta plinava. Rabi se alkohol mnogovrstno v lekarnah in pri obrtu, posebno ker razveže mnogo tvarin. Naša navadna žganja imajo alkohola 30 do 50 odstotkov, drugo je večinoma voda. Ako je manj vode, se imenuje tekočina navadno špirit; čisti alkohol je ta, ki nima vode. Ta je močen strup in tudi v najmanjši meri jako škoduje zdravju.

V navadnem žganju se pa nahajajo še druge tvarine, posebno tudi takozvana patoka (fuzl), ki mu daje poseben duh in okus; zdravju je navadno še bolj škodljiva, kakor alkohol.

Alkohol je pa tudi v vinu, pivu in moštu ter jim daje lastnost, da tudi upijanijo. Navadno vino ima 6—12 odstotkov alkohola, močno 15—18; pivo večinoma 2—6, težko, angleško do 8 odstotkov; mošt ima alkohola 3—7 odstotkov.

Dolgo so poznali le alkohol, katerega so delali iz vina. Zdaj ga žgó iz rži, krompirja, hrušek, češpelj, črešenj itd., v obče iz vseh rastlinskih tvarin, katere imajo v sebi sladkor in skrob (Stärkemehl). Okus in duh, kakor tudi druge lastnosti opojnih pijač so odvisne od tvarin, iz katerih se delajo.

4. Odkod izvira pijančevanje?

Vera mora biti prvi nauk in nauk vseh dnij. Diderot.

Pijančevanje je postalo huda bolezen na našem narodnem telesu. Tudi drugi narodi pijejo. Ali oni so bogatejši, njim se je nekoliko tudi že pomagalo; ljudje so se poučili, imajo zmernostne družbe itd., pri nas pa je razen nekih lepih besed ostalo pri starem in gre zmeraj globokeje.

»Slovenec« poroča (dne 15. vinotoka 1898. l.), da se je neki tujec jako čudil, ko je med Slovenci ob raznih priložnostih našel toliko pijanih ljudij. Značilen je slučaj, da so v neki občini na Gorenjskem štirje krčmarji več izdali za špirit, kakor znaša davek cele občine! Kranjska dežela dobi od davka na žganje okoli 400.000 gld. čistega dobička na leto, in po proračunu l. 1898. je plačalo ljudstvo v Avstriji za opojne pijače 76 milijonov goldinarjev državnega davka brez deželnih doklad. To je pa davek ubogih!

Odkod pride tedaj ta kuga? Vzroki so različni, in po teh se mora ravnati tudi pomoč.

Od vseh krajev se sliši in se vidi, da vera gine in ponehava pravo, vzorno versko življenje. Kdor pa nima trdnega prepričanja, da je to življenje le priprava na drugo, boljše, bo izkušal uživati na tem svetu kolikor le mogoče. Mesenost mu postane sreča, in on je išče v pijančevanju in nečistosti. In če vidi, da se potaplja, se ne more rešiti, ker nima vere; potopi se sam in potegne še druge za seboj. Lahko bi pa kdo rekel: Slovenci so pa vendarle še verni! Res, večinoma. Kjer je pa vera prazna beseda in se ne kaže

v življenju, je mrtva. To se uresničuje pri vsakem pijancu, ki je v nasprotstvu s samim seboj, in izkušnja nam potrjuje resnico, da ravno pijanci tvorijo vrste naših verskih in dostikrat tudi narodnih nasprotnikov. Kjer je pa vera živa in ne samo prazna beseda, tam ni žganjske kuge. Pomoči nam tedaj moreta prinesiti vera in cerkev, in kakor v drugih deželah, bi tudi pri nas najuspešneje delovale zoper pijančevanje zmernostne bratovščine na verski podlagi.

Drugi vir je nevednost. Njemu opomore pouk, ali ta mora biti obširen in temeljit. Veliko ljudij ne vidi strašnih nasledkov žganjepitja in misli, da alkohol greje, redi, krepča itd., k večjemu meni, da škoduje le tedaj, ako ga preveč užiješ. Žalibog, da je prišlo žganje v tako splošno rabo, celó po napačnih nasvetih zdravnikov, da ljudstvo ne more zadostno soditi o njegovi škodljivosti. Gotovo bi se ga marsikateri bolj bal, ko bi poznal slabe nasledke, in ko bi se njemu povedalo, da alkohol ni samo nepotreben, temveč celó škodljiv pri težkem delu, za dušo in telo, za družino itd. Nevednost bi se naj pobijala povsod in na vsak le mogoči način. Duhovniki, učitelji, zdravniki, uradniki, šola, zbori, občina in država bi naj pripomagali k temu, da bi se spoznal ta zmaj in se začel proti njemu vsestranski boj.

Pravijo tudi, da je kriva revščina, ker si siromak ne more privoščiti kaj drugega. Pa to ni zmeraj res. L. 1873. in 1876. so na Angleškem povišali delavcem plače, dobiček od tega so pa imeli — oštirji! V Holandiji snedó največ mesa, popijejo pa tudi največ žganja! Celó socijalist Stern je rekel: »Brez vojske zoper alkohol se bojim, da bode pri skrajšanem delavnem času in pri povišani plači rasel tudi obisk gostilen!« Prav je, da se pomaga nižjim stanovom; pomagano jim bo pa le, če se vcepi v njih srca tudi vera, varčnost, zmernost in zadovoljnost. »Kaj pomaga ljudstvu izboljšavati njegovo stanje, dokler se ne zamaši glavni vir bede?« (»Slovenec«, 17. listopada 1898. l.) Res je pa tudi, da hoče marsikateri revež pozabiti svojo revo v — žganju! Kaj bi nam pač vedela povedati marsikatera kmetska ali delavska hiša? Dostikrat tudi ni zdatne, redilne hrane, revščina privede do žganja, to pa zopet do še večje bede. Pri marsikateri kmetiji začne peti boben — pa ne vojaški — in če vprašaš, zakaj so prišli na kant, dobiš navadno odgovor: Posestnik ga pije!

Včasi manjka tudi v družinah domače sreče. Zakoni, ki se v nebesih sklepajo, postajajo vedno redkejši. Žena za-

nemarja gospodinjstvo, otroci so razuzdani; mož pride z dela spehan in utrujen, namesto mira in odpočitka najde domá nered, nezadovoljnost. Nasledek je potém, da si poišče odpočitka v gostilni. Iz gole mržnje ga potegne malo več, in če se taki slučajji ponavljajo, postane mož kmalu pijanec. Naravnost vablivo za ljudi je pa tudi veliko število gostilen. Pri vsakem koraku zadeneš na njo. In kakšni ljudje so marsikateri gostilničarji? Navadno zdelani ljudje, posebno v mestih, ki nimajo vesti in odirajo svoje goste na vsak le mogoči način. Gostilne naj bi bile pod strogim nadzorstvom; njih število naj bi se povsod zmanjšalo; le poštenim, vestnim ljudem naj bi se dovolilo, točiti žgane pijače, da bi ne postale ravno gostilne pravi krvosesi za ljudstvo. Neštevilno je hiš in kmetij, ki so po drobnem romale skoz gostilno v pogubo. Srečna vas, ki nima gostilne; poštenost in varčnost sta tam še domá! Na Norveškem in v Severni Ameriki so odstranili veliko gostilen, uspeh je bil velik.

Nekatere vrste delavcev, posebno v rudnikih in tovarnah, morajo opravljati težavna telesna dela; telo je močno oslabiljeno po delu, in če je plača slaba, da si delavec ne more privoščiti močne, redilne hrane, prime za čašo žganja, ker je najboljši kup, da si s tem, kakor misli, nekoliko pomore k močem. Moči pa žganje ne dá, temveč le razburi, razburjenju pa sledi zopet oslabelost, treba je znova piti itd., in to je v mnogih slučajjih pot do pijančevanja.

Prav je, da si išče človek razvedrila v družbi. Ali dandanes si družbe brez pijače še misliti ne moremo, in več ko se vliva za vrat, več ko se »žajfa«, tem veselejše je!

Pozabiti ne smemo dalje še zapeljevanj, slabih vzgledov, nagnjenja, druge posnemati itd. Obiskovanje gostilen je postala tudi med Slovenci navada, in vsak misli, da mora iti tja, da bi se pobahal, da je sam svoj gospod, ki sme svoj čas in denar zapravljati po svojem. Piti se mora dandanes pri vsaki priložnosti: jeden je žejen, drugemu je dolg čas, tretji si hoče pregnati skrbi. Pije se, ker je vroče ali mraz, ker je mokro vreme ali delo težko. Jeden pije, da bi mogel bedeti ali zaspati, drugi, da bi laže prebavil, ali ker je lačen. V pijači se išče tolažba in veselje, pije se zaradi prijateljstva, iz sovraštva, hvaležnosti; mladi pijejo, ker so mladi; stari, ker so že v letih; ako se delo začne, se mora piti, in še bolj, ko se skonča. K temu pridejo še razne slavnosti v družini, vasi, občini, cerkvene in posvetne — kdo bi mogel naštetiti vse one povode, kateri se ne morejo preiti, ne da bi se pilo,

in navadno ne samo za potrebo, temveč do nezavesti?! Delavec, kmet, hlapec pijejo, ker si »kaj drugega ne morejo privoščiti«; boljši stanovi pa, ker mislijo, da imajo za to posebno pravico. Strašno je tudi nagnjenje, katero podedujejo otroci od starišev pijancev!

Vsem tem vzrokom pijančevanja se pridruži nazadnje še človeško nagnjenje in zapeljiva narava opojnih pijač. Človeško srce je za srečo. Ali na svetu smo prokleti; z mnogimi težavami se nam je vojskovati. Tolaži nas in pomaga nam vera, ker nam kaže drugo življenje. Ali koliko ljudij pa išče v bojih vsakdanjega življenja, v žalosti, zoprnosti opore tam, kjer je jedina najti, namreč v veri? Le prepogostoma si išče človek olajšave tam, kjer jo misli najprej najti, če tudi le za kratek čas, in to je v pijančevanju, v žganju. Pijanost omami človeka, da pozabi na hudo in na skrbi ter se čuti olajšanega. Seveda je to le prevara, ali kes, ki sledi razburjenosti, pelje le redkokdaj k poboljšanju in na pravo pot; oslabela narava zahteva novo razvedrilo, zopet se pije, in navada je kmalu postala železna srajca. To je peklenska posebnost žganja! Podleže ji delavec, kmet ji ne more uiti, in divjaka umori ta strup v kratkem času. In ta strup se dela iz tvarin, ki niso za nobeno drugo rabo, celó iz cunj in iz saj! Za nekaj beličev si ubogi človek lahko naredi za nekaj časa žalostna nebesa!

Iz navedenih vzrokov vidimo, da je treba krepkega zdravila in skupnega boja; le skupno delovanje bo moglo zaceliti to strašno rano na narodovem telesu.

5. Vpliv alkohola na telo in na dušne moči.

Vse opojne pijače škodujejo.

Župnik Kneipp.

Videli smo, kaj je alkohol. Čist je nevaren strup. Človek bi mislil, da bi ta istinitost zadostovala, nas s strahom napolniti pred njim. In vendar je večina ljudij, ki žganje in opojne pijače pijejo, nasprotnega mnenja. Dà, le prepričanje nekaterih, da je alkohol v marsikaterih slučajih potreben, v mnogih celó koristen, da on ne škoduje, temveč da ima redilno moč, greje, krepča in oživlja, pomaga v raznih malih in večjih boleznih — to mnenje je vzrok, da se tako splošno uporablja. Ali to mnenje je napačno in sloni na grozni zmoti. Treba je to mnenje z vsemi sredstvi pobijati, posebno ker se neveščaku na prvi hip zdi pravo in resnično, in ker izkušajo to mnenje

kot resnično in istinito vzdrževati vsi oni, katerim je za to, da se prav veliko alkohola požre, ker raste s tem njih dobiček.

Ne moremo bolj zagovarjati resnice in pobijati zmote, kakor da nekoliko opišemo vpliv alkohola na človeka; vsak razumni človek lahko razvidi, ali zasluži, da se priporoča, ali pa da se obsodi njegova raba.

Alkohol je in ostane strup, če ga zauživaš tudi le v mali meri. Strup vpliva na živce in po živcih na vse telesno in duševno življenje; živci se po njem razdražijo, in sicer v obče na jako škodljiv način.

Okus v ustih pretresuje že vsakega, ki je zaužil alkohol prvič. Živali bežijo že pred duhom. Pravi morilec pa postane v želodcu.

Najprej izpridi sline in jih stori nezmožne, da bi izvrševale svojo nalogo in postale pripravne za prebavljenje. V želodcu pokonča potrebni pepsin, beljakove tvarine se ne raztopijo, in zabrani tudi prepotrebno vrenje; in vse te nedostatnosti ne more nadomestiti to, da alkohol raztopi maščobo in sladkor. Povzroča sicer tudi, da želodec obilno oddaje svoje soke; ali to razdraženje želodca in črev je jako škodljivo, ako se ponavlja pogostoma. Dr. Komerell pravi, da majhna čaša pijače (vina ali piva), ki ima le malo alkohola, pospešuje nekoliko prebavljanje, ali ga vsaj ne zabranjuje. Škoduje pa že, ako ima pijača 5 odstotkov alkohola, in prebavljanje prestane popolnoma pri 14 odstotkih. Obilno zaužite jedi začno vreti, nabirajo se sape, in to dela želodcu silo. Žganje odpre želodec na zgoraj, sapa izbeži, in hrana se razlije nepripravljena v čreva. Človek se čuti olajšanega; zaradi tega večkrat pije po kosilu jedno »časo«, ali ob enem si škoduje tudi pri prebavljanju, ker je učinek preveč prisiljen, in ker želodec zavoljo prevelikega razdraženja omaguje.

Žganje izpridi tudi želodčne sline, pači prebavljanje v črevih in vpliva pogubno na veliki živec, kateri urejuje prebavo. Škodljiv je alkohol posebno tudi žolču in jetrom. Prav ima dr. Grechen, ki nam svetuje: »Kdor hoče redno, hitro in brez težave prebavljati, še bolj pa, kdor ima slab želodec, naj se varuje alkohola med obedom ter pred njim in po njem!« Alkohol izpridi tudi okus in naredi, da hoče jezik samo le meso in kaj »finega, pikantnega«; mleko, sadje in vsa sladka jedila so pijancu gnus!

Trpi pa posebno tudi kri, ker zabrani rdečim krvnim telescem delovanje in vzame večinoma belim zmožnost, se gibati in odstranjevati telesu škodljive tvarine. Alkohol za-

brani tudi otrplost febrina, in to more postati pri krvavenju v veliko škodo telesu. Po izprijeni krvi pa vpliva pogubno tudi na srce in pljuča, ker raztegne krvne posode. Poguben je alkohol dalje za telesne stanice in tkanine, ki tvorijo telesne organe; navadno uniči tudi organe same, zlasti ledvice. Beljak izpremeni v mast, kakor stori na pr. tudi mišnica (arzenik), in povzroči s tem nenavadno debelost, ob enem pa tudi splošno slabost, bolezni na jetrih in pri srcu.

Razvidno je, da alkohol ne prizanese nobenemu delu telesa, ker živci in kri so posredovalci reditve in celega življenja; v pravem pomenu besede je alkohol morilec in povzročitelj mnogih bolezni, kakor bomo pozneje dokazali.

Škodljiv pa ni samo telesu, temveč tudi duševnemu življenju. Čutni živci pogleda in posluha, kakor tudi oni, po katerih v koži občutimo mraz in toploto, oslabé vsled alkohola. Slabo vpliva na razumnost in čut, ali različno. Če začne kdo piti, postane gibčen, jezik se mu razveže, on postane razgovoren. Odkod to? To je posledek tega, ker alkohol omrtvi višjo tvornost razuma, razsodbe, vesti, spoznanja pravega, dobrega in lepega. Višji čuvaji spijo; kar pri treznem človeku uravnava nespametno govorjenje in nesmiselno kretanje, to je alkohol zavezal, razvezal je pa nižje nagne; govorjenje in kretanje postane pri pijancu brezumno. Kdo ni še tega sam doživel v kaki gostilni, ako je opazoval pijance?

Alkohol oslabi krvne posode k možganom, kri vre tja; zaradi tega se čuti pijanec močnega, in kdo ni že slišal bahati se nalitega človeka, da je močan, bogat, moder itd.? Kdor bi pa ne mogel prav razumeti tega razmotrivanja, naj poskusi sam, in videl bo, kaj dela alkohol!

Vzemi požirek žganja in drži ga 5 minut v ustih; čutil boš žgoče bolečine, in vnela se ti bodo. Po 10—15 minutah se naredijo na koži mehurčki, in ako si zavežeš oči, ne moreš več najti razločka med vodo, kisom in mlekom; tako ti je pokvaril alkohol čutne živce.

Preiskali so natančno želodce pijancev, in že podobe onih bolezni, katere so se tam ugnezdile, nas pretresujejo; ljudje, ki so videli te ostudne bolezni, ves dan niso mogli zaužiti ničesar. Ko bi vsak pijanec videl svoj želodec, gotovo bi za vselej dal žganju slovo.

A žganje in opojne pijače se hvalijo, ker nam menda odganjajo skrbi in napravljajo dobro voljo. Saj se sliši pogostoma bahanje marsikaterega vinskega bratca, da je v »ne-

besih«, če ga ima prav pošteno »pod kapo«. Ravno v tem je pa njih največja nevarnost, ker odstranjujejo na popolnoma napačen način čute nevolje. Bolečina pravi, da v truplu ni vse v redu; trudnost hoče počitek, vest mir; dolg čas nas opominja na delo. To so naravni čuvaji, in krivo je, te odstranjevati s pijačo in pijanostjo; po nekolikem času se itak zopet obudé in stavijo tem silneje svoje zahteve; treba jih je tedaj zopet odstraniti, zopet se upijaniti. Žganje postane osoljena voda, ki nikoli ne pogasi žeje.

Znano je, da pijanec skoro nima samostojne volje; čisto mu oslabi. Da po tem takem ne more biti govora o vestnem izpolnjevanju stanovskih dolžnostij, o tem nas pouči vsakdanja izkušnja. Pijanec nima značajnosti; za čašo pijače proda svoj rod in gre z nasprotnikom; dà, za pijačo postane dostikrat besen tlačitelj svojih lastnih rodnih bratov. Koliko se govori posebno ob jezikovnih mejah o neznačajnosti, ali kako malo se stori, da bi se odstranil nje pravi in prvi vir!

Slovenec, hočeš li ostati pri krepkem zdravju, ohraniti si bistro pamet in trdno, jekleno voljo, napovej boj svojemu sovražniku — žganju!

6. Alkohol in delavski stanovi.

Najodkritosrčnejši prijatelji delavskih milijonov so tisti, kateri delajo za zmernostno gibanje.

Govornik R. Kobden.

Kmetski in delavski stan sta temelj državam. Ta stanova sta tudi Slovencev ponos, ali gorje državam, ako se izpridi temelj, in gorje nam, ako propade naš kmet in se okuži delavski stan! Nikdo pa mi ne bo ugovarjal, če trdim, da gresta pri nas ta stanova rakovo pot; več je temu vzrokov, ali jeden glavnih je gotovo ta, da ju je izpridilo žganje. Kmet izgublja svoja posestva, posebno ob mejah, in delavec se potujčuje. Vsa naša skrb se mora obračati na delavski in kmetski stan, da se otme pogina, in da okrepi ves narod.

Kmet in delavec opravljata navadno težka dela. Uko-reninilo se je pa mnenje, da so za delavski stan žganje in sploh opojne pijače neobhodno potrebne. To mnenje je pa krivo in popolnoma napačno. To sledi deloma že iz tega, kar smo povedali o vplivu alkohola na telesne in duševne moči. Poslušajmo, kaj pravijo k temu izkušeni možje in razne izkušnje. Težko delo potrebuje moči. Delavec mora tedaj

skrbeti, da zauživa snovi, ki mu dajejo potrebno moč. Vprašam pa, ali daje alkohol telesu moči, ali redi človeka?

Dr. Bär piše: »Nobeno mnenje ni bolj pripomoglo alkoholu do splošne veljave, kakor to, da ima redilno moč; ni nevarnejšega mnenja, in nobeno mnenje ni škodovalo ubogim ljudem toliko, kakor to, katero šteje žganje med živila.« In zakaj ne prinese alkohol telesu moči?

Jed in pijača morata telesu dati pri delu porabljene moči. Utrujen človek se res čuti po alkoholu okrepanega. A v resnici to ni moč, temveč razburjenost, ki kmalu neha, in njej sledi tem večja oslabeledost. „Dokazano je, da alkohol nima trajnega učinka, da bi pomnožil moč za življenje, ker je strup, ki omami in oslabi organizem; žal, da je obče napačno mnenje, da krepi zdravje in pomnoži moč. In ravno to napačno mnenje je največje zlo. Fizijologija ali organsko prirodzanstvo nas sicer uči, da človeško truplo potrebuje dražilnih snovij, na pr. soli in marsikatero grenke stvari, a alkohol, to najnevarnejše dražilo, se z istimi niti ne more primerjati.*)

Drysdal vpraša po pravici: »Čemu bi se jemalo žganje kot živilo, ko imamo dosti drugih, ki nimajo zdravju škodljivih lastnostij? Alkohol bi bilo najslabše. Nikomur ni prišlo še na misel, krmiti svojo živino z alkoholom!« Bog nam ni dal rži in krömpirja, da bi delali iz njiju žganje, katero ne redi. Iz starih časov pripovedujejo: Ko so prvič začeli žgati žganje iz rži, so se pošteni kmetje pritoževali in rekli, »da se izpreminja dobro žito, božji dar, v brlozgo, po kateri znorita človek in žival!« Alkohol tedaj ni živež ubogih delavcev, kakor se pogostoma imenuje, temveč njih sovražnik.

Ali pogostoma se sliši mnenje ravno med delavskimi stanovi, da alkohol greje, razvedri, krepča, in da je zaradi tega potreben. Je li to mnenje utemeljeno? Reči moramo, da ni. Veda in izkušnja učita ravno nasprotno.

Alkohol greje lažnivo! Čuti se po njem v želodcu toplota, ker se razburijo želodčni živci, in ker alkohol v želodcu zgori. Omrtvi pa ob enem tudi želodčne živce, ker zapre tanke krvne posode. Kri mora vsled tega proč in gre v kožo, lica zardijo, čuti se toplota. V resnici smo pa le ohlajeni, zakaj kri se na telesnem površju kmalu shladi in truplo izgubi toplote. Lahko se dá to izmeriti; na ta način je marsikateri zmrznil, ki se je mislil ogreti z žganjem.

Žganje tedaj hladi? Pa temu tudi ni tako, ker posuši mišičje in dela žejo; pijanci so, kakor kaže izkušnja, vedno žejni!

*) Primerjaj: Šola v boju proti pijančevanju.

Krepča pa vendar? Tudi ta je bosa. Dokazano je, da alkohol ne obvaruje bolezni, temveč jih pospešuje, ker vzame telesu moč, ki je bila v njem nakopičena. On je za truplo to, kar je bič za onemoglega konja in vročica za bolnika. Dr. Bimge piše: „Zmota, da alkohol krepča, postaja ravno za ubožne ljudi pogubljiva. Reveži, ki itak nimajo za človeka dovolj dostojnega življenja, se dadó zapeljati, da izdajo znaten del svojega zaslužka za alkohol, ne da bi si kupili močna in tečna živila, ki jedina morejo krepčati k telesnemu delu.«

Dr. Arnold je dokazal, da sladkor veliko bolj krepča in je delavcem priporočati. Tudi v mokroti škoduje žganje. V Belgiji so dobili vojaki mrzlico, ki so v močvirnatih krajih pili žganje. Alkohol tedaj nikakor ni potreben, tudi ne koristen, temveč v marsikaterem oziru škodljiv. To je potrdilo 1500 zdravnikov v Londonu. In 1200 nemških zdravnikov je izjavilo: »Prepričani smo, da žganje in sploh opojne pijače za človeško zdravje niso potrebne, temveč škodljive.«

Kmet, delavec, ali slišiš, kako te je žganje goljufalo? Tedaj proč s tem zapeljivcem!

To poglavje je za nas Slovence posebno pomenljivo, ker smo delavski narod. Dodati mu hočemo še nekoliko podatkov.

Obče je razširjeno mnenje, da vsak dan malo alkohola ne škoduje. Marsikateri ni pijanec, ali svojo čašo ga mora imeti. Kaj je na tem resnice? Zdravniki niso tega mnenja. Alkohol je strup in sčasoma postane, kakor na pr. drugi strupi po tovarnah, vendar le škodljiv. Ni li res, da taki ljudje včasih nanagloma zbolijo? Ali da se jih prime kaka bolezen, skrnina itd., katere se ne morejo iznebiti? Dr. Clark pravi, da je bilo med 100 bolniki 70 bolnih zaradi alkohola, in noben ni bil pravi pijanec, toda vsi so ga radi malo potegnili! Na shodu proti alkoholizmu l. 1895. v mestu Badenu je več zdravnikov znanstveno dokazalo v zanimivih podatkih, da škoduje telesu tudi jako zmerno zauživanje alkohola, in »da ni boljšega sveta, kakor se popolnoma vzdržati žganja«.

J. Bardsly je rekel na nekem shodu o tem: »Človek, ki pije mrzlo vodo, more vztrajneje delati, hitreje hoditi, bistreje misliti, pobožneje moliti in zvesteje opravljati svoje stanovske dolžnosti, kakor če zauživa opojne pijače.« Ne smemo se čuditi, ako je po tem takem od l. 1834. sem 12 predsednikov Severne Amerike podpisalo izjavo, »da bi bilo v veliko korist zdravju, družbi in državi, ako bi se raba alkohola popolnoma odstranila«. Zdravniki morajo alkohol vendar dobro poznati, in oni pravijo, da je tudi v mali meri

škodljiv; kdor navzlic temu še vedno ostane prijatelj žganja, neha biti prijatelj ljudstva.

Povsod razširjeno mnenje, da je malo žganja vendarle dobro, ne obvelja; še manj pa se da opravičiti mnenje, da mora žganje biti pri težkem delu. Večinoma sledi to že iz prejšnjega. Za težka dela je treba izdatnih telesnih močij; teh pa alkohol ne daje, ker ne redi, temveč le za nekoliko časa razburi in potém še bolj oslabi. Ali pri nas smo že tako navajeni, da se ne more izvesti nobeno težavnejše delo brez tega čudnega in goljufivega pomagača, dà, znana mi je vas, v kateri že ženske za zajutrak naravnost zahtevajo žganje, in če po naših kmetih ni pri vsaki malci te tekočine, se lahko opazujejo dolgi obrazi. Kakšna napačnost! Ravno to splošno razširjeno, a popolnoma napačno mnenje je pripomoglo žganju do take veljave med kmetskim in delavskim ljudstvom. Ali se pa res tudi varajo ljudje, bo vprašal marsikdo.

Gladstone pravi: »Menim, da ni večjega babjeverstva, kakor mnenje, da dajejo alkoholične pijače večjo moč v prenašanju težkega, telesnega ali duševnega dela; in v tem me podpirajo najboljši zdravniki.« 106 nemških tovarnarjev, ki imajo 103.500 delavcev, je izjavilo, »da so pivci za obrtno delo naravnost nesposobni; hitro se utrudijo, in nadomestiti jih morajo drugi«. Tak delavec mora svoje moči porabiti za to, da izžene iz trupla škodljive snovi, za delo mu tedaj ne ostaja ničesar. Naravnost pogubno je žganje za take delavce, ki veliko sedijo ali so izpostavljeni škodljivemu vzduhu, na pr. kožarji, mesarji, zlatarji itd. Pri nekoliko dobri volji gre vsako delo tudi brez žganja jako dobro od rok, dà, še boljše kakor pri žganju. Kako je bilo pa prej v naših deželah, ko še niso poznali alkohola?

Ali so se tedaj ljudje manj morali truditi in delati v potu svojega obraza? Ni li tudi tedaj bil mraz, vročina in neprijetno vreme? Morda li tedaj niso orali, sejali, želi in opravljali, kakor danes, vsa težka dela na polju? Vse brez žganja! Poglej krasne stavbe iz prejšnjih stoletij, cerkve, gradove, samostane, hiše; kako imenitno je vse sezidano in kako močno. Pri tem delu so prelili zidarji veliko potú, a žganja niso popili niti kapljice.

Tudi dandanes uči izkušnja, da gre brez žganja. Dognano je na pr., da vojaki v vojski in domá, v vseh podnebjih, v vročini, mrazu in dežju najboljše prenašajo utrudljive pote in druga težka dela, ako se jim popolnoma odtegnejo alkoholične pijače; in vojske v Afriki, Indiji, Kanadi itd. so

pokazale, da taki vzdržni vojaki najmanj zbolijo. To se je pokazalo tudi na morju, na ladijah, v vročem in mrzlem podnebjju. Ribiči na kite (kitolovci) nimajo pri sebi ne kapljice žganja, in vendar je njih trud naravnost velikanski. Slavni Nansen ni imel nobenih opojnih pijač na svojem potovanju, in dr. Aschaffenburg je izkusil več črkostavcev ter dognal, da so opravljali svoje delo veliko spretneje, če so se popolnoma vzdržali alkohola. Na Bavarskem so korakale 3 stotnije vojakov na jednoisti kraj. Jedni so strogo prepovedali pijače; drugi dvé sta smeli piti pivo. In kaj se je pokazalo? Pri prvi je padel le en sam vojak, in še ta je pil na skrivnem, pri drugih dveh pa 20 in 22! V Londonu so se merili delavci, ki niso pili žganje, z drugimi, ki so ga bili navajeni, kateri bi naredili v določenem času več opek. Stavo so dobili prvi, ker so »pivce« prekosili za več tisoč opek! Hribolazci, kolesarji in sploh oni, ki se bavijo s športom, so prišli do izkušnje, da se morajo varovati opojnih pijač. Tega prepričanja so pa bili že stari Grki in Rimljanje; njih gladijatorji so se popolnoma vzdrževali vina. Rus Bernov, ki je peš prehodil skoro ves svet, piše: »Ne kadim, ne pijem. Na Bavarskem sém tu in tam pil kako čašo piva; vedno sem se čutil oslabiljenega in moral sem to opustiti. Na potu pijem le vodo in mleko.«

Večinoma smo govorili do sedaj le o alkoholu v žganju. Kaj pa je z vinom in pivom? Lahko bi kdo rekel, da je tudi v teh škodljivi alkohol, tedaj proč z njima! Na to omenim: Prvič ima žganje veliko več alkohola, kakor te pijače; poprek desetkrat več, kakor pivo, in sedemkrat več, kakor vino. Drugič je v vinu in pivu alkohol v čisto drugem razmerju, da se njega škodljivost ne kaže tako strašno. Tretjič ima žganje razen alkohola še druge jako škodljive tvarine (fuzl itd.), katerih vino in pivo nimata. Pivo in vino sta manj škodljiva sama na sebi; ali če se použijeta v preveliki meri, sta tudi nevarna in rabila bi se naj le zmerno. Popolnoma je pa tudi napačno, da pivo imenujejo »tekoč kruh«, kakor da bi bilo jako redilno. Ta je bosa.

Slavni kemik Liebig je dokazal, da ima jedna žlica moke več redilne moči, kakor 4 litri najboljšega piva. De Wilde, profesor kemije v Bruselju, pravi: »Če pije delavec pivo, da bi se redil, bi boljše storil, ko bi iz varčnosti jedel prepelice in jerebe; ti bi mu ne prišli tako drago!«

To velja tudi o moštu, kateri nima pomena, ki mu ga pripisujejo navadno. Dobrega ni zlahka dobiti, slab in izprijen

je pa tudi v mali meri škodljiv; če se pa že mora kaj piti, naj bi mošt nadomestoval škodljivo žganje. Stari Grki so rekli, in ko bi prišlo v splošno veljavo, bi tudi nam hasnilo, namreč: Najboljša je voda!

Kdo je po tem takem kmetom in delavcem najboljši prijatelj? — Isti, ki jih svari pred alkoholom, ker jim s tem pomaga ostati pri moči, zdravju in — denarju!

7. Pijančevanje in bolezni.

Zaradi nezmernosti jih je že veliko umrlo. Sirah 37, 32.

Že iz tega, kar smo povedali o vplivu alkohola na telesne moči, je razvidno, da izvira iz pijančevanja in žganjepitja cela vrsta bolezni. Redno in posebno nezmerno uživanje alkohola položi v mnogih slučajih prvo kal dolgotrajnih, navadno smrtnih bolezni, ovira njih ozdravljenje ali je stori nemogoče. To je tudi lahko umevno, če pomisliš, da je alkohol strup. Nekemu kmetu pade na travniku čaša z žganjem iz rok in se razbije. Nekoliko dnij pozneje pride kmet na ravno isti kraj, in kaj vidi? Ves prostor, po katerem se je žganje razlilo, je bil popolnoma rujav, in trava, katera vendar toliko mraza, vročine in mokrote prenese, je bila požgana. »Kako,« pravi modri kmet, »ako žganje tako dela s travo, kako bo še le z mojim želodcem in z vsem telesom, ki nisem tako trden kakor trava?« In celo življenje ga ni več pil niti kapljice. Daj psu žganja, stresel se bo samega strahu in letel, kakor daleč le mogoče. Zajček, kateremu so za poskus dali vsak dan le jedno žličico žganja, se je začel viti in je poginil že v nekolikih dneh. Ako pogledaš kapljico vode s povečalom, zapaziš na stotine malih, vedno se gibajočih živalic. Poglej pa kapljico žganja, v njej ne vidiš ničesar, vse je mrtvo. In zdaj zmešaj vodo in žganje. Kaj vidiš? Male živalice, ki so bile ravno še tako vesele, postanejo nemirne, začne jih viti, in po kratkem smrtnem boju je po njih; zopet je nastopila smrt.

To nam kaže, kaj dela alkohol, in tako si moremo tudi tolmačiti, zakaj imajo živali tak stud pred njim.

Za človeško telo pa bi alkohol ne bil škodljiv? Kdor bi hotel temu oporekati, ne bi imel nobene izkušnje in bi moral tajiti, kar jasno potrjujejo vsi izkušeni zdravniki. L. 1853. je dal neki pijanec svoji triletni hčerki čašo žganja. Otrok izpije, v treh dneh je pa trohnelo mlado truplo v črni zemlji.

Dr. Hufeland piše: »Vse alkoholične pijače krajšajo življenje . . . One so tekoč ogenj, katerega žre človek. Povzročujejo mu bolezni v želodcu, na koži, v prsih, in kar je najhujše, one oslabijo čut, celó moraličen; odtod pride, da končno pijanec ne misli na nič drugega, kakor le na žganje!«

Posledice alkohola so bolezni v želodcu: oslabiljenje, izprijeni soki, neprebavnost, vnetje čreves, rak, krvavenje. Naravnost nespametno je, kar se pogostoma dogaja, če kdo te bolezni zdravi zopet z — žganjem! V jetrih povzroči žoltenico ali zlatenico, oteklino in skrčenje. Ledvice začnejo otekati, in dela se kamen. Pljuča se lahko vnamejo in začnejo krvaveti, ali pa se poloti človeka sušica. Ravno tako pogubno vpliva alkohol na srce, da začne utripati in se vname. Možgani trpijo, ker jim doteka preveč krvi; nasledki so: omedlevica, omotica, kap. Žganje popači stanične tkanine, izpridi kri, oslabi živčevje, udje se začnejo tresti, in posledica je večinoma blaznost. Človek more od alkohola tudi oslepeti. Dr. Deneffe pravi: »Več tisoč jih poznam, ki so oslepelili vsled žganja.« Opazovalo se je tudi, da je božjast, posebno v starosti, nasledek alkohola. V Berolinu je bilo od 607 takih bolnikov 150 pijancev.

Tudi med nami je razširjeno mnenje, da žganje obvaruje nalezljivih bolezni. Čisto napačno! Profesor F. Adam piše: »Ko bi mogel, bi zapisal z velikimi črkami na vsako gostilno: Tukaj se v steklenicah prodaja kolera!« In zdravniki na pariškem vseučilišču so izjavili: »Zloraba opojnih pijač pospešuje razne bolezni, ovira celitev ran in operacije. Nalezljive bolezni, osepnice, legar, driska, kolera se lotijo posebno pivcev.«

Posebno jedna posledica alkoholizma je znana vsakemu. Kdo še ni videl onih nesrečnikov, katerim se tresejo glava, roke, noge, ves život! Nesposobni so za vsako delo, sužnji svoje strasti. To je takozvani ‚delirium tremens‘. V Rusiji je od l. 1862—1865. umrlo na tej bolezni do 35.000 ljudi, in v Severni Ameriki je baje takih bolnikov okoli 40.000.

Nadaljnja posledica pijančevanja je navadno blaznost, norost, in dr. Bär je našel, da je bilo na Nemškem l. 1885. takih ljudi 11.974!

Blaznost, norost! Koga ne pretresejo te besede? Ali si moremo misliti večjo nesrečo za kako družino, ali zmeriti množino solz, ki se pretakajo, če kdo znori, ako ga peljejo v norišnico? Strah obide vsakega človeka, ki obiše kako norišnico. Ko bi ne vedel, da so to nesrečni ljudje, bi mislil, da so blazne živali v človeški obleki! In povzročitelj take

nesreče je v mnogih slučajih alkohol, pijančevanje! Lahko je to umevno. Alkohol razburi živce, posebno v možganih; tudi drugače vpliva jako pogubno na telo in, združen z drugimi vzroki, pripomaga več ali manj k tej strašni nesreči.

Razna opazovanja se strinjajo v tem, da spravi žganje veliko ljudij v norišnice. To so opazovali posebno v deželah, kjer se je pijančevanje najprej razširilo, v Ameriki, na Angleškem in Irskem. V začetku tega stoletja so bili jedna tretjina norih pijanci. L. 1851. jih je bilo od sto že 60, in v naših deželah, pravijo zdravniki, jih je poprek 40—70 odstotkov. V Parizu se je število takih norih od l. 1889., tedaj v 10. letih, podvojilo. V Avstriji jih je baje poprek 8 odstotkov. Na Dunaju je pa bilo l. 1889. od 549, ki so prišli v norišnico, 135 norih samo vsled žganja, in 84, pri katerih je bilo žganje glavni vzrok, tedaj 40 odstotkov. Profesor pl. Krafft-Ebing je našel celó 55 odstotkov. V Rusiji jih ima od 100 blaznih 15 pripisovati svojo bolezen alkoholu. Taka nesrečna žrtev večinoma uniči družinsko premoženje in hišni mir, lastno nravnost, nravnost družine in naredi prostor surovosti in podivjanosti.

V nekem zavodu je bilo od 300 blaznih otrok 145 otrok od pijancev. In če prinaša že jedna sama duševna bolezen toliko bridkosti, kaj bi se nam še le odkrilo, ko bi mogli pregledati vse te bolezni v jedni podobi? Če mislim posebno na one otroke v norišnicah, o katerih ne veljajo Slomškove besede:

Oh, blažena leta nedolžnih otrok,
Vi 'mate veselje brez težkih nadlog,

tedaj me zgrabi strah pred strašnim odgovorom in nesrečno usodo, katera čaka mnoge stariše; kajti tudi ti otroci so ljubljenci božji in imajo neumrjoče duše, tudi oni imajo svoje angeljce, ki gledajo obličje nebeškega Očeta; a ravno ti angelji bodo vstali kot tožniki pred najvišjim sodnikom! Zares, popolnoma se uresničujejo svetopisemske besede: »Radi hudobij očetov hočem kaznovati otroke v tretjem in četrtem kolenu«.

Že Plutarhu je bila znana ta strašna posledica alkohola na otrokih, ker piše: »Pijanec rodi pijanca.«

Kalbersch pravi: »Alkohol zastrupi otroke že pred porodom, gloda kakor črv na mladeniču in vzame moč možu.« Profesor Nothnagl na Dunaju piše: »Velik greh je, če dajejo otrokom piti žganja, vina ali piva. Do 14. leta bi otrok ne smel poznati teh tekočin, in zločin je, če trdi kak zdravnik, da vino redi, in otročje, ako pravi, da redi rdeče vino bolj kakor belo!« To je vendar jasno!

Omeniti moramo še nekoliko o hudodelstvih in zločinih, storjenih po alkoholu. Gotovo je, da se je vsled pijančevanja izcimila prepirljivost in neumestna občutljivost, ki pripravi človeka do prenagljenih dejanj. Nezumno uživanje alkohola je skoro brez izjeme jedini vzrok težkih in lahkih telesnih poškodovanj, umorov in pobojev. In število teh se ravno dandanes množi na strašen način. Ni skoro dneva, da bi ne poročal ta ali drugi časnik o kakem pretepu, poboj ali umoru, in navadno se pristavljajo poročilu besede: Nesrečno žganje.

A ne smemo se čuditi, da postane pijanec pogostoma zločinec. Bistvo pijanosti obstoji v tem, da človeka oropa za pamet, zavest in razumnost; nižji nagoni vladajo v človeku brez ovire, kri vre, in vsi živci so razburjeni; žival je v človeku dobila oblast črez vse višje zmožnosti. Pijanec je navadno tudi predrzen, nenraven in nesramen človek, ki nima izgubiti ničesar, ki je slep za to in ono življenje, on ima vse lastnosti za pravega zločinca. Strokovnjaki trdijo, da povzročuje pijančevanje jedno tretjino vseh zločinov, polovico samomorov, tri četrtine raznih prestopkov in polovico zakonskih ločitev. Grozno se dandanes množi število samomorov tudi med Slovenci. Pravi se navadno, bolezen ga je privedla do tega koraka. Ali se pa tudi preiskuje, odkod je prišla bolezen? Pogostoma ima samomor svoj začetek v alkoholu. Ta uniči zdravje, privede do uboštva, pokonča blagostanje in časno srečo; življenje postane stud, pride nevera in obupanje, in vrata do samomora so odprta na stežaj. Od petih samomorov so navadno trije vsled alkohola. Na Norveškem so uvedli postavo zoper pijančevanje, in samomori so se zmanjšali za 22 odstotkov; v Belgiji so se pa v zadnjih 50 letih pomnožili za 140 odstotkov, in tako povsod, kjer se širi pijančevanje.

Veliko zla prinese pijančevanje v življenju, ali navadno tudi prerano in nesrečno smrt. Ono pripravlja že na smrt, ker uničuje telesne in duševne moči, privede do uboštva in povzročuje nesreče v družinah. Prezgodnja smrt pijancev je delo božje previdnosti in pravičnosti, ki ne dopušča, da bi še dalje gnili udje izprijevali človeško družbo. Za to dejstvo ni treba izpričeval, potrjuje ga do cela lastna izkušnja. Dr. Ogle pravi, da more človek, ki se popolnoma vzdržuje opojnih pijač, pričakovati, da si bo za kakih 10 let podaljšal svoje življenje. Zdravnik Heimer pa piše: »Daj 10 mladeničem v starosti 20 let vsak dan le jedno čašo žganja, ne več, in 9 od njih si bode skrajšalo svoje življenje za 20 let!«

Ljudstvo navadno sodi: Ta ne bo videl sivih las; zakaj? On pije! Ta je moral mlad v hladno zemljo; zakaj? On je pil!

Strašno pustoši alkohol pri divjakih. Velik del jih Evropeci naravnost umorijo. Deblo ‚Indijancev—Lisičarjev‘ se je skrčilo v 10 letih od 80.000 na 2000! To je storila ognjena voda, katero so jim prinašali beli možje. Predno je prišlo žganje na otok Haiti, je živel tam 200.000 ljudij; zdaj, po 90. letih, le 8000.

Zaradi tega je opominjal neki poglavar Kanza-Indijancev mlade ljudi: »Nikar ne pijte strupene ognjene pijače belih mož; kajti zlobni duh jo je poslal, da bi nas Indijance pokončal.« In prav je imel Cetavajo, kralj Culu-Kafrov, ko je rekel: »Kdor dovaža sode ruma in žganja v deželo, oropa ljudstvo pameti!«

Skrčuje se tudi število Slovencev posebno ob mejah. Kdor živi v teh krajih, vé, da je ravno tam žganje in pijančevanje domá. Ali ni morebiti ravno to migljaj, odkod bi nam mogla priti pomoč?

Z boleznijo pa pride v družine še cela truma križev, bridkostij in težav kot posledice nesrečnega alkohola. Kalbersch živo opisuje take prizore: »Tu je oče, ki žaluje v svojih starih dneh za sinom — pijancem, tam je sin, kateri se sramuje, kjerkoli gre in hodi, svojega pijanega očeta. Tu sedi bleda mati s peterimi otroki pri prazni mizi, med tem ko popiva ali igra mož v gostilni; tam pretaka solze mati za svojim sinom do polnoči, ali ga ne bo iz gostilne. Tukaj čaka nevoljno gospodar svojega posla, ki je v gostilni med vinskimi bratci; če ga odpodi iz službe, mu stori drugi in tretji ravno tako; tam izgubi zopet posel vse spoštovanje do gospodarja-pijanca. Nesrečen je mož, ki ima ženo-pijanko, a obžalovanja vredna je še bolj žena, katera ima takega moža! Za ženo moramo obžalovati posebno otroke. Zastrupujejo se že pred porodom; pri žganju se rodijo, krstijo, vzgojujejo in rastejo. Že štiri- do petletnim otrokom se vsiljuje žganje za — šalo! Ne smemo se čuditi, če srečujemo take otroke blede kakor smrt; oče in mati sta bila pijanca!«

Kolikokrat bi se tudi med Slovenci ponudila priložnost, ponoviti, kar toži prorok v sv. pismu: »Vsi umiramo razsuti, kakor voda na zemlji. Naša dedščina je prešla na tujce. Siromaki smo brez očeta, naše matere so kakor vdove. Naši očetje so grešili, in mi trpimo zaradi njih hudodelstval«

8. Pijančevanje in občni blagor.

Na dan, ko bo izginilo pijančevanje, bo
izginila polovica uboštva. Picard.

Nikdo ne more tajiti, da Slovenci ne zaostajajo v pijančevanju in žganjepitju za drugimi narodi; dà, v nekaterih krajih jih gotovo še prekosijo. Neki tujec, ki je obhodil precej sveta, je naravnost trdil, da ni videl nikjer toliko pijanih ljudij, kakor med nami. (Gl. »Slovenec« od dne 15. vintoka 1898.) Nimam sicer natančnih podatkov, koliko gre pri nas denarja za škodljivi alkohol, ali to je gotovo, da gledajo dežele in država z nekako zadovoljnostjo na vsakoletno svoto žganjskega davka. Kranjska dežela ima od samega žganja okoli 400.000 gld. dobička na leto, in koliko ljudje izdajajo za alkohol, nam nekoliko pojasni dejstvo, da so nekje na Gorenjskem samo 4 krčmarji izdali več za špirit, kakor cela občina za davek! Na Koroškem mi je znana občina, kjer so pred kakimi 30 leti vsi občanje na leto popili okoli 50 litrov žganja; sedaj bi pa ta mera ne zadostovala niti za 8 dnij!

Ali je treba dokazovati, da dovede pijančevanje do uboštva? Pivec potrebuje denarja, veliko denarja; ako tudi le malo izda vsak dan, sčasoma naraste malenkost v veliko svoto. A navadno ne ostane pri denarju; z denarjem se izgubi tudi čas, delo stoji, pijača naredi človeka nesposobnega za delo in nezadovoljnega s svojim stanom; ob jednom trpi zdravje, pri čaši se navadno tudi igra, pride nemir v srce in družino, in vse to je še večja izguba, kakor izdani denar.

»Imel sem priložnost,« pravi neki izkušen mož, »zasledovati, odkod navadno izvira uboštvo, in našel sem, da je v 10 slučajih 9krat vzrok nezmerno pijančevanje!« Kdor živi med ljudstvom, vidi to lahko vsak dan. Boben poje navadno onim kmetom, kateri menijo imeti dosti denarja in časa, da sedijo vsak dan pri čaši. Vse, kar se le da ločiti od hiše, mora romati v žganju skoz grlo, končno gre tudi posestvo samo; potém pride »pal'ca beraška — strgan rokav«. Nič boljše ne ravnajo delavci, rokodelci in posli. Ob nedeljah se lahko opazuje pravo tekmovanje v zapravljanju tedenskega prislužka; in kar se v nedeljo še ne more opraviti, to mora nadomestiti znani ponedeljek. Tako gre teden za tednom, leto za letom; pride starost, bolezen in onemoglost za delo; potém je pa pomanjkanje in revščina. Prav ima dr. Bär, ko piše: »Pijančevanje je glavna zapreka, da se ne more odstraniti že obstoječa revščina, in glavni vzrok, da se širi uboštvo.«

Dandanes živimo v takih gospodarskih razmerah, da je posebno za manjšega kmeta in delavca prva zapoved, ako hoče obstati, varčnost. A največji nje sovražnik je pijančevanje, ako tudi ni nezmerno, če je le redno. To nam lahko dokaže preprost račun.

Kdor pije vsak dan, sam ali z družino le za 5 kr., zapije v letu 18 gld. 85 kr., v 10 letih s $3\frac{1}{2}\%$ obrestij 216 gld. 56 kr.; za 10 kr., v letu 36 gld. 50 kr., v 10 letih s $3\frac{1}{2}\%$ obrestij 433 gld. 86 kr.; za 30 kr., v letu 109 gld. 50 kr., v 10 letih s $3\frac{1}{2}\%$ obrestij 1302 gld. 88 kr. In zdaj, vprašam: kmet, delavec, rokodelc... kako moreš izdajati vsako leto 36, 40 ali še več goldinarjev za čisto nepotrebno pijačo, ne da trpiš pomanjkanja na drugih potrebnih rečeh? Kako boš preredit in oblačil svojih 5 ali 6 otrok, ako se ne zmeniš za tako znatno svoto? Posebne prebrisanosti bo treba, če hočeš izhajati brez dolgov; ali kjer je žganje v hiši, tam sploh ne gre brez dolga, in če je na pr. že prej dolg na hiši, kakor je navadno, tam ni upanja, da bi se poplačal. Vedno globokeje se vdiraš, in huda revščina je neizogibna posledica. Ta revščina se kaže včasih na strašen način. Indijanci-Lisičarji so prišli po žganju v tako uboštvo, da so morali v hudi zimi s svojimi otroki namesto kruha jesti kožo z dreves! Predno je na Irskem nastopil slavni apostol zmernosti o. Mathew, otroci že dolgo niso poznali kruha; njih jed je bil krompir.

Za občni blagor jako škodljivo je tudi prepogostno pohajkovanje po gostilnah, in te so navadno, posebno ob nedeljah, natlačeno polne. S popivanjem se družijo igra, delajo se dolgovi, in to je že marsikaterega spravilo na kant. Pri tem pijanec čisto podivja. Ni skoro verjetno in vendar resnično, kar se je zgodilo pred letom v neki vasi. Na smrtni postelji leži uboga žena. Njen sin, znan pijanec, gre v izbo, zgrabi za jedino odejo, jo odnese in proda v sosednji vasi za žganje! Podivjani sin umrje kmalu za materjo v blaznosti zaradi žganja! Zlodej v peklu ne more biti grozovitejši, kakor taki ljudje. In niso na enkrat taki postali; leta in leta so pretekla, marsikateri je začel z malim in je še le sčasoma prišel na to strašno pot.

Obupno pustoši žganje in pijančevanje med kmeti. Koliko je takih, ki so imeli prej lepa posestva, a danes so berači. Marsikateri je podedoval po stariših lepo domačijo, hlevi so bili polni živine, v kaštah je bilo dosti žita, a prišlo je žganje, vse je romalo v gostilno in prodajalnico; danes je nekdanj premožni posestnik najemnik ali celó le hlapec na istem po-

sestvu, in njegovi otroci, kateri so videli boljše dneve, morajo služiti kot hlapci in deklet. K župniku pride nekoč neka vdova in mu pripoveduje s solznimi očmi: »Ko je moj mož umrl, sem prevzela posestvo brez dolgov; a vdala sem se žganju in vse lepo posestvo sem znosila polagoma v predpasniku v gostilno in sem ga zapila.« Neki kupčevalec z žganjem pripoveduje sam: »Strašna je kupčija z žganjem! Ko sem odprl svojo prodajalnico, so bili v celi okolici sami premožni posestniki. Zdaj je skoro polovica uničenih, in večina se ima zahvaliti za svojo nesrečo moji prodajalnici. In ni žganjarije v celi deželi, katera bi ne delala jednako!«

To se ponavlja posebno na Slovenskem. Take beznice so pravi krvosesi med našim ubogim ljudstvom. Kako hira na tak način občno blagostanje, in kako gine narodovo premoženje!

Pa ne samo posameznike privede pijančevanje v revščino, po njem ubožajo tudi cele občine. Čisto naravno! Vsi izdelani posestniki, za delo nesposobni delavci itd. pridejo na občino, ona jih mora rediti. Komur so pa naše občinske razmere znane, mora pritrditi, da so taki občinski reveži navadno strastni žganjarji. In koliko morajo občine posebno v zadnjih letih plačevati davka za reveže? Znana mi je občina, v kateri je pred 20 leti znašal ta davek 300 gld., sedaj je pa narastel na 800 gld.! Prav ima neki angleški pisatelj, ki piše: »V marsikaterem kraju se je začel davek za reveže v času, ko so uvedli prodajalnice za žgane pijače.« V ameriškem mestu Salem je bilo izmed 3000 revežev 2900 žganjarjev! Ko so pa uvedli v tem mestu zmernostne družbe, se je davek znižal za štiri petine!

A nekomu mora za žganje izdani denar vendar koristiti!

So ljudje, ki pravijo: prav, da se pije, ker s tem se spravi denar med ljudstvo, gostilničarje, kupčevalce in prodajalce. Dežela in država pobirata davek, imata tedaj velike dohodke, in ni treba toliko drugih davkov.

Res, da prinese davek za žgane pijače nekaj denarja, a še večja je škoda, katero povzročujeta pijančevanje in alkohol. Na jedni strani pahne pijančevanje ljudi v uboštvo ter jih naredi za delo nesposobne, s tem pa zapre vir vsega blagostanja; na drugi strani prinese bolezni, hudodelstva, nesreče, in tako naklada državi ogromne stroške za bolnišnice, norišnice, jetnišnice in sirotišnice. Občno blagostanje se ne množi, temveč, kakor uči izkušnja v vseh deželah, hira in gine. Nekateri mislijo, krčmarji morajo imeti dobiček. Pa

tudi to ni res. Poštenih gostilničarjev in prodajalcev je žalibog malo, drugim pa ne hasne velikokrat nepošteni dobiček. Znano je, da pride večina gostilničarjev sčasoma ob vse, in tako gre tovarnarjem in vsem, ki iščejo pri alkokolu dobička.

A kmetu mora pa vendar koristiti, ker alkohol se žge iz njegovih pridelkov! Res je, da bi imel kmet še največ dobička, ali zgoditi bi se moralo jedno, namreč: kmet bi ne smel sam piti alkohola! Vsi kmetje pa, ki so ga pili, so se uničili, in vsi, ki ga pijejo, se uničujejo. Pravi se tudi: kmetijstvu in živinoreji je pomagano z raznimi ostanki, ki prihajajo iz žganjarij in tovarnen. A prvič bi se lahko porabilo žito, krompir itd. na čisto drugi, boljši način, in drugič vprašam, kaj pomaga kmetu, ako pridobi njegova živina in polje, on sam se pa s celo družino izpostavlja nevarnosti, vse izgubiti. Izkušnja uči, da navadno tudi izgubi.

Profesor Bunge meni: »Jako znaten del — morebiti jedna desetina vseh omikancev — se trudi v potu svojega obraza leto in dan, da bi delal strup in ga razdelil; vsi skupaj ga potém požró, da uničujejo delavne moči, praznijo zakladnice, a polnijo sirotišnice, bolnišnice, ječe in norišnice!«

Zakaj bi se imeli posebno Slovenci ustavljati alkoholizmu? Omenili smo že, in vsakdo vé, da se ga pri nas popije ogromna množina. To stane ljudi denarja, in kam gre navadno ta denar? V žepe velikega kapitala, kateri dobiva to obrt polagoma popolnoma v roke. Ta kapital je pa skoro ves v tujih in večinoma nam sovražnih rokah. Skoro vse žganjarije po Slovenskem imajo tujci, in ravno tako tudi velike pivovarne; in koliko škode napravljajo na premoženju in zdravju agentje s svojimi umetnimi in ničvrednimi vini tudi domačemu, poštenemu blagu, to vé vsakdo. S svojim ljudskim premoženjem in z ogromnimi svotami krmimo svoje narodne nasprotnike, sami si pa jemljemo s tem peklenkim in dragim strupom telesno in nravno moč, v neizmerno škodo sebi in svojim potomcem. Kapital, denar se ne zmeni za strašne posledice. Kapitalizmu je le na tem ležeče, da mu nese. Kakor se veliki kapitalisti, ki dovažajo svoj strup divjakom v Afriko in Ameriko, ne zmenijo za to, da se uničujejo ti nesrečni narodi, tako tudi za naš rod nimajo srca; le veseli jih, če so dosegli s svojim strupom, da se polnijo njih žepi in se krči narodovo premoženje. Spoznajmo, česa nam je treba, in začnimo boj zoper svojega najhujšega sovražnika. Naš bojni klic bôdi: Proč z alkoholom!

9. Pregled zmernostnega gibanja.

Vprašanje o boju zoper pijančevanje je vprašanje, proti kateremu je marsikatero drugo, ki razburja stranke, skoro brez pomena. Škof A. Egger.

Strašni nasledki alkoholizma in pijančevanja kličejo glasno po pomoči. Da je pomoči treba, vidi pri nas vsak rodo- in človekoljub. V drugih deželah so to že davno spoznali in se začeli gibati. O tem gibanju naj sledi nekoliko podatkov.

Najprej hočemo še nekaj omeniti o zmernosti in o popolni vzdržnosti opojnih pijač. Kaj se naj priporoča? Kaj je boljše, in kaj naj storijo tako posamezniki, kakor tudi družbe?

Vprašanje se tiče posebno vina in piva; o žganju je itak gotovo, da se more odgovor le glasiti: Proč z njim, ali čim manj, tem boljše!

Nekateri pravijo, da se naj opojne pijače le zmerno uživajo, drugi pa priporočajo popolno vzdržnost.*)

Prvi pravijo: Opojne pijače so prišle v splošno rabo, vsak se naj pokori navadi; postale so potrebne, da se človek razvedri, razveseli in navdušuje; v vinu in pivu ni alkohola v toliki meri, da bi močno škodoval zdravju; take pijače tudi niso predrage. Zmerno uživanje nima škodljivih нравnih in duševnih posledic. Da, družbinsko življenje naravnost zahteva pijače; človek postane vesel, dobre volje, pozabi skrbi; razne slavnosti bi bile brez pijače nemogoče. Sv. pismo samo pravi, da je vino za veselje, in tudi Kristus je izpremenil vodo v vino. Kdor bi sedel pri čaši vode, bi postal — posebnež! Taki ljudje so navadno napuhnjeni in nestrpljivi, ki hočejo zmeraj druge poučevati. Da se te pijače zlorabijo, iz tega še ne sledi, da bi se jih imeli popolnoma vzdržati, ker najboljše se zlorablja. Vsak pametni človek najde pravo mero. Tudi večina učenjakov je tega mnenja, češ, tako so živeli naši očetje in so se dobro imeli — tega se hočemo držati tudi mi!

To so razlogi prvih. Imajo nekaj záse in opravičujejo zmerno rabo.

Kaj pa pravijo prijatelji popolne vzdržnosti — abstinenti?

Po splošni rabi in navadi se ravna večina ljudij; ali ta navada sloni vendarle, vsaj deloma, na čutnem uživanju. Človek se hoče omamiti, pregnati neprijetne misli; zategadelj najdeš dandanes vse polno takih sredstev. Sem spada morfij,

*) Izvrstno je pisal o tem dr. Bode: „Mäßigkeit und Enthaltung“.

tobak, kava, čaj, na drugi strani ples, godba, gledališče, romani, igre itd. Splošni navadi se naj človek pokori, ako je hvalevredna, drugače je pa njegova dolžnost, da se ji ustavlja. Pivske navade, ali prav za prav razvade in obiskovanje gostilen je pa postalo dandanes prava kuga, in temu se je treba ustavljati, kar se pa gotovo na najboljši način zgodi s popolno vzdržnostjo, ker je popolnejše sredstvo od zmernosti.

Razvedrila potrebuje človek, to je res, ali za njega je še boljše, če je zbran; on se naj išče zadovoljiti s samim seboj, in zakaj bi si naj iskal razvedrila na tak nevaren način? Naj čita, gre na izprehod, naj se zabavlja s prijatelji. Ali ni mogoče dobiti drugega veselja, kakor pri vinu in pivu, po katerem navadno še glava boli?

Dalje se težko določi mera zmernosti. Marsikateri misli, da je zmeren, in je vendar že davno prekoračil mero. Japonec pravi: »Najprej vzame človek jeden požirek, nató zopet jeden požirek in potém, potém vzame požirek človeka!«

Res je tudi, kar pravi sv. pismo. Ali ravno ta sveta knjiga svari na mnogih krajih pred nevarnostjo, ki je v vinu.

Jednako se odgovarja na vse razloge proti popolni vzdržnosti.

Sploh naj si te dve stranki ne nasprotujeta! Skupno naj delujeta in vplivata na vse, na katere je le mogoče, posebno s svojim vzgledom. Izkušnja pa uči, da se morejo splošnega in zdatnega uspeha nadejati posebno ti, ki se popolnoma vzdržujejo opojnih pijač.

Kaj so storile razne dežele zoper pijančevanje?

V naši domovini, Avstriji, je žganjepitje jako razširjeno. Poprek pride v letu na osebo 9 litrov žganja, 35 litrov piva in 13 litrov vina. Jedna gostilna pride na 220 prebivalcev! Slovani smo še posebno na slabem. Kaj se je doslej storilo? Skoro nič! Misli se na to, da bi prevzela država prodajo žganih pijač; do sedaj se še ni zgodilo. Imamo tudi »družbo zoper zlorabo opojnih pijač«, in ta izdaje neki časopis, to je vse. Tudi na Kranjskem se je ustanovila »družba zmernosti«, ki ima sicer veliko udov, ali malo uspeha.

V Rusiji prodaja v več okrajih država opojne pijače; povišal se je davek za 25 odstotkov in tudi davek za točenje. Število prodajalnic se je znižalo za polovico, in alkohola se je popilo za jedno četrtno manj. Zmernostna družba šteje 3000 udov. Na Laškem prodaja le država žganje. V Nemčiji se je zmernostno gibanje začelo okoli l. 1830.; l. 1846. je dospelo do vrhunca; 1500 družeb je imelo jeden in pol mili-

jona udov. Najbolj so se odlikovali Böttcher med luteranci in kaplan Seling med katoličani. Zadnji je pridobil v treh letih 82.000 udov. L. 1851. se je uvedla zmernostna družba na cerkveni podlagi in je storila veliko dobrega. L. 1883. se je ustanovila nemška družba zoper zlorabo opojnih pijač, ki ima 33 podružnic; v tem zmislu delajo tudi družbe »modrega križa« in takozvani »guttemplerji«. V Šleziji je kardinal Kopp l. 1895. v posebnem pastirskem listu priporočal boj zoper žganje. V Rellinghausenu dela posebno duhovnik Neumann. Povzdignili so l. 1887. davek na žgane pijače, in použila se jih je jedna tretjina manj. Imajo tudi postavbo, da se kaznuje pijanec z zaporom, in da se lahko prisili k delu.

Na Francoskem se kaznuje pijanec s kaznijo 1—5 frankov (à 45 kr.) ali z zaporom. Pijančevanje se je zadnja leta strašno razširilo med Francozi. Na jedno osebo pride vsako leto 5 litrov žganja, 112 litrov vina in 23 litrov piva; vse te pijače stanejo na leto 400 milijonov frankov. L. 1895. so povišali davek na čisti alkohol na 275 frankov. V šolah imajo poseben pouk o zmernosti, in v tem zmislu dela tudi več družeb, toda uspeh ni zdaten.

Strogo in uspešno so delali na Norveškem. V začetku tega stoletja so bili tam jako na slabem; vsak kmet je imel svoj kotel, in z žganjem so pogostoma izplačevali zaslužek. Od l. 1840. so pa jele razne družbe vplivati na državo; ona je kotle pokupila, prodajalnice in žganjarije so se visoko obdačile; gostilničarji niso smeli dajati pijače pijancem in mladeničem do 18. leta. Uspeh je bil, da se je na deželi užitek alkohola znižal od 16 do 2 litra! Prodajo je prevzelo 51 društev, in ta nadzorujejo svoje prodajalce jako strogo. Prodajati se sme le od 8. ure zjutraj do 5. ure zvečer. Od jedne ure popoldne v soboto in do 8. ure v ponedeljek se ne sme točiti niti žganje, niti močno pivo! Imajo tudi družbo popolnih abstinentov (t. j. ljudij, ki se popolnoma vzdržujejo opojnih pijač), ki šteje 130.000 udov.

Na Švedskem je uničila postava iz l. 1855. domače žganjarije. Prodajo dovoljujejo ali odrekajo občine; dobiček pripada njej. Vlada pospešuje zmernostne družbe; udov imajo okoli 150.000.

Na Danskem delujejo le družbe; zmernikov je okoli 130.000, abstinentov 30.000.

V Luksenburgu imajo visok davek na opojne pijače. Kdor hoče odpreti prodajalnico, mora plačati 70—300 gld. in letni davek od 24—100 gld. Zapreti se morajo prodaj-

jalnice ob 10. uri zvečer; pijancev in mladeničev gostilničar ne sme sprejemati. Kdor je pijan na ulici, se odvede v zapor in dobi kazen. V gostilni narejen dolg se da zmanjšati in po 6 mesecih ne več iztožiti.

Na Švicarskem je vladala do l. 1885. popolna prostost. V tem letu so sklenili zmanjšati število gostilen, in dve leti pozneje je prevzela država prodajo opojnih pijač. Posamezni kantoni pa morejo prodajo popolnoma prepovedati. Izboljšalo se je za 40 odstotkov. Razen tega je še več, jako uspešno deluj očihdružeb; posebno so l. 1893. vsi škofje vernike opomnili na nevarnost, ki jim preti, in toplo priporočali zmernostne družbe.

V Holandiji je postava, da sme še le v okrajih z 10.000 prebivalci na 250 ljudij priti jedna prodajalnica. Zaradi te postave je od l. 1881—1897. izginilo 20.000 takih beznic. Strogo se kaznuje tudi gostilničar, pri katerem se kdo upijani. Že od l. 1842. dela jako uspešno družba za odpravo močnih pijač.

Na Belgijskem je alkoholizem strašno razširjen. Na osebo pride tam 11 litrov žganja, 3 litri vina in 250 litrov piva. Premalo se je do sedaj storilo. Davek za prodajalnice se je povzdignil do 200 frankov; v 3 letih je izginilo 30.000 gostilen. L. 1890. so povišali davek pri litru žganja za 20 kr. in izdali za boj proti alkoholu 30.000 gld. Dela tudi več družeb, in v šolah je pouk o alkoholizmu.

Kaj so storili Angleži? Večinoma delajo le posamezniki zoper to strast. Že l. 1830. se je ustanovila družba zmernosti. Slavni kapucin o. Mathew je deloval najprej na Irskem, potem na Angleškem in v Ameriki. Pridobil je 6 milijonov abstinentov. Med drugimi je delal jako uspešno kardinal Manning. Njegove družbe sta pohvalila papež Pij IX. in Leon XIII. Ali družbe niso bile dosti močne. Pokazalo se je, da mora pomagati država. Sedaj se je nekaj storilo. Gostilničarji so pod strogim nadzorstvom. Vsak pijanec se kaznuje s kaznijo 10 gld. in oštir, ki je dal pijancu toliko pijače, z 200 gld. Na Škotskem so gostilne ob nedeljah zaprte, ravno tako na Irskem. V nekem predmestju glavnega mesta Liverpoola, kjer je prodaja opojnih pijač že davno popolnoma prepovedana, ne poznajo uboštva, in število umrlih je za 20 odstotkov manjše, kakor v ostalem mestu!

Še nekaj o Ameriki. Boj zoper alkoholizem se je resno začel l. 1826. Ameriška zmernostna družba je uvedla popolno vzdržnost, in uspeh je bil precej velik; l. 1835. je štela 1,500.000 udov. Več ko 4000 žganjarij je izginilo, in zmernostno vpra-

šanje je bilo vedno velikega vpliva pri političnih strankah. Večinoma imajo posamezne države posebne, v obče jako stroge postave zoper pijančevanje. Država Maine na pr. je l. 1851. prepovedala prodajo vsake opojne tekočine; pijanec mora plačati 20 gld. kazni in je vrh tega še zaprt. Reči moramo, da se v Ameriki najbolj kaže, koliko premore država pri resni volji zoper žganjsko kugo.

10. Kako pomagati?

Kdor si prizadeva potlačiti podlo strast pijančevanja, ta se vojskuje za vero, za blagostanje svojega bližnjega in za svojo domovino. Pij IX.

Naš sestavek nima in ne more imeti namena, podajati popolnih in izdatnih navodil, kako bi se naj omejil ali odstranil alkoholizem. Vsak kraj ima svoje posebnosti, in s temi morajo računati merodajni krogi. Podati hočemo le nekoliko mislij in glavne poteze.*)

Gotovo je, da se morajo v boju zoper tega skupnega sovražnika porabiti vsa sredstva, katera je potrdila izkušnja, in sicer ob enem in vztrajno. Boriti se morajo posamezniki skupno s cerkvijo, občino, državo in šolo. Sredstva, ki zabranjujejo to kugo, so se izkazala uspešnejša od kaznij, in ljudje se morajo najprej prepričati o potrebnosti boja zoper alkoholizem, potem bodo tudi imele postave uspeh.

Kaj naj storijo posamezniki in družbe?

V prvi vrsti naj pospešujejo vse, kar utrjuje vero, nrvnost, dobro vzgojo, domačo srečo, delavnost, varčnost. Pri pomoček k temu so cerkvene bratovščine, ljudski misijoni, dobre družbe — pri nas pred vsem družba sv. Mohorja — nadalje pouk v šolah, domá, nadaljevalne šole itd.

Priporočala naj bi se posebno tudi varčnost. Premalo se hrani, kar bi se lahko dalo prihraniti. A ravno varčnost zabranjuje kugo pijančevanja. Dokaz je sledeče. Ameriška država Maine je odpravila gostilne in prepovedala vse opojne pijače. Državi Ohio in Illinois sta pa polni gostilen in žganjarij. Maine je revna država in ima polovico manj prebivalcev od imenovanih dveh, ki sta silno bogati. In vendar so hranilne vloge v državi Maine za polovico večje od onih v državi Ohio in več ko dvakrat višje, kakor vloge v Illinoisu! Ljudje so premalo poučeni o važnosti in vrednosti varčevanja; kako

*) Glej Dr. Bär: „Die Trunksucht und deren Bekämpfung.“

lahko bi se prihranile velike svote, ki gredó po grlu, kako bi se množilo ljudsko blagostanje! Na Nemškem dajejo nekateri tovarnarji premije delavcem, ki nekaj časa niso pili žganja in to še nadalje obljubijo.

Po urejeni varčnosti naj bi se dala delavcem priložnost, pridobiti si lastna stanovanja; to naj bi pospeševale razne zidarske družbe, kakoršno menda že ima Ljubljana. A gostilen bi ne smeli trpeti med takimi hišami. Gledalo naj bi se pred vsem tudi na to, da bi bila hrana zdrava in okusna. Pravijo, delavec je slab, in zató pije žganje. Res je. Toda on je slab, ker nima dobre, krepilne hrane; on pije in s tem postane le še slabši ter opeša pred časom. Na deželi naj bi k dobri hrani pripomogla konsumna društva, v mestih pa ljudske kuhinje. Priporočila jako vredne so gospodarske šole za mlade deklice, kakoršna se je ustanovila v Ljubljani.

Pred vsem je pa treba snovati zmernostne družbe. Te vplivajo na javno mnenje, odstranijo s poukom razne krive pred-sodke, napravljajo shode in poučujejo z besedo, spisi in vzgledom, vplivajo na občine, državo in postave. Uspešno delujejo le, če priporočajo popolno vzdržnost; to je izkušnja vseh dežel. Družbe naj bi se snovale že med šolarji, posebno še tudi med ženami. Otroci in žene so po pijančevanju najbolj prizadeti. Vse družbe naj bi se pa snovale na verski, cerkveni podlagi.

V mnogih slučajih je žena vzrok, da postane mož pijanec. Ona bi si naj prizadevala možu tako gospodariti, da bi našel on srečo na njeni strani in ne iskal kratkega časa pri čaši v gostilni. Vera in nравnost bode sicer v tem oziru največ pomagala; to pa ne izključuje, da si morajo deklice pred vsem prizadevati, postati dobre gospodinje. Nesrečni zakoni bi se lahko zabranjevali s tem, da bi nobena deklica ne privolila v zakon z mladeničem, ki je pijanec, ali je v nevarnosti, da postane pijanec. V hiši naj bi bilo vse v redu in čedno, hrana okusna in po stanu; manjkati bi nikjer ne smelo molitve in raznih pobožnostij, dobrih knjig in nedolžne zabave. Žene naj pospešujejo zmernostne družbe. V Ameriki, na Angleškem in Norveškem so največ žene pripomogle k lepim uspehom v boju proti žganju.

Boj se mora začeti tudi zoper razne pivske razvade. Preveč se pije! Ni važnejšega dogodka, kjer bi smelo manjkati pijače. Kdor se vzdrži opojnih pijač, ali pije le po pameti, ta se še zasmehuje, in v časti je le, kdor je pri vsaki priložnosti natrkan! Krst, ženitovanje, cerkvanje ali semnji, pogrebi, razni godovi . . . vse mora služiti nezmernosti v pijači!

Tako smo zabredli, da dandanes marsikateri človek ne pozna drugega veselja, kakor biti — pijanemu!

Tu naj pomaga, kdor in kar le more! Kar zadeva gostilne, bi bilo treba prav korenitih izprememb, tako zaradi ljudi, kakor tudi zaradi gostilničarjev samih. Gotovo je, da so med nami gostilne kraji, kjer se dela uboštvo in beda; gostilne delajo bolezni in napolnjujejo bolnišnice, norišnice in ječe; one požrejo strašno denarja in delavskih močij; pravi krvoseji so na ljudskem truplu; strup se odtod raztaka v vse sloje ljudstva, in kar sezidata cerkev in šola, to podere zopet gostilna. Ljudski pregovor označi to prav dobro, ko pravi: Kjer sezida Bog cerkev, tam hudič gostilno!

Največji revež je navadno tudi gostilničar sam, ki nravno in telesno propade; gostilne najbolj menjavajo svoje posestnike. Delati bi se moralo na to, da bi postale gostilne kraj razvedrila, da bi se moglo tja zahajati, ne da bi bilo treba piti; gostilničarji naj bi skrbeli za pijače, ki nimajo alkohola. V tem oziru pa more zdatno pomagati le država.

V velikih mestih so se dobro obnesle in še uspevajo velike ljudske kavarne, kjer se dobivajo po ceni neopojne pijače, kakor žitna kava, čaj, kakao, mleko itd. Pijančljivost se ne dá ozdraviti drugače, kakor če se dotičnik popolnoma vzdržuje vsake opojne pijače. To je pa mogoče le v posebnih zavodih in zavetiščih; teh je treba. Povsod so se pa osebna bolj obnesla, kakor javna.

Posamezniki in družbe morejo veliko storiti, ali njih delovanje morata podpirati občina in država. Strašna nevarnost preti državam od socijalnega prevrata. Zoper tega sovražnika pa ne bo pomagalo orožje, temveč le pravične postave in socijalne preosnove. Te pa zabranjuje zopet alkoholizem. Vse preosnove in vsa izboljšanja v prid delavskim stanovom ostanejo pomanjkljiva, dokler se ne zaceli glavna rana, iz katere izvira splošna beda. To pripoznavajo vsi razumni možje, ki se bavijo z javnimi vprašanji.

Kaj naj tedaj stori država?

Skrbi naj v prvi vrsti za pouk v šolah; razne države so začele uvajati ta pouk, na pr. Francoska l. 1897. Odrastli si ne dadó zlahka vzeti svojih predsodkov, navade se le težko odstranjajo; v otroška srca se mora položiti seme pouka o škodljivosti alkohola in o ostudnosti pijančevanja. Posebno veronauk mora porabiti v ta namen ves svoj nadnaravni vpliv.

Brezdvomno bi bilo najboljšo sredstvo popolna prepoved alkohola. Strup je, in kot tak naj bi romal z drugimi

strupi vred v lekarno! To je mnenje mnogih zdravnikov in rodoljubov. Ali nismo še dosti zreli za to korenito sredstvo.

Neznanske škode so domače žganjarne. Žganjska kuga postane pravi hišni križ in pogin za vso dužino.

Važno je tudi, da država ovira kupčijo alkohola z visokim obdačenjem; delavcu se mora zabraniti, da se ne more upijaniti že z nekaterimi krajcarji. Previsoki davek pa ni imel uspeha niti na Ruskem, niti na Angleškem. V Avstriji je davek na žgane pijače znižal použitek za 25—30 odstotkov. Glavna reč pri tem je, da država ne sme gledati le na svoj dobiček iz tega davka, temveč da se zabrani zlo! Dobiček naj bi se porabil za dobrodelne namene.

Na drugi strani naj bi se pa znižal davek na pijače, ki imajo le malo alkohola; posebno naj bi se popolnoma odstranil davek na domače pivo (koritnjak). Brez davka pa vino, pivo itd. ne smejo biti, ker se tudi zlorablajo.

Največ pozornosti in skrbi naj bi obračale država in občine na gostilne. Že prej smo omenili, da izvira odtod strupena reka, ki se razliva v vse ljudstvo. Ne moremo naštetih vsega, kar bi se moralo storiti v tem oziru; omenim le, da se je povsod ravno to sredstvo pokazalo kot najbolj uspešno.

Pijančevanje naj bi se kaznovalo; pijanci se naj postavijo pod varstvo, posebno skrb naj bi obračale občine na otroke pijancev, in strogo naj bi se kaznovali oni, kateri se upijanijo, zato da bi tem laže izvršili kako hudodelstvo.

Sklenemo z besedami kardinala Manninga. Posameznikom pravi:

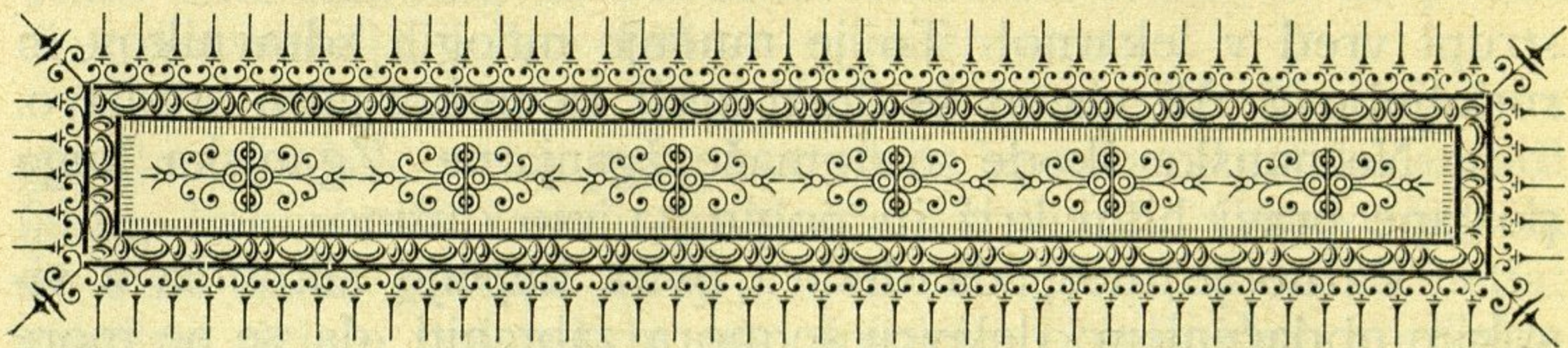
»Zmernost je dobra, vzdržnost popolna. Vsi moramo biti zmerni že po krstni obljubi, nikogar pa ne veže popolna vzdržnost. Prosto si jo izvolijo oni, kateri hrepenijo po boljšem življenju. Srečne so hiše, v katerih sta se odločila oče in mati za to življenje. Blagor otrokom, ki niso okusili opojnih pijač. Srečni so oni, kateri so se pijančevanju odpovedali. Blagor vsem, ki so obljubili vzdržnost ne iz lastne potrebe, temveč, da bi druge rešili z besedo in vzgledom duševne smrti. V takih družinah in srcih bo prebival mir božji!«

Celi družbi pa veljajo besede:

»Ako si ne prizadevate vestno, odstraniti to zlo, zane-marjate bolezen, katera razjeda človeštvu srce, uničuje delavcem domačo srečo in povzročuje morebiti več nesreč, kakor katerikoli drug vzrok naših dnij!«

Z a d e n a r.

(Povest. Spisal Josip Kostanjevec.)

R

I.

amor seže oko, povsod vse belo! V jutranjem solncu se svetlikajo bližnji holmci s svojimi borovci, ki so po noči dobili praznično, belo obleko. Kar potegne skoz nje od zahoda močna sapa; borovci se stresejo, kakor bi jih zazeblo. Po nasadih zašumi, in kakor bi mu bila ta nova obleka pretesna in neprilična, začne se je otresati borovec za borovcem. Ta si razgali najprej glavo, oni prsi, tretji roke, a četrti začne pri nogah. Vse vrši in šumi v neki hlastni naglici, in po belih vrhovih se hipoma prikažejo svetlozelene lise, na katerih zadovoljno obvisé vzradoščene človeške oči.

Na prag male kmetiške hiše na samoti blizu vasi Razpotje je ravno stopila brhka, kakor videti komaj dvajsetletna mladenka. Njeno lice je sveže kakor jutranja rosa, njen stas srednjevelik, a gibčen in prožen.

Z rjavo desnico si popravi na čelo ji sileče črne lase, in pogled ji vzplava po bližnji okolici, kjer se vse iskri in svetlika.

„Kako lep dan!“ vzklikne sama pri sebi in stopi nekoliko korakov dalje do prostora, odkoder se je videla cela, nekoliko niže, v ozki dolinici ležeča vas.

Iz nizkih, večinoma s slamo kritih hiš se vzdiguje gost, čadast dim, a že nekoliko nad njimi se razprši v tanke, prozorne megličice, ki silijo vedno više, a se tudi vedno bolj trgajo, dokler se popolnoma ne poizgubé v brezbarvnem vzduhu. Izmed hiš se svetlikajo širokovejni orehi, raz katere se usuje vsak hipec gruča snega. V zlatih solnčnih žarkih se žarijo te padajoče kepe, kakor

utrinki zvezd v mehkotopli poletni noči. Od daleč je slišati veselo ukanje in vpitje otrok, ki delajo sneženega moža na travniku za vasjo. Po zraku zafrči sem ter tja trda kepa, od nasprotne strani druga; kmalu se ne morejo več sešteti, tako goste so. Nalik kroglam v bitki frčijo, žvižgajoč po zraku. Kadar katera zadene, se začuje gromek smeh; bučni vik in bojni šum vedno rasteta. Vse je veselo, vse je našlo danes ob prvem snegu zabavo, ki je za nekaj uric prekinila običajni mir in tihoto v vasi.

Deklica zre nekoliko časa tja doli v to vrvenje, z rokama uprtima v bok. Oko se ji iskri zadovoljnosti, in na obrazu se ji bere neka tiha sreča.

V istem hipu se naglo obrne. Za seboj je zaslišala škrebjanje zvoncev. Na ovinku kakih petdeset korakov oddaljene ceste se prikažejo sani, v katere sta bila vprežena dva konja, in zdrčé naglo nizdolu po visečem pobočju. Deklica se hipoma strese ter prebledi. Roke ji upadejo nizdolu ob život, in kakor okamenela stoji nekoliko časa nepremično, strmeč za sanmi.

Ko so ji te že daleč tam doli izginile izpred očij, se siloma vzdrami ter se zravna kvišku.

„Kaj mi bode to tako hudó, saj ni nič čudnega! Ali se ne sme tudi on voziti v taki družbi? Gotovo so ga povabili, da naj prisede!“ si je dejala deklica ter stopila proti koči.

„Pa niti ozrl se ni semkaj,“ se je zopet spomnila, ko je prestopila prag.

Na pritličnem ognjišču je gorelo nekoliko polenec, in na začrnelih verigah nad njimi je visel z lesenim pokrovom pokrit kotliček. Izpod pokrova, ki se je ob straneh vedno enakomerno privzdigoval, je vrela voda, kar se je čulo, kakor bi jo kdo požiral glasno in šumeče. A kvišku je silila sopara, ki je razširjala po kuhinji vonj po sveži repi. Takoj si lahko uganil, da se kuhajo v kotlu oblice za zajutrak.

Na nizkem stolu ob ognju je čepel sključen starec ter držal vedno blizu plamena vele in koščene svoje roke ter sem ter tja pomencal jedno ob drugo. Njegove drobne, ugasle oči so nepremično strmele v plamen, in suh kašelj je pretresal včasi njegovo že trhlo telo.

Na nasprotni strani je popravljala ogenj stara ženica in v jednomer šepetala, kakor bi molila. Njen šilasti nos in suha koščena brada sta se skoro dotikala.

Ko je stopila deklica v kuhinjo, je najprej privzdignila pokrov nad kotlom, segla s prsti v kotel ter potipala oblico na vrhu.

„Zdaj pa bodo,“ je dejala skoro nató ter odstavila kotel.

Odcedila je vodo v pripravljene pomivalnik ter stresla oblice na širok, lesen krožnik, katerega je postavila sredi ognjišča na okrogel, štirinogat stol. Od oblic se je kadilo, a spodaj se je na krožniku še vedno nabirala voda, ki je curljala iz njih.

Starec je stegnil roko ter vzel med prste prvo oblico. Zmečkal jo je takoj med obema dlanima, a videti je bilo, da ga prav nič ne peče, tako mrzla in pičla kri se mu je že pretakala po žilah. S tresočo desnico jo je nesel nató k ustom.

Tudi starka je segla na krožnik, privzdignila glavo ter dejala deklici:

„Vzemi no tudi ti, Lenčika!“

„Ne bom, le jejte!“ je odgovorila deklica ter odšla skoz nizke duri v stanico.

Tam je sedla na koncu bele javorove mize na klop, stoječo prav ob malem okencu. Naslonila je glavo v roko ter zrla zamišljeno ven na plano. Nikakor ji niso hotele iz misli one sani, katere so bile šinile pred nekolikim časom mimo nje. Še vedno jih je videla, kako so se prikazale na ovinku, še vedno in zdaj celó razločnejše ji je stal pred očmi obraz Vrtovčeve Metike, ki je sedela na sprednjem sedežu zraven — njega — zraven Franceta Pirjevca. V ozadju pa sta sedela mati in oče Vrtovec. Vsi so bili praznično oblečeni, kakor bi se vozili v cerkev.

„Kam so neki šli, in čemu je France v njih družbi?“ Vedno ji je sililo to vprašanje na jezik.

In vselej si je odgovorila, kakor prvič:

„Gotovo so ga povabili, da naj prisede!“

Drugega odgovora si ni vedela, si ni mogla dati.

In kako tudi? Še pred dobrim tednom je bil France pri njih, in vpričo njenega očeta, ki je bil uprav tačas domá, ji je govoril, kako bi to bilo lepo in prav, ako bi bila ona — njegova žena! In njenemu očetu, priletnemu, ubožnemu, a poštenemu drvarju, ki je bil sicer vaje, da se je držal vedno le resno, kako so se mu bile razširile tačas ustnice na smehljaj, kako se mu je bil veselja razžaril ves, sicer odurni obraz! In ona sama, kako ga je poslušala vesela! Kako si je med njegovim govorom in pozneje

še, ko je bila sama, slikala bivanje na njegovem domu, v njegovi bližini! Dà, to bi bilo skoro prelepo!

In zdaj se vozi z Vrtovčevo Metiko in njenimi stariši!

„Gotovo so ga povabili, naj prisede,“ si je dejala vnovič. „Morda je pa kje semenj, in skupno gredó česa kupovat!“ Ali neki drug glas ji je šepetal:

„Kaj pa, ako bi bil sam iskal njene družčine? Kaj pa, ako ... ako ...“

Močno je stresla z glavo ter vstala, hoteč oditi na delo, da bi se ubranila takim neprijetnim mislim.

Ali tedaj zagleda že blizu hiše potovko Mino, ki je prihajala očitno iz Vodice, sosednje vasi, kjer so prebivali Vrtovčevi in France.

„Ta ve vse, vedeti mora tudi to!“ si je mislila Lenčika in je odprla okno.

„Kam pa, Mina?“

„Ej, k vam grem malo pogledat, k vam! Dolgo že nisem hodila tod. Danes sem pa vendar hotela videti, kaj delate. No, ali ste zdravi?“

„Le noter stopite v kuhinjo! Ded in babica sta pri zajutрку, in tudi jaz pridem takoj!“

Kmalu nato je sedela potovka Mina v njih družbi. Bila je petdesetletna, dolga in suha žena. Kadar je govorila, se ji je čulo v grlu neko grgranje. To je delalo njeno govorico skoro nerazumno onemu, ki je ni bil vajen.

„Pa vzemite jedno,“ pravita babica in Lenčika hkrati po prvem pozdravu, kažoč na oblice.

„Ne, danes pa ne! ... Ako hočete, pa vam jaz danes nekaj ponudim,“ doda črez nekoliko časa.

Odprla je svoj košek in privlekla iz njega nekaj v papir zavitega. Počasi in nekako svečano je odvijala zavitek in smehljaje pogledovala okoli sebe sedečo trojico.

„Saj veste, vedno smo bili prijatelji. Moj Bog, prav iz srca vam privoščim! Saj vem, niti v praznik nimate kaj takega! Jaz pa vedno kje kaj iztaknem!“

Iz papirja se je prikazalo lepo, rumeno se bleščeče puranovo stegno in precej izdaten košček teletine. Zraven se je smehljajal kos rahlega, maslenega kruha.

Dedu so nekoliko zažarele oči, in cmaknil je z jezikom, kakor bi tlesknil z dvema prstoma.

Babica je, čudeč se, pogledala potovko in hotela vprašati, odkod ima vse to.

Mina pa je dejala:

„Kako je to mehko, to bode videli! Dasi nimata zob, vendar se vama bode vse kar samo ob sebi raztopilo v ustih, kakor zrela hruška. Na!“

In odtrgala je kar s prsti tri kosce pečenke ter prav toliko koščkov kruha in jih razdelila. Puranovo stegno in ostali kruh je pa zopet zavila v papir ter potisnila v košek.

Nastala je nekoliko časa tišina, toda kmalu je zopet izpregovorila Mina:

„Ali veste, kje take reči jedó?“

Vsi upró radovedno vanjo svoje oči.

Mina pa deje skrivnostno:

„Kaj takega se dobi samo pri Vrtovčevih v Vodicach. Ko sem bila prišla včeraj popoldne tja, imeli so ravno — snubače! Veste, tisti Pirjevčev France in Metika se vza-meta! Stara Vrtovčevka mi je takoj postregla prav dobro in še tó-le naložila v košek za pot. Bog ji povrni, dobra žena je! Da bi le bil stari tak! In pa Metika, oh, ta vam je skopa in ljudij se preveč ogiblje. Pa vedno gleda najraje v tla. Jaz nočem reči ničesar, a ne vem, kako bode opravil oni, ki jo vzame.“

Nobeden ni gledal na Lenčiko, torej niti zapazil ni, kako je prebledela takoj pri prvih besedah potovkinih. Trdno se je oprijela stola in krčevito stisnila ustnice.

„Danes so se pa peljali v trg k notarju, da napravijo pismo,“ je pristavila Mina.

„Jej, jej, mladi so, pa se ženijo,“ je dejal ded, neprestano migajoč s čeljustmi. „Pa res, dober kruh! Saj pravim, dobro maslo imajo tam doli, kar nič duha nima, pa ga nima!“

„Jej, pa tudi teletina je pečena na maslu! Kako se to pozna! Vendar pa rečem, da bi več zalegla, ako bi se bila pekla na slanini. Oh slanina pa, slanina!“ je dodala počasi s suhim svojim glasom babica.

„Saj tudi jaz tako pravim,“ pritrди Mina. „Pa, saj bogatini ne vedó, kaj je dobro. Ako bi zraven vsega še vedeli, kaj je dobro, preveč dobrega bi užili na svetu!“

Lenčika se je bila izmuznila med tem pogovorom v stanico. Tam se je naslonila na mizo in si zakrila oči. Nekaj neizrečeno tesnega in bridkega ji je stiskalo srce.

Najraje bi se bila razjokala, ali nobena solza ji ni hotela v oko.

„Ah, zató se ni bil danes niti ozrl proti naši hiši, ah zató!“

Sklonila se je kvišku in se bridko nasmejala.

„Ne,“ je dejala črez nekoliko časa, „čemu bi me to žalostilo? Saj morda res nisem zanj! In Bog ve, kako bi me pozneje kdaj zaničeval ter mi očital, da mu nisem prinesla ničesar k hiši! Res, morda je bolje tako!“

Izkušala se je pregovoriti, delala se je hrabro, a oni črv ji ni hotel nikakor iz prsij. Vedno ji je še razjedal osrčje, vedno jo je navdajala še nepopisna boleost.

Slišala je, kako se je potovka odpravljala. Naglo si je poravnala nekoliko zmršene lase in stopila v kuhinjo.

„Pa z Bogom, Lenčika! Kadar bom hodila mimo, se že še oglasim!“

Lenčika ji je odzdravila ter se lotila dela. Prišlo ji je hipoma na misel, koliko huje bi ji bilo, ako bi vedeli ljudje, v kakem razmerju je bila s Francetom. V takih mislih ji je nekoliko odleglo.

„Res sreča, da stanujemo tako na samoti, da ga ni videl nobeden, ko je prihajal včasi sem gori! Najino razmerje je bilo sicer pošteno, a ljudje vedno mislijo in govore rajši kaj slabega, nego dobro!“

Nekoliko časa je bilo v kuhinji vse tiho. A skoro se oglasi ded s svojim drobnim, hreščječim glasom:

„Pa je bil vendar nekolikokrat tukaj pri nas, ta France. Mislil sem, da gleda kaj za tabo, Lenčika!“

„Beži, beži,“ ga kara babica. „Ali res ne sme nihče v hišo, da bi ga že ne ženili?“

Lenčika je molčala.

Ko je pa stopila črez nekaj hipov zopet na plano, je ni več tako veselil krasni dan, ki se je razpenjal črez dobrovo. Solnce ji ni svetilo več tako čisto, lahna sapa ji ni šumela več tako ljubo, in razposajeno veselje doli v vasi je ni več zanimalo.

S povešeno glavo je stopila zopet v hišo.

II.

Prva hiša na desnici v Vodicaх je bila ona Franceta Pirjevca. Ni bila niti velika, niti premajhna. Po dveh stopnicah se je prišlo v vežo, v kateri so bile na levici in desnici nekako v sredini po jedne duri. Skoz desne si prišel v precej prostorno kuhinjo, katere se je držala mala čumnata, a skoz leve si vstopil v Francetovo delav-

nico. Koncem veže so bile strme stopnice v gornje nadstropje, ki je bilo na novo dozidano, z dvema še nedodelanima sobama.

France je bil mizar in je prvotno poslopje podedoval kot jedini sin po svojem, pred nekolikimi leti umrlem očetu. V hiši mu je gospodinjala že priletna mati. Sin in mati, oba sta bila varčna in delavna. Razen tega pa je bil France res spreten in vešč mizar, ki se je bil svojemu obrtu popolnoma priučil po raznih mestih v tujini. Ker ni bil predrag, je imel vedno mnogo dela, katero je komaj zmagoval, in pri katerem sta mu pomagala po dva rokodelska pomočnika. Tako si je bil nekaj prihranil in takoj nató je vzdignil hišo, katero je izdeloval uprav sedaj.

France je bil že v tridesetih letih, ko je začel misliti na ženitev. Uvidel je, da materi ni mogoče sami vsega zmagovati, kajti imela je oskrbovati razen njega in delavcev tudi kravico in celó prašiča v hlevu. Po letu je bilo zraven tega tudi še nekoliko dela na njivi in travniku, kateri zemljišči sta bili že od nekdanj pri hiši. Materi pa so začele pojemati moči, zató ga je silila tudi ona, naj se ozre po kaki dobri gospodinjji.

Mnogo je razmišljal France, kam bi se obrnil, kje bi se dobila skrbna, varčna in delavna gospodinja.

Ko se je vračal neki popoldan iz trga proti domu, je došel na poti drvarjevo Lenčiko, ki je uprav nesla iz gozda butaro drv. V rebru je počivala, z desnico podpirajoč butaro, ki je slonela na skali, da ne bi zdrsnila na tla. Njeno lice je bilo razgreto, rdeče rože so cvetle na njem. A njeno veliko oko ga je gledalo tako nedolžno, da se je nehoté ustavil ter pristopil bliže nje.

In začel jo je izpraševati, kdo in odkod je, kaj je njen oče, in ali ima še mater, ali ima kaj bratov in sester. Beseda je dala besedo, in v kratkem sta vedela popolnoma natančno vse razmere drug drugega. Ko sta stopala kmalu potém skupno proti vrhu, jima je bilo, kakor bi se poznala že davno, in Lenčika ga je povabila celó v kočó, da si nekoliko odpočije.

Mrak se je že delal, ko se je France poslovil od Lenčike in od starih dveh, ki sta čepela v hladu pred kočó.

„Pa še kaj pridi,“ je dejala Lenčika pri slovesu ter še nekoliko časa zrla za njim, ko je stopal lahko nizdolu.

V ovinku se je še zadnjič ozrl in mahal s klobukom v pozdrav.

Že dolgo ni bil France tako dobre volje, kakor ta dan. Kako lahko in veselo mu je bilo pri srcu, ko je hitel po cesti nizdol mimo pisanih travnikov in lok, ko je zrl v bistre valčke srebrnega potoka, ki je žuborel ob cesti. Lahek mu je bil korak, lahka glava, lahko srce. A pred očmi mu je vedno stal okrogli obraz Lenčikin, na uho mu je še vedno ljubo zvenel zvonki njen glas in srebrni smeh.

Hipoma se je ustavil sredi ceste. Ozrl se je okoli sebe, ali ga nikdo ne vidi, in prijel se je z roko za čelo „Kaj pa bi bilo, ako bi postala Lenčika moja . . . . . moja . . . žena!“

Ta misel mu je šinila hipoma v glavo, in usta so jo takoj ponavljala glasno, tako glasno, da se je skoro ustrašil svojega nenavadnega glasú.

Naglo je hitel potém dalje in kmalu je stopil ves razgret v svojo hišo.

France je pozvedoval od tega dne o Lenčiki, kjer in kolikor je mogel, toda tako, da nihče ni mogel sumiti, čemu se zanima za njo. In v kratkem je dognal, da je sicer popolnoma revna, toda poštena in delavna deklica.

Od sedaj je večkrat, posebno proti večeru, rad stopil tja gori, dasi je bilo do kočé skoro celo uro hoda.

Lenčika in France sta se sčasoma tako privadila drug drugemu, da se jima je zdela cela večnost, ako se nista videla štirinajst dnij. Včasí, ko je bil France gori, je bil domá tudi drvar, ki je prihajal sicer le redkokdaj. Drvarju je bil mladenič vrlo všeč, zlasti ker mu je vselej prinesel in ponudil tudi tobaka. Med Lenčiko in Francetom ni bilo doslej sicer govora o nikaki zvezi, a posebno po pogovoru, ki se je vršil med njima zadnjič celó vpričo njenega očeta, ni niti dvomila, da bode nekđaj njegova žena.

Ali prišlo je drugače.

Pri vsej svoji poštenosti in dobrosrčnosti je imel France vendar neko veliko napako. Bil je namreč preveč navezan na denar. Za goldinarček bi bil šel v ogenj.

Pred nekolikimi dnevi ga je poklical v hišo bogati Vrtovec. Ponudil mu je neko delo, katero je moral delati pri njem na domu.

Ni bil še dva dni v hiši pri Vrtovcu, ko zapazi France, da se Metika, kadar le utegne, suče okoli njega, in da govori zeló rada z njim. Tretjega popoldne mu že kar naravnost sama reče, da ne bi bilo nič napačno, ako bi se onadva vzela.

France je osupnil in ni vedel, kaj bi odgovoril. Mislil si je, da se ona le norčuje, zato ga je to nekoliko jezilo, in umolknil je. Ali kmalu se je prepričal, da govori ona resno. Nikdar se ne bi bil nadejal, da gleda hči bogatega Vrtovca za njim! To ga je pa storilo takoj nekoliko prevzetnega!

Ali tedaj se mu je vsilila pred oči Lenčika, in začel jo je primerjati z Metiko. Seveda je bila med njima razlika. In pa še kakšna! Koliko grja in koliko bolj odurna je bila Metika! Toda ona bode bogata, stariši ji bodo dali gotovo več nego dva tisočaka! Kaj vse bi se dalo napraviti s temi denarji! Človek bi si lahko postavil z njimi temelj k bodočemu bogastvu.

Francetu se je kazala najlepša bodočnost.

Črez nekoliko časa je že vprašal:

„Ali pa bode s tem zadovoljen tvoj oče?“

„Nič se ne boj! To naj te nikar ne skrbi; kar jutri ga vprašaj, in videl bodeš, da se lahko hitro napravi!“

Ko je France prišel domov, je razodel takoj vse svoji materi. Starka pa, kateri je bil povedal prej tudi svoje razmerje z Lenčiko, je dejala takoj:

„France moj, poslušaj me! Nočem ti braniti, ali celó kaj nasprotovati v taki zadevi. Toda morda bi bolje opravil, da bi vzel ono tam gori, tudi ako bi ji moral celó kupiti poročno oblačilo!“

Francetu ni bil ta odgovor nič preveč povšeči. Kmalu se je podal k počitku, a zaspati ni mogel. Celo noč se je premetaval s strani na stran ter ugibal, kam bi se naj odločil.

Zdaj mu je stopila živo pred oči Lenčikina podoba, gledala ga je prijazno in milo, kakor bi mu hotela reči: „Vendar mi ne bodeš napravil take žalosti?“ In v srcu ga je zaskelilo. Že mu je zoril sklep, da je ne zapusti, ko zasliši hipoma žvenket srebrnih goldinarjev. Zadremal je bil nekoliko. Kar se mu vidi, da sedi pri mizi ter meče goldinar za goldinarjem na njo. In kako prijeten glas je to! Kolikor bolj šteje, toliko več jih je; na mizi raste kup, a vedno se mu še siplje denar izpod roke. Sam Bog vedi, kje se jemlje! Kup doraste do stropa, goldinarji se večajo, in hipoma se izza njih prikaže Vrtovčeva Metika. S smehljajem na širokih ustih kaže na kup ter pravi:

„Vidiš, vse to bode tvoje, ako me vzameš!“

France se strese veselja, pot mu stopi na čelo, obrne se in se vzbudi. In še vedno mu stoji pred očmi

blesteči kup goldinarjev, in v tem blišču popolnoma zatemni podoba Lenčikina. A navzlic temu je vendar moral še nekoliko misliti na njo.

„Saj ji nisem še ničesar obljubil,“ si je dejal naposled ter si hotel s tem potolažiti svojo vest.

In dozorel je v njem sklep, da popraša pri Vrtovcu.

Še le črez dolgo je proti jutru nemirno zaspal, in solnce ga je proti navadi našlo še v postelji.

* * *

Popoldne tistega dne je stopal France s svojim ujem proti Vrtovcu. Oba sta bila praznje oblečena, kajti šla sta snubit. France je hotel stvar dovršiti, kolikor mogoče hitro, da ne bi se morda še kako drugače premislil.

Vendar je, stopajoč nizdolu po vasi, še vedno nekoliko dvomil, da bi se Vrtovec vdal in bi mu kar tako, meni nič, tebi nič, izročil svojo hčer. Seveda mu niti v sanjah ni prišlo na misel, da se je želi Vrtovec iznebiti, kakor hitro mogoče. France je bil navadno vedno domá v svoji delavnici in se ni brigal rad za druge ljudi. Njegov pregovor je bil: „Vsak pometaj pred svojim pragom!“ Tako večkrat ni vedel niti najbolj razširjenih govoric v vasi. Vedel pa tudi ni, da je Vrtovec že marsikomu ponudil svojo hčer, a da je nihče ni hotel, ker je šel daleč okoli glas o njeni trmi in drugih nelepah lastnostih. Nekateri so sicer poskusili pri njej, a še o pravem času so se umaknili, spoznavši, kaj tiči v njej. Zadnji čas pa se je bila Metika celó nekoliko preveč seznanila s hlapcem, in stari Vrtovec jo je že hotel pognati iz hiše. Bal se je samo strupenih jezikov, ki bi gotovo potém raznašali sicer pošteno njegovo hišo. Vrtovec je imel tudi sina Josipa, kateremu bode nekdam pripadlo posestvo, a ker je bil ta sin priden in pameten, dasi še mlad dečko, bilo mu je toliko bolj na tem, da odda hčer.

Ujcu Francetovemu tedaj ni bilo treba mnogo govoriti za ženina. Vrtovec se je sprva sicer nekoliko obotavljal, a to samo zaradi lepšega. V resnici pa je bil zeló vesel, kajti poznal je Franceta dobro ter ga tudi čislal. Ker je bil pameten mož, je takoj uvidel, da bode njegova hči pri njem bolje preskrbljena, nego bi bila morda v kaki še tako bogati hiši. Kmalu se je tedaj vdal, in ukrenilo se je, da se odpeljejo takoj drugi dan k notarju, da naredé pismo.

Stara Vrtovčevka, katero je bila Metika že zjutraj na to pripravila, je prišla tudi kmalu v izbo. Podala je Francetu in ujcu roko ter veselja vzkliknila:

„No, to se je pa hitro napravilo!“

In odšla je v kuhinjo, kjer se je cvrl ostanek tolstega purana od nedelje. Ker se ji je videlo to premalo, pridejala je še kos telečje pečenke. Maslen kruh je bil pečen že zjutraj, kakor običajno vsak teden po enkrat.

In ostali so skupaj v razgovoru še pozno na večer.

* * *

Po noči je bil zapadel prvi sneg, a zjutraj so bile že zgodaj napravljene pred Vrtovčevo hišo sani, katere so jih imele odpeljati v trg.

V hiši je bilo že vse živo. Vrata so se odpirala in zapirala, vsak je imel še česa poiskati, predno je sedel na voz.

Po asi nizdolu je prihitel France, a bil je videti nekoliko bled, kakor bi bil prečul vso noč.

„Ali si kaj bolan?“ ga vpraša Vrtovec.

„Ne ravno bolan, ali nekako pusto mi je v glavi!“ odgovori France.

„To je dobro znamenje,“ si misli Vrtovec. „Kdor je bolan že pri taki pijači, kakoršna je bila sinoči pri nas, ta gotovo ni pijanec!“

Ko je France sedel na sani k Metiki in se je pojavil njen obraz neposrednje pred njegovimi očmi, ga je obšel nehoté neki mraz, da je vidno vzdrgetal. Nikdar, niti prejšnji večer ga ni videl tako natančno. A zdaj je zapazil na njem ne samo nelepoto, pač pa tudi neke znake o trdosti in surovosti, celó o nebrzdani strasti. In nehoté se je zopet domislil Lenčike. Toda zdaj je bilo prepozno! Nemoško bi bilo in tudi nelepo, ako bi odstopil.

V tem hipu sta konja potegnila. Sneg jima je zapršel in zaiskril pod kopiti. Iz za griča pa je prilezlo mlado solnce, in njegovi zlati žarki so prepluli celo okolico. In tudi v Francetovih prsih se je nekoliko zjasnilo, kajti v istem hipu se je domislil vnovič, da odtehta nevestino odurnost denar, ki bode kmalu žvenketal v njegovem žepu.

Ali ko so se sani pomikale bolj proti vrhu, proti drvarjevi koči, ko so zavile okoli ovinka, odkoder se je videla kočja in je France zagledal Lenčiko zunaj, tedaj je zardel kakor kri in glavo je obrnil na nasprotno stran. In

roka se mu je nekoliko tresla, in bil je v vidni zadregi, ko si je popravljajal odejo čez kolena.

Ali v tistem hipu so švignili konji, ki so do zdaj vozili počasi, naglo nizdolu. Koča in Lenčika sta zaostali za njimi.

France si je oddahnil.

III.

V tem so bila pretekla štiri leta.

Bilo je ravno na praznik sv. Rešnjega telesa popoldne. Po vasi je bilo vse tiho, in sveti mir je plul nad hišami, pred katerimi so šušneli v lahnem vetriču zeleni listi na visokih vejah, ki so obdajale pot, po kateri se je vil še pred nekolikimi urami dolg, svečan izprevod. Izpod streh so plapolale in se svetlikale trobojnice, a dva visoka mlaja sta molela svoja vrhova celó čez nizki vaški zvonik. Po vzduhu so se preletavale lastovice, a pod strehami so čvrčali v varnih gnezdih njih mladiči ter kazali drobne kljunčke pri ozkih odprtinah, da se je prikazovalo sem ter tja njih malo, belo grlce. Po pesku na dvoriščih so se kopale kokoši, na bezgovih grmih so se prepirali vrabci, a pred hišami so posedali vaščani v pisanih gručah, pomenkujoč se o bodoči letini in razpravljajoč medsebojne svoje križe in nadloge.

Vse je bilo svečano in praznično. Niti najmanjši šum ni motil tega svetega popoldneva.

Toda — čuj!

Na koncu vasi so se s šumnim ropotom zaprle duri, in ta zvok se je neprijetno razlegal po tišini; čulo se je, kakor bi bilo v bližini ustrelilo.

In zopet!

A vmes je zahreščal oduren glas, in kletvica, ostudna kletvica, ki je ušla uprav tačas nekому preglasno iz ust, se je razlegala do sosednjih hiš.

Pred nasprotno hišo so povzdignili ljudje svoje glave, in debel glas je izpregovoril:

„Že zopet se kregajo!“

„In pa danes, na tak praznik!“ oglasi se drugi.

„Res, ni je božje nedelje, da bi potekla v tej hiši mirno in kakor se spodobi,“ doda tretji resno.

V tem je rastel krik in vik. Kletvica se je vrstila za kletvico, a vmes je včasih počilo, kakor bi se pretepali.

Gruča ljudij okoli hiše se je vekšala. Nekateri so se

jezili, da se tako oskrunja praznik, a drugi so pljuvali pred se:

„Fej te bodi!“

In čuli so se nadalje glasovi:

„Oh, tak zakon!“

„Pojdi no branit, župan!“

„Ne puščaj takega pohujšanja!“

„Bog jih bode gotovo kaznoval!“

Med kletev in razsajanje se je mešal glasen, zategel jok, ki se je včasi slišal, kakor rjojenje divje zverine.

Tedaj so se pa hipoma odprla vežna vrata, in v njih se je prikazal — France Pirjevec. Njegov obraz je bil rdeč in zabuhel, oči so mu bile krvavo obrobljene. Na licu se je kazala velika krvava lisa; videlo se je, da so jo prizadeli ostri nohtovi. Lasje so mu bili zmršeni in prijemali so se potnega njegovega čela. A ovratnik mu je bil odtrgan, da se je videl del njegovih rjavih prsij.

Ko je zagledal France toliko ljudstva, osupnil je nekoliko, a takoj nató se je topo nasmejal ter viknil v nekem divjem obupu:

„Tako se godi onemu, ki se ženi za denar!“

Naglo je korakal mimo ljudij ter izginil izpred njihovih očí.

V hiši pa se je tedaj potajil jok, in nastala je zopet tišina. Ljudje so se razhajali, a njih razgovor se je vrtel odslej samo okoli Pirjevca in njegove žene. Ugibali so, kdo je kriv vednega prepira. Različna so bila mnenja. Nekateri so hoteli vedeti, da je žena kriva vsega, a drugi so obsodili Franceta, češ, dovolj je bil star, ko se je ženil; lahko bi bil prej vse natančno premislil, predno je storil tako neumnost. Ni ga bilo v vasi, ki ne bi bil vedel, kaki peklenški nastopi so se pogostoma dogajali v Pirjevčevi hiši.

„Jedino dobro je to,“ je dejal čestokrat župan, „da nimata otrok!“

* * *

Mračilo se je. Hladen mrak je legal na zemljo, in na travi se je začela delati rosa. Na nebu se je prižgala prva zvezda tam v nedosežni daljavi, in njena luč je vztrepetala v svetlozelenkasti boji. V bližini je zardela druga, tretja, četrta — v kratkem je bil posut z njimi ves sinji obok. In v človeška srca se je tedaj vselilo hrepenenje po nečem višjem, po nečem slajšem in nedosežnem, po nečem, kar jim ne more dati zemlja, po nečem, kar slutijo

ta srca samo tam nad zvezdami, tam za ono zlato zaveso, za katero še ni pogledalo človeško oko. Oj, ta večer, ta krasni večer!

France je zavil za hišami po travnikih navzgor, ne meneč se za pot, niti za stezo. Pod njegovimi težkimi koraki se je upogibala trava, izpod njegovih nog so poskakovale preplašene kobilice, se umikali črički. Ob strani se je kvišku dvignil škrjanec, ki je do zdaj mirno ležal in grel v gnezdu drobni svoj zarod.

Toda France ni videl in ni čutil ničesar. V njegovih prsih je vrelo in kipelo; bil je nesrečen, silno nesrečen.

Noge so ga zanesle nehotoma proti vrhu, više, vedno više.

Pred njim se je zasvetlikala drvarjeva koč, ona znana koč, v katero je nekdanj tako rad zahajal, ona koč, v kateri je stanovala in še zdaj stanuje njegova nekdanja — Lenčika.

Stresel se je.

Uprl je svoj pogled v koč in videl, da je zaprta. In spomnil se je, da so odnesli deda in babico že davno iz te koč tja doli na zeleno njivico med štiri zidove, kjer se vrsti križ ob križu, kjer pripogiblje v kotu svoje veje nizko, tako nizko ona samotna, ozkolistnata vrba.

Drvar pa je gotovo po svoji navadi zopet v gozdu.

V Francetu se je pojavilo neko hrepenenje, da bi opazoval to koč vnovič od blizu, da bi videl, ali je okoli nje še vse po starem.

Naglo, skoro hlastno stopi bliže, a kmalu se zopet oddalji. Tam, kakih dvajset korakov od drvarjeve koč, pa leže za grmom v mehko, visoko travo. Ta rosa, ki mu je takoj omočila praznično obleko, da je njeno vlago čutil na svoji polti, ta rosa ga ni motila niti najmanj. Ne, še mislil ni, da bi mu utegnila škodovati, tako mu je hladila razburjeno kri, tako mu je prijal strupeni njen hlad. In mrak se je spuščal čimdalje niže, in zvezde so zabliščale, a France je ležal še vedno nepremično na svojem ležišču.

Kar se zaslišijo drobni, rahlo odmevajoči koraki. France privzdigne glavo in zapazi Lenčiko, ko stopa z malim detetom v naročju proti koč. Takoj za njo prihaja njen mož, srednje velik, zagorelega, lepega obraza. Oba sedeta na klopico pred koč. Dete se nasloni materi v naročje ter obrne drobni svoj obrazek kvišku in izteza

nežni ročici, kakor bi hotelo doseči svetlo zvezdo. Mati se mu smehlja, ga poljubuje na belo čelce, na črešnjeva ozka usteca ter pritiska njegove šibke, kratke prstke k svojim ustom. A njen mož je položil roko okoli njenega pasú, in obema sije raz obraz žar najsijajnejše sreče, žar popolnega zadovoljstva.

Črez nekoliko časa deje ona:

„Zdaj pa moliva!“

In začela je moliti rožni venec, a mož njen je odgovarjal počasi, pobožno, zaupno.

Dete je v tem zadremalo v naročju.

France je zrl ta prizor z ginjenim srcem. Uvidel je veliko nasprotje med svojim življenjem in med življenjem, katero je zrl tukaj. Pri njem domá prepír in kletvina, a tukaj rajski mir, tiha sreča in molitev. In siloma je zadržal bridka čuvstva, ki so mu vstajala in silila na dan; ustnice so se mu začele gibati, in tiho, a srčno je molil za njima, dokler ni rahlo zamrl zadnji glas v tihi noči.

Kmalu potém so se zaprla kočna vrata za malo in srečno družinico. France je ostal vnovič sam.

In v očeh mu je zablestela solza, polzela po licu, a kmalu za njo se jih je udril cel potok, in tekle so ... tekle ...

Zadnjič se je še ozrl na kočó ter takoj nató stopal počasi nizdolu proti svojemu domu.

IV.

Kolika izprememba se izvrši včasi v jednom samem letu! To, kar nam je bilo morda še pred kratkim najdražje in najljubše, leži pozabljeno za nami, strto in uničeno na veke. To, po čemur smo hrepeneli, za kar smo žrtvovali srčno svojo kri, pobegnilo je mimo nas brez sledú, brez najmanjšega vidnega znaka, in srca naša so ostala nezadovoljna, v njih se je nastanil razpor, nastanilo se novo hrepenenje po nečem, kar bode izginilo istotako.

Še ni bilo preteklo dobro leto po Francetovi poroki, ko je bilo tudi v njegovi hiši vse drugače. Njegov dom, prej tako miren, je postal dom najljutejših prepírov, in denar, ki ga je bila prinesla v hišo nevesta, je prinesel hkrati s seboj prokletstvo. In prav denar je bil, ki je delal med zakoncema največje razprtije. Žena je očitala možu uboštvo, iz katerega ga je bila potegnila, toliko časa, tolikokrat in na tak način, da je nastal med njima nepre-

mostljiv jarek. Zraven tega se tudi ni hotela poprijeti nobenega resnega dela, marveč je raje pohajkovala po hišah, prepuščajoč Francetovi materi ves trud. France je vsled takih razmer tudi začel zanemarjati delo in dom, a žena je začela piti, sprva skrivaj, a kmalu očitno. Namesto blagostanja se je v kratkem naselila v hiši beda in pomanjkanje. Po preteklih štirih letih je bila njih last samo še kočja, a še ta zadolžena, in majhen laz v rebri.

Francetova mati je bila umrla že drugo leto po poroki. Stari Vrtovec je sicer poskušal parkrat, da bi posredoval, a ko je videl, da je vse zastonj, ni prestopil več praga Pirjevčevega.

Med tem pa se je bila omožila tudi Lenčika gori na vrhu. Njen mož je bil sicer samo navaden ogljar, a živela sta srečno in zadovoljno, ker nista hrepenela po drugem, nego po potrebnem, ker sta bila našla v medsebojni ljubezni to, kar iščejo drugi zastonj v razkošju življenja.

Ko je stopal France oni večer od Lenčikine kočje proti domu, mu je stopilo vse prošlo življenje pred oči. Uvidel je, da je tudi sam obilo kriv svoje nesreče, da bi bil morda marsikaj popravil z večjo potrpežljivostjo proti svoji ženi. In ali bi se zdaj, dasi je stvar zašla že tako daleč, ali bi se zdaj res ne dalo nič več popraviti? Ta misel mu je šinila v glavo, kakor svetel žarek, in zadobivala vedno določnejšo obliko. Predno je došel do svoje hiše, je bil trdno sklenil, da se zopet poprime dela, da morda še reši, kolikor se da.

Ali ko je hotel odpreti vežna vrata, so bila od znotraj zapahnjena.

To ga je silno zbodlo.

„Torej, zdaj mi je začela zapirati že vrata,“ dejal si je trpko.

Potrkal je nekolikokrat s pestjo, da je votlo zabobnelo. Ali oglasil se ni nihče. Tedaj je stopil okoli poslopja in zapazil, da je bilo slučajno odprto neko okno. Ker ni bilo visoko od tal, vzpel se je kvišku in kmalu je stal v svoji delavnici. Oko mu je splavalo po tem prostoru, ki je bil medlo razsvetljen po mesecu, ki je ravnokar priveslal izza gričevja. In tam, kjer je bilo nekdanje nako-pičenega toliko začetega in dovršenega dela, kjer so stale v starih časih omare, postelje, naslanjači, tam, kjer so se nekdanje vzdigovale skladanice belega in črnega lesa, tam

je bilo zdaj vse prazno. Pajčevina se je delala po kotih, na nizki polici pa je prhnelo nekoliko zarjavelih obličev. France se je stresel in hitel skozi prazni prostor.

Kmalu nató je stopil v svojo spalnico.

Nihče ga ni pozdravil ob vstopu, niti ura na steni, kajti njeno nihalo je stalo nepremično, in kazalci so kazali na tretjo uro popoldne.

Ozrl se je po sobi.

Na mizi v kotu je dogorevala sveča, in njen debeli utrinek mu je žarel naproti. A po sobi se je razlegalo glasno smrčanje.

Pristopil je k postelji.

Tam je ležala njegova žena razkuštrana na vrhu postelje. Desnica ji je visela nizdolu čez stranico, a okoli ustnic so se ji držale posušene belkaste sline. Dihala je težko, nejednakomerno. Na licih so ji rdele široke lise; videti je bilo, da se je bila napila, in da je zaspala v neki omotici.

France je z gnusom opazoval nekoliko časa svojo ženo. Kmalu bi bili splavali po vodi vsi prejšnji sklepi! Ali čudno, ko se je spomnil Lenčike, je oni prizor gori v koči vplival toliko blažilno nanj, da se niti razjezil ni.

Usmiljenje, nepopisno usmiljenje se ga je polastilo. Sklonil se je, popravil ženo v postelji ter jo zagrnil.

Nató se je prekrižal, malo pomolil ter legel tudi sam k počitku.

* * *

Jako zgodaj je še bilo, ko je France vstal. Oblekel si je naglo vsakdanje oblačilo, pristopil k ženi, ki je še spala, ter jo vzdramil.

„Oni oreh gori v lazu grem posekat, veš! Porabil ga bodem, da naredim iz njega lepo omaro, katero hočem prodati.“

Žena odpre oči, a bile so motne in zakidane. Čudno se ji je zdelo, da govori mož danes z njo tako prijazno, a videti je bilo, da njegovih besed ni prav razumela. Naslonila se je zopet v posteljo ter v tem hipu dalje smrčala.

France si potolče s pestjo ob čelo:

„Ali je vredno, da storim še kak korak k izboljšanju? — Čemu? — Ha, ha! — Ali bi ne bilo bolje, da umrem? — Kar ima priti, pa naj pride!“

Toda delati hoče vendar; morda si z delom olajša to neznosno trpljenje, morda pozabi vsaj za nekoliko trenutkov nesrečno svoje stanje. Saj je bil včasih tako srečen pri delu!

In res, v veži vzame sekuro ter stopa počasi in zamišljeno gori v laz, da poseka oreh.

Dopoldne ga je oklestil in očedil. To delo ga je tako zadovoljilo, da je ves srečen sedel k počitku v senco, prav ko je zazvonilo poldan.

Neko upanje ga je začelo navdajati ter mu kazati boljšo bodočnost. V svoje sanjarjenje zamaknjen, niti ni zapazil, da hiti nekdo navzgor proti njemu.

Se le ko je stal pred njim, videl je France vaškega župana. Ta je bil ves zasopel in hlastno je izpregovoril:

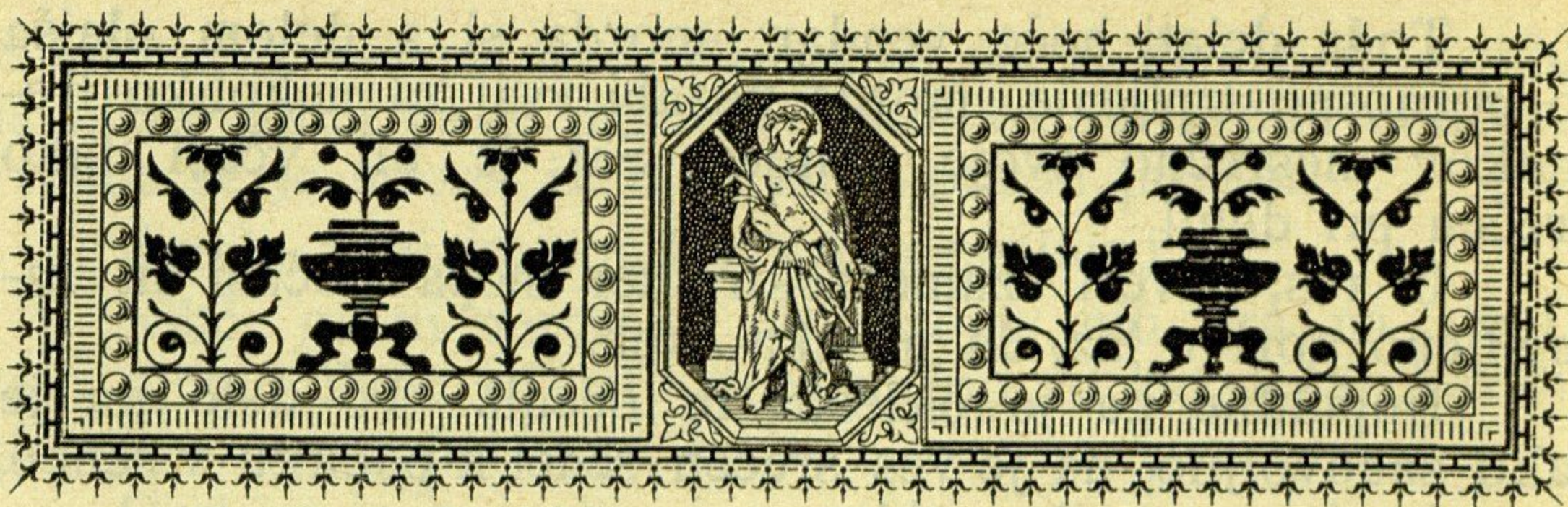
„Pojdi hitro domov, tvoja žena vpije in razgraja po vasi. Prav gotovo je zblaznela!“

France ni odgovoril niti besedice. Z odprtimi usti je stal in strmел pred se. Hkratu so mu udje otrpnili in imel je občutek, kakor bi ga kdo polival s studeno vodo. In v tem hipu je njegovo bodočnost zakrila najtemnejša noč . . .

Francetova žena je res zblaznela, preobila pijača jo je uničila. Ali prišla je zopet iz blaznice, v katero so jo bili spravili. Vendar je to ni spametovalo; pila je še vedno in odslej še več. Tako je prišla na Studenec tudi drugič, in zdaj, ko to pišem, je še tam. Kdo ne ve, kako se bo končala ta povest? . . . .

Dar sprave.

(Legenda. Zložil Anton Medved.)

Visoke gore apeninske
Poljublja solnce zlatožarno,
Večèr se zgrinja po dolinah,
Šumí zelena reka Arno.

Pobožen brat hiti zapirat
Nad reko samostanska vrata
In molit v cerkev, kjer počiva
Teló mučenca Minijata.

»Gospod, po dnevi in po noči
Srcé Te vsako hvali verno!
Menihi, zbrani pred oltarjem,
Molitev pojejo večerno.

»Dejanjem našim bodi vselej
Začetek Ti in srečen konec!
Čuj — zdajci nekdo hitro
Potegne samostanski zvonec.

Umolkne zbor. Vprašanje leže
Na lice sivega opata.

»Molite dalje!« mirno reče,
»Jaz pojdem gledat sam pred vrata.«

Iz cerkve stopi na hodišče
 Med tesne in debele stene,
 Do vrat železnih k zvoncu pride,
 Oprezen samostan odklene.

Uzrè pred sabo — kaj? O čudo!
 Mladenič lep kleči na pragi
 In roke dviga, milo prosi:
 »Sprejmite me, oh oče blagi!

Sprejmite me v samotne sobe,
 Živim naj, molim v vaši družbi.
 Odrekel sem se vsemu svetu,
 Posvetil sem se božji službi.«

Opat ga rahlo dvigne z roko,
 Obraz pogleda in postavo,
 Ob boku meč, na prsih jeklo,
 Odeva šlem junaško glavo.

Oči mu živo lesketajo,
 Kot prstani na rokah zlati.
 Zamisli se opat in vpraša:
 »In oče tvoj in tvoja mati?

Odkrito mi povej, mladenič,
 Kaj v samostan in kdo te mora?
 Če nimaš svetega poklica,
 Ne žali svetega prostora!«

Mladenič reče mu ponižno:
 »Ne kliče me nobena zmota.
 O mož častitljivi, poslušaj,
 Kakó so čudna božja pota!

Prijatelja sem strastno ljubil,
 (Na veke naj počiva v miru!)
 Pred leti ga je neki vitez
 Prebodel nagloma v prepiru.

Iz mesta v noči je pobegnil,
 Ko delo kruto bil je storil —
 A jaz — iskati ga in najti
 Pred Bogom sem se zagovoril.

Svoj dom zapustil sem razjarjen,
Tovarišev nabral krdelo,
Orožje náse del in nanje
In zdirjal z njimi na deželo.

Iskal sem ga po temnih lesih,
Pretaknil mesta in vasí sem,
Povsod ga verno opisaval,
Nikjer ga najti mogel nisem.

A danes, véliki baš petek
Črez dolgo sem morilca srečal.
Ves divji jaz sem meč zagrabil,
On pak pokleknil in zajechal:

„V imenu Kristusa te prosim,
Ki za sovražnike je molil,
Odpusti mi dejanje moje —
In on te bode v raj izvolil.

Saj nisem vedel, kaj sem delal — —“
Solzé polijejo mu lice,
Ne more dalje govoriti —
Jaz vtaknem meč nazaj v nožnice.

In kakor prvi sneg pred solncem,
Ves srd se v moji duši staja.
„Odpuščam ti,“ velim mu tiho,
„Le miren pojdi s tega kraja!“

In jaz takoj se sam odpravim,
Ne da poslušal bi zahvale,
In stopam in hitim in dirjam,
Kot bi me tajne sile gnale.

Obstanem končno sredi gozda,
Ni druga jednega ob meni.
Kapelico uzrem pred sabo,
Okoli vrat bršljan zeleni.

Prestopim prag, odkrijem glavo,
Očem pokaže se razpelo:
Pri steni na lesenem križu
Visi telo mrtvaško belo.

Oči ugasle in zaprte,
 Z napol odprtimi pa usti
 Izreka še — takó se zdi mi —
 „O Bog, sovražnikom odpusti!“

Zamaknem se v obraz trpeči —
 Srcé sočutno mi zajoče,
 Le zánj živeti, zánj trpeti
 Zahrepenim iz duše vroče.

Zahrepenim in precej sklenem
 Posvetni slavi se odreči
 In v vašem tihem samostanu
 V redovno haljo se obleči.

Nebeškomilo se nasmehne
 In Kristus nagne svojo glavo,
 Poklic vzbudi in sklep potrdi —
 O kolik dar za mojo spravo!

In zdaj sem tukaj, blagi oče.
 Tvoj duh naj miren sam razsodi,
 Kaj od svetá in rodne hiše
 In kdo me v vašo hišo vodi.«

»O brat po Kristusu, pozdravljen!«
 Opat mladeniča objame.
 »Le pojdi, pojdi k nam v samoto,
 Poslan od božje volje same!

Le pojdi sladki mir uživat,
 Ki svet ne more nam ga dati!«
 Trenutkov nekaj le — in v cerkvi
 Obádba molita med brati.

Visoke gore apeninske
 Poljublja solnce zlatožarno,
 V dolinah vstaja mlado jutro,
 Šumi zelena reka Arno.

Vstajenja vélika nedelja!
 Poslednja zvezda se utrne,
 Od stolpa cerkve Minijatske
 Izliva glase zvon srebrne.

Presladka pesen »Aleluja«
 Slovesno dokonča daritev.
 Menihi, zbrani pred oltarjem,
 Topé se v tiho še molitev.

In zopet zvonec samostanski
 Molilce nagloma razburi,
 In zopet miren se napoti
 Opat odpirat vežne duri.

Kdo hoče noter v ranem jutru?
 Obide slutnja ga na poti.
 Morda je oče . . . Ključ zabrne,
 Pogleda — slutnja ga ne zmoti.

„Moj sin, moj sin! Tu mora biti!“
 Zavpije vitez nad opatom,
 „Jaz hočem ga, če ga odkupim
 Z orožjem ostrim ali z zlatom.

Trdé tovariši njegovi,
 Da k vam je šel — tu mora biti!
 Jaz pojdem noter, da ga vidim:
 Gorjé mu, kdor ga kani skriti!

Moj dragi sin, moj sin jedini!“
 Zmehča se vitez u beseda.
 „O dobri, miljeni duhovnik,
 Nazaj dobodem ga — kaj ne da?“

Opat na rameni očetu
 Uvelo položi levico:
 »Tvoj sin je tukaj in ostane,«
 Veli s povzdignjeno desnico.

»Prišel je k nam — ne sam od sebe,
 Sprejet je bil — a ne zaplenjen.
 Predvčerajšnjim je vstopa prosil,
 Naravnost od Boga odmenjen.

In starec resnemu očetu
 Pové, kar slišal je od sina,
 In vitezu pripoved segne
 V globino srca in spomina.

»A naj ti sam pové vse boljše!
 Pokličem ga, da k tebi pride.«
 Prijazno se opat prikloni,
 Zaklene vrata in odide.

Ne mine polovica ure,
 In pred očetovim pogledom
 Stoji otrok njegov, med brati
 Najmlajši vnuk prastarim dedom.

A kákošen? To ni več plemič.
 Obličje mu na prsi klone,
 In v tem očesu, tem prosečem
 Vsa radost do svetá mu tone.

Nekdanji kodri svetločni
 Ne sipljejo se več po vratu,
 Uborna halja mu pokriva
 Telo, zavito nekdam v zlatu.

Drži razpelo v jedni roki,
 Ima prižgano v drugi svečo,
 In ustnice mu šepetajo:
 „Dobil sem pokoj, našel srečo.“

»Moj sin,« zakliče oče ginjen,
 »Je li mogoče? O govori!«
 Objame ga in tiho dahne:
 »Kar Bog želi od tebe — stori!

A hiti z mano, ti in bratje,
 V kapelo gozdno čudotvorno,
 Naj tam teló presveto vidim,
 Ki mu je tvoje zdaj pokorno!«

Opat veselega obraza
 Pripomni: »Vitez moj, ne hodil
 Prenesli smo razpelo včeraj
 Iz gozda v dolgem izprevodi.

V oltarju našega svetišča
Kraljuje naj odslej svetinja,
Do smrti nas in vse menihe
Za nami čuda naj spominja.

Tja pojdimo in zahvalimo
Še jedenkrat nebes Gospoda;
Zakaj usmiljenje njegovo
Od roda širi se do roda.«

Vsi zmolijo molitev svojo
Pred križem v cerkvi na kolenih.
Pred vsemi potlej sin očeta
V besedah odslovi iskrenih:

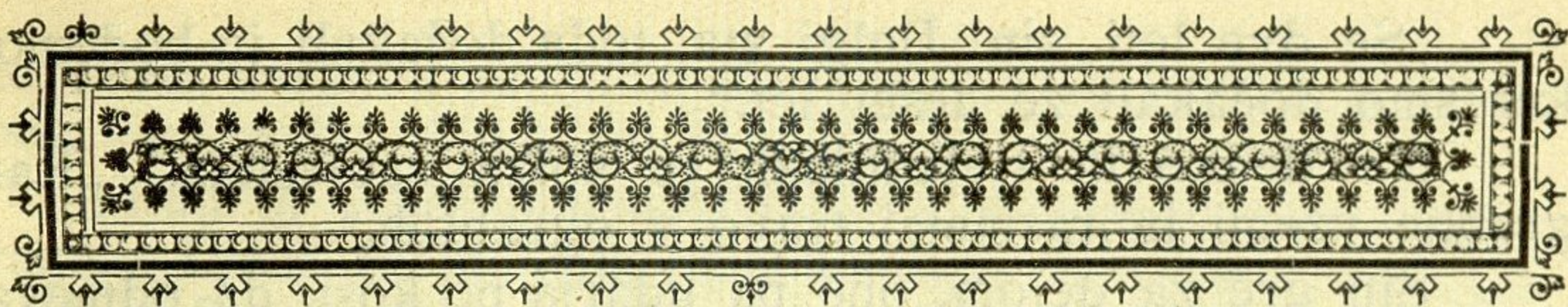
»Moj oče, nikdar ne pozabi,
Da služim višjemu očetu —
Očetu, pri katerem nekdam
Na lepšem snideva se svetu.«

Molčé podasta si desnici,
Kot bila bi si davno tuja;
Po duši le zvení obema
Presladka pesen »Aleluja«.

In kdo je srečni bil mladenič? — —
Preslavlja cerkev ga še danes.
Mi tudi ga častimo — bil je
Svetnik poznejši — Gvalbert Janez.

Izkoriščevalci.

(Dogodbica. — Spisal J. M. Dovič.)

I.

Na Kraševčevem hribu je Koreninec klepal koso. Jednakomerno je udarjal s kladivom po jeklu, da se je razlegalo doli po podolju. Dasi je postavil klepišče pod hrastovo senco, kapal mu je vendar le znoj raz čelo.

Soparen poletni dan je bil. Pokošeno seno se je zvijalo pred solničnimi žarki, in travnati ogrebki so se sproti sušili od jutranje rose.

Mož v hrastovi senci je bil mlad. Črni lasje so se nepočesano spuščali po temenu in tilniku, in brke pod kratkim nosom niso kazale, da jih gospodar pridno gladi in višje. Sicer pa je bil čedno opravljen, in rdeča ruta se mu je podajala, viseča od vrata čez prsi.

„Ah, še bi kosil, še dva dni lahko! Tako pa bode moje košnje kmalu konec. In vendar gleda Cink, kako bi se polastil še druge polovice travnika! Pa ne, če Bog da, ne! Dovolj mi je, da ne morem imeti četvero govedij v hlevu. Naj mi Cink vzame še ta del, potem nimam dati kaj niti dvema kravama.“

Tam za grmom je tičal devetleten fante. Na hip lahko spoznamo, da je kosčev sin.

„Oče, ščinkovec ima mlade v tem grmovju.“

„Tonček, pusti ščinkovce, naj se izležejo. Pokaži, da imaš več usmiljenja do živalij, kakor Cink do človeka.“

„Oče,“ prihiti deček h koscu, „kdaj bomo zopet mi kosili po celem travniku?“

„Se dve leti, sin! Dolgi sta, toda dočakali ju bomo, ker smo dočakali že deset let.“

Na dečkovih trepalnicah je solza zablestela. „Kar grablje vzemi in razmetaj travo v ograbkih.“

Sin gre za delom, oče pa udarja po kosi, da odmeva po dolini.

Koreninec je bil dober gospodar. Ali oče njegov je bil zapravljivec. Vdal se je pijači in se je zadolžil do vratú. Skrajni čas je bil, da je izročil gospodarstvo sinu v roke. Že je preteklo pet let, odkar je počival njegov oče pod zeleno rušo. Sin se je oženil, in žena mu je prinesla 800 gld. dote. Ali kaj je bila ta svota za 3000 gld. dolga? Ženitnina, odstotki, prepisi in drugi taki stroški so mu vzeli čez 200 gld. Obrestij je plačal za tri leta kakih 600 gld. Mlademu gospodarju ni ostalo ničesar, ostal mu je le dolg. Orodja je bilo malo, hlev prazen, žena slaba gospodinja. Najbolj pa je peklo Koreninca, da je njegov oče zastavil krčmarju Činku polovico najlepše in najboljše senožeti za celih 12 let.

A vendar je mladi gospodar ril in ril, da se je preril. Pridno je delal, varčeval, vodil gospodinjo; sosedje so mu šli na roko, živel je v miru, le krčmar Čink ni bil njegov prijatelj. Želel je tudi njega dobiti v svoje pesti, in skominala ga je tudi druga polovica senožeti na Kraševčevem hribu.

II.

Jesenski dnevi so nastopili — dnevi veselja za kmetovalca, ako se letina obnese dobro. Pa se ni tisto leto. Krompir je pognil vsled deževnega vremena, turščico so vrane hudo obdelale ob saditvi in ob zoritvi, pšenica je bila snetjava, rž je pozebla. Le oves se je obnesel, in repa je obrodila.

Koreninec je računil, koliko dobi za pšenico, odločil, koliko proda krompirja, a jeseni je bil njegov račun prekrižan. Čink je težko čakal na obresti in nekega dne okrog sv. Uršule je poklical Koreninca na obračun.

S težkim srcem in praznim žepom je stopal dolžnik k upniku.

Nekaj pivcev je sedelo okrog Činkove mize. V kotu je sedel mož zabuhle glave in mračnega pogleda, pridno potegujoč žgano pijačo. Poleg njega je premikal v jednomer svojo steklenico mladenič tridesetih let, rjave kože in rdečih

las. Tema nasproti se je vsedel vstopivši Koreninec k rdeče pobarvani mizi. Čink mu je prinesel merico vina.

„Rad bi vedel, čemu piješ vino, Koreninec, ki je tako drago. Treba ga je vliti váse najmanj dva litra, ako ga hočeš občutiti. Té-le kapljice pa je dovolj nekaj požirkov, da se človek okrepi in pogreje.“ Tako je izpregovoril mož z zabuhlo glavo.

„Hočejo, da bi vino pili, a zakaj? Ali ni v vinu ravnotako alkohol, kakor v žganju? Le manj ga je v vinu, ki je pa vendar dražje, ne ceneje. In zakaj bi ga pili? Kdo nas more siliti, da bi pili vino?“ poprašuje mladenič rdečih las.

„Toda vino je zdravo, žganje škodljivo,“ pripomni Koreninec zamišljenega obraza.

„E, kdo pravi, da je žganje škodljivo? Poglej Murjeka tú-le, kakšen korenjak je, zdrav kakor riba, a pije žganje vsak dan. Smetovec pa pije vino, a je taka tršljika, da mu škoduje vsaka sapica,“ odgovarja mladenič.

„Murjekova sreča je ta, da težavna dela opravlja, ker dan na dan vlačí drva s hriba. Starosti pa vendar ne bode dočakal.“

„Seveda je ne bodem, ker trpim, kakor živina.“

„Delo ti ne škoduje, Murjek, žganje pa.“

„No, modrijan, kaj pa porečeš o Smetovcu?“

„On je bolehen, in njemu je zdravnik priporočil, naj pije vino.“

„Pa naj pije žganje, bode še prej zdrav,“ vtakne se vmes krčmar Čink, in pivca se zakrohota:

„Dobro, dobro, Čink jo je zadel.“

„Žganja ne prenese Smetovčeva narava,“ nadaljuje mirno Koreninec. „Sicer pa veš, kaj so gospod župnik povedali ono nedeljo na prižnici?“

„E, župnik lahko razgraja črez žganje, ker ima vina dovolj. Mi ne zaslužimo tako lahko krajcarjev, kakor on,“ odreže se mladenič.

„Veš kaj, Kvakovec, tega pa ne govori o našem župniku. Obče čislan gospod so, in ako si morejo privoščiti kozarec vina, naj si ga le, saj so šestnajst let hlače trgali po šolah, predno so prišli do svojega kruha. Ti pa služiš že iz mladih let, in vendar nič nimaš.“

„No, Koreninec, ti že veš, ki so te župnik gotovo že večkrat povabili na kosilo,“ odgovarja Murjek z zasmehom.

„Mene niso, tebe še manj, ali moj brat je služil več let v župnišču in vé, kako je.“

„Ino, sevé,“ poprime zopet besedo Kvakovec, »ti z gospodom držiš, mi pa si ne damo ukazovati, kaj bomo pili. Župnik naj ostane pri svojem in razlaga krščanske resnice, ne pa našteva, kakšne tvarine so v žganju.«

„E, Kvakovec, pusti župnika pri miru! On že vé, kaj je njegova dolžnost,“ poseže vmes krčmar Čink. Nato zašepeče Korenincu nekaj na uho, in odšla sta v postransko sobo.

„Prosim vas, boter Čink, počakajte do sv. Pavla, da prodam voliča.“

„Koliko pa si namlatil ovsa?“

„Nekaj čez petdeset mernikov.“

„Torej pripelji 50 mernikov ovsa, jednega prašiča zakolji domá, jeden bo moj. To bi zneslo polovico obrestij, za polovico pa te bodem čakal do sv. Pavla. Zabičim ti pa: ako se bodeš izogibal moje hiše tako, kakor doslej, ako slišim tudi najmanjšo besedico, ki bi jo ti ali tvoja žena ali otroci izustili zoper našo hišo, izročim te takoj dohtarju. Odlazi.“

Koreninec odide, Čink pa se primaje s sladkim nasmehom na ustnih v pivsko sobo, kjer sta Murjek in Kvakovec še nadalje opravljala Koreninca.

III.

Koreninka in otroci so željno in plašno pričakovali očeta. Kako tudi ne? Čink je bil strog in neizprosen človek, kadar je šlo za njegov žep in za njegovo čast. Sicer pa je bil dobrovoljen in blagohoten mož, ki je znal kaj izvesti in o svojem času tudi mnogo žrtvovati. Tudi pri župniku je veljal za spoštovanega in za cerkev radorarnega moža, dasi je župnik na tihem dostikrat želel, da bi ta krčmar ne imel toliko vpliva. A tega je imel več kakor župnik, ker je imel denar in zadolžene ljudi okrog sebe. Dostikrat je župnik izkušal vplivati na soseskine moše, da odpravijo to ali ono slabo razvado pri mladini. Toda Činku ni kazalo odpravljati takih razvad, ker so mu nesle — zató njegov skrivni odpor proti župnikovemu delovanju. Može so imeli dobro voljo, toda bali so se Činka, ker so bili nanj navezani po denarju in veljavi. Le on je veljal pri gosposki, župan malo. In če se je ta

zavzel proti volji Činkovi za kako stvar, ni je izpeljal. Zató je bil pregovor: Brez Činka se ne naredi nič.

Bilo pa je zlasti mladih gospodarjev zmeraj več nezadovoljnih s Činkovo komando, in pomenkovali so se, kako bi se osvobodili njegovega jarma. Nekateri so čitali v časnikih marsikaj, kar se je godilo drugod po svetu, in zanimala jih je zlasti gospodarska združba pôtém kmetijskih posojilnic in zadrug, kakoršne so se že po mnogih drugih krajih osnovale z večjim ali manjšim uspehom.

Med temi nezadovoljneži je bil tudi Koreninec. Ker je znal dobro čitati, je večkrat pojasnjeval iz časnikov, kako se posojilnice snujejo. Brat njegov je imel bajto v vasi ter se je še posebno zanimal za posojilnico. Šel je v Ljubljano, zvedel vse potrebno, in misel, da ustanové posojilnico ter se otresejo vaških oderuhov, je dozorela do kraja. Vse se jim je zdelo izvedljivo, le za začetno vodstvo jih je skrbelo.

Božja volja pa je hotela, da je prišel v župnijo nov kaplan, ki ga že davno poprej ni bilo. Ta jim je takoj obljubil pomoči, in čez pol leta je posojilnica že dobro in srečno poslovala navzlic velikim zaprekam in oviram.

Ko se je tedaj Koreninec vrnil tistega jesenskega dne domov, mu je žena začela takoj pripovedovati, kako novico je prinesel brat Joško od župnika. Čez toliko let dobijo v Košari zopet kaplana, ker je župnik že prileten in bolehen.

„Joško je dejal: zdaj smo pa s posojilnico na konju.“

„Hvala Bogu! Morda me je Čink danes zadnjikrat pestil. Takoj jutri mu popeljem oves in prašiča v njegovo nikdar polno kaščo. Do sv. Pavla pa se ga že lahko otresem — za vselej, ako Bog dá.“

In Koreninec je takoj hitel k bratu, da se natančneje domenita o posojilnici.

IV.

Joško je pred svojo bajto na dvorišču stiskal sadje. Imel je lep vrt, nasajen z mladim drevjem, ki mu je donášal lepega dobička. Lepo sadje je odprodal v mesto, slabejše pa je porabil za mošt, ki ga je znal prav okusno pripraviti.

„Saj vem, kaj te žene semkaj,“ pozdravi Joško svojega brata ter se dobrovoljno nasmehne.

„Torej je resnica, da dobimo kaplana?“

„Resnica je, resnica. Gospod župnik imajo že napovedan dan prihoda ter so se izrazili, da se novi gospod zanimajo za gospodarska vprašanja.“

„Moška je ta! Zdaj pa, Joško, le hitro na delo.“

„Ti, ljubi brat, bodi le tiho. Zakaj Činku visiš na vratu, in dokler te ne odrešimo, niti črhni ne smeš, da se kaj zanimaš za domačo posojilnico. Drugače bode Cink dal náte dežiti ogenj in žveplo. Doslej si Činkov hlapec; kadar pa bodeš sam svoj gospodar, tedaj bodeš tudi ti govoril. Záme je drugače. Jaz sem sicer bajtar, toda dolžan nisem nikomur nič in lahko nastopim v javnosti.“

„Prav imaš, Joško! Toda hiti, da bodem enkrat prost te moreče mōre. Res da bi me trška posojilnica osvobodila od Činka, toda kaj mi je pomagano, ker je Čink le prva oseba, ki jo v trgu kaj poslušajo.“

„Nekaj drugega ti imam povedati,“ obrne Joško besedo.

„Ali veš, kako je z dedščino tvoje žene?“

„No, kako bode?“

„Bil sem dopoldne v trgu ter pozvedel, kako je s stvarjo. Povém ti pa, da je stvar že tako zamotana, da je najbolje, ako se z Veravsom pobotaš. Nekaj ti naj plača, in njiva naj ostane njemu. Toliko let je že pri hiši — ostane naj še dalje. Ti pa si denarja bolj potreben kakor zemlje.“

„Potreben bi bil tudi njive, toda če je stvar dvomna, sem pripravljen se pogajati. A koliko bi bil Veravs volje dati?“

„Ne vem še tega. Upam pa, da pojde, ako le-tá pijavka od Racmana ne poseže vmes. Čul sem, da že zasleduje Veravs, kako bi ga potegnil v svojo mrežo.“

„Ako Veravs meni plača polovico njivine vrednosti, sem pripravljen odstopiti od vseh pravic. Boljše je košček kruha v miru, kakor cela grajščina v prepiru, pravi pregovor.“

„Dobro. Jutri grem do Veravs, ter mu razodenem tvojo voljo.“

In Koreninec je odšel domov.

Koreninka je namreč podedovala po svoji materi veliko njivo, katero je imela ta za užitek. Toda njen brat kot gospodar na domu se je tudi lastil te njive, češ, da mu pristoji po ženitnem in izročilnem pismu. Ker pa pismo ni strogo ločilo te njive od drugega posestva in je

Racman našel vrh tega neko malenkostno vnanjo (formalno) napako v oporoki stare Veravsovke, se je začela pravda.

Racman je bil poseben prijatelj Činku — njegova desnica. Imel je v bližnji vasi lepo posestvo iz samih prikupnin ter je veljal za bogatega moža. Dasi ni hodil v šolo, bil je vendar silno prebrisan, zlasti v sodnih stvareh. Vedel je za vsakojake postave in iztaknil vsa pota, ako je bilo treba nasititi njegovo častihlepnost in skopost. Mogočno se je vozil okrog z lepimi konji in je imel pristop do najvišje gospode. Pri sodišču so cenili „gospoda“ Racmana, pri notarju je bil priljubljena oseba, pri glavarju se je čutil kakor doma.

Zlasti rad se je bavil s prekupovanjem zemljišč. Skoro vsak do vratú zadolženi kmet se je zatekal k njemu. In če je bila pravda še tako zamotana, on je vedel najti voz, ki ga je razvozlal vselej tako, da je kmetu zapel boben, njemu pa odpadle dobre obresti in še takó-le kak košček zemlje za nameček. Ljudje so ga sovražili v srcu, toda bali so se njegovih krempljev.

Tudi Koreninca je že večkrat vabil na svoje limanice. A ta mu ni zaupal. Zató je Racman črtil Koreninca. Ker pa ga je črtil on, črtil ga je tudi Čink.

Kaj čuda, da je Racman kmalu speljal Veravsá na led, kakor hitro je slišal o Koreninčevi dedščini. Dal mu je toliko upanja, da je bil Veravs čisto preverjen v svojih mislih. Po Racmanovih pojasnilih je spoznal, da mu ne more izpodleteti, in da bode Koreninec še vrh tega moral plačati stroške.

Hudi časi so se poostrili za Koreninca. Pravda je bila dolga, kakor vsaka, ki jo je Racman vodil. Mogočno je hodil okrog sodišča in dohtarjev z Veravsovim pooblastilom, in poleg časti, ki se je izkazovala „gospodu“ Racmanu, se je debelil tudi njegov mastni mošnjček.

V.

Sv. Pavel je bil pred durmi. Koreninec ga ni več pričakoval tako težko, kakor poprej. Že je bila posojilnica osnovana. Zaupno so se kmetje oklepali nove naprave, in Koreninec je nesel že pred sv. Pavlom zaostale obresti Činku.

Bil je lep zimski dan. Pri Činkovi mizi najdemo stare znance.

„Kar je prišel ta kaplan, ni več mirú v župniji. Ljudje pa deró k njemu, kakor h kakemu bogu. O bodo že videli, kam jih privede ta posojilnica! Boben bode pel za bobnom, in kleli bodo zavarovanci rojstvo te trosilnice — ne hranilnice.“ Tako je modroval krčmar Čink.

„Jaz mu že pokažem, kaj je njegova dolžnost. Le pomisli, boter Čink, kaj je naredil z mojim fantom? Zaprl ga je do noči, da sem moral iti ponj. Gospod Franc pa se je odrezal: Vi ste zanikaren oče, ki bolj skrbite za to, da napolnite svoj želodec s špiritom, kakor da bi skrbeli za vzgojo svojih otrok. Racmanu razložim vse, in dala mu bodeva, kar mu gre,“ konča Murjek.

„K škofu morate iti, gospod Čink,“ svetuje mu žganjar Kvakovec.

„E beži, vrana vrani očij ne izkljuje,“ odvrne Murjek in izprazni kozarec.

„Škofa pustimo na stran. Drugače se je treba lotiti kaplana. S tožbami ga moramo obsuti. Pri vladi najdemo več zaslombe. Ti, Murjek, se domeni z Racmanom, jaz pa poskrbim v trgu, da se napiše o njem dopis v »Rodu«,“ svetuje krčmar.

„E, ta pa ta! Muljavka je pravila, da je gospod Franc zadnjič obhajilo zamudil.“

„O, tako? Zdaj ga pa že imamo. Toda molčita o tem, da ljudje ne zvedó.“

„Nekdo gre,“ reče krčmar in položi prst na usta. Kvakovec je zagledal skoz okno Koreninca.

„Kje pa ta človek dobi denar? Vidva že vesta, ali je pri posojilnici?“

„Menda je ona podedovala po rajni materi.“

„Oho, s tisto dedščino ne bode nič, kakor mi je Racman pravil.“

„No, saj ga zdaj-le dobimo v pest.“

„Dobro jutro, boter Čink!“

„O, Koreninec, ali si prišel iz železne kase?“ zbode ga Kvakovec.

„Zakaj pa ne? Saj bi se tudi tebi prilegla, ako bi ti imeli na kaj posoditi.“

„Bore revež! Jaz nimam nič dolga, ti pa se iz njih ne vidiš. In ti bodeš meni očital, ti, ti, Koreninec?“

Kvakovec je pretil s pestjo.

Toda Koreninec namigne krčmarju, in oba odideta v drugo izbo.

„No, kaj bi rad, potuhnjenec?“

„Prosim, da mi daste ves račun, ki ga imava midva. Hočem nehati biti potuhnjenec.“

„Kaj? Ali misliš, da se takó-le račun daje? Dal ti ga bodem že, a danes ne.“

„Doklej ga bode izdelali?“

„Bodem že povedal. Pa čemu ti bode račun?“

„Plačal vas bodem.“

„Aha, kaplan me bode plačal. Le vzemi pri njem, ker imaš večje zaupanje do pritepenca, kakor do domačega človeka in največjega dobrotnika.“

„Boter Čink, povem vam, da je silno grdo, zmerjati svojega dušnega pastirja za pritepenca. To se vam bode vračalo. Vaših dobrot sem pa jaz sit do grla, kakor še marsikdo drug. Očeta mojega ste pokopali, mene pa ne bode. Z Bogom!“

In Koreninec je odšel.

„Pojdi pit,“ mu kliče Murjek.

„Ne pijem strupa,“ odvrne mu Koreninec.

„Torej, Čink, ti prodajaš strup? Ali si slišal?“

In vsi trije skočijo za odhajalcem; toda ta je že izginil po cesti.

„Naravnost gre h kaplanu, ali menita, da ne?“ modruje krčmar.

„E, pustimo norca Koreninca, in povej nam ti, Čink, zakaj so žganje tako obdačili,“ prekine Murjek pogovor.

„Kaplan pravi, da je to prav. Tisto naj obdačijo, kar človek lahko opusti in ne potrebuje za vsakdanji živež, ne pa tega, kar vsak dan rabimo, da se ohranimo, kakor sol, moko in sploh živila, ki jih kmet in revež potrebujeta.“

„Ali ni žganje pijača revežev? Naj obdačijo kaplanovega psa, ki ga mu ni potreba, ne pa žganja,“ odgovarja Kvakovec.

„Kako pa bi gospoda živela, ko bi davkov ne pobirala?“

„Kako pa je živela poprej, ko jih ni pobirala?“

„Zmeraj jih je, a v drugačni obliki. Ali ni bila nekdanja tlaka to, kar je zdaj davek?“ odvrne zopet krčmar.

„E, kaj, takrat kmet vsaj ni stradal; zdaj, ko je dosti

šol in prostosti na vse strani, pa strada. Ti, Čink, si sicer dober za nas, a z gospodo pa vendarle držiš," ugovarja Murjek.

„Gosposka mora biti, Murjek! Toda vedi, da jaz ne držim križema rok, in da se moram tudi truditi, da preživim svojo družino.“

„E, beži no! Tvoj trud — pa nič! Ti sediš po letu v senci, jaz se belim na polju. Ti zlahkoma dobiš krajcarje: naprežeš konja in zletiš v Ljubljano po blago in pobiraš krajcarje. To ni težavno. Tebe gosposka ceni in ti postreže, mene pa pusti stati pred vrati.“

„Murjek, ne zabavljaj, ti si že pijan," ustavlja ga Kvakovec. „Čink je čislán in zaupen mož. On je za reveže.“

„Kaj? Za reveže je, res, za reveže, ki pri njem kupujejo in pijó! Ali pa ne živi on od nas?“

„Murjek, tiho! Drugače pojdeš za Korenincem.“

„Pa naj grem. Toda ne bojim se te ne. Slepar si, kar te je.“

„No, no, Murjek, saj ni tako hudo? Saj smo prijatelji," pogovarja ga Kvakovec. „Boter Čink, prinesite še jedno merico.“

In Murjek je pil, dokler ni zadremal za mizo.

Kvakovec in krčmar pa sta kovala tajne načrte.

Murjek je spal, toda — poslušal.

VI.

Murjek je bil pijanec, zaverovan ves v svoje žganje. Toda hudoben ni bil. Že dolgo časa mu je presedalo Činkovo zabavljanje, in da je imel trdno voljo, otresel bi se ga bil. Dasi je žganje ugonobilo vse dobre misli v njegovem srcu, vendar čut vere in pravice ni zaspal v njegovi duši. Zató je na tihem pritrjeval kaplanovemu delovanju in nesel marsikaj na uho kmetom, ki so bili pri posojilnici. Ni bil sicer časten ta posel njegov, toda človeška slabost se poslužuje včasih tudi takih sredstev, da doseže svoje namene.

Tudi tisti dan je Čink pravil Kvakovcu, da bode Koreninca hipoma tožil za vso dolžno svoto, češ, da mu napravi stroškov. Vrh tega se vknjiži še za neyknjiženo svoto. Kvakovec pa je kot stari fant razodel Činku, da razbije po noči tablo z napisom: Posojilnica in hranilnica v Košari, registrovana zadruga z neomejeno zavezo.

Murjek je še pridno zabavljajal črez nove naprave, potém ko se je bil prespal. Na večer pa je ustavil Koreninca, ki je napajal živino pri koritu, ter mu razodel tajne naklepe — seveda s prikritimi imeni.

Murjeku se je ta posel dobro izplačal. A tudi Koreninec se je za časa zavaroval pred nepotrebnimi stroški, ki mu jih je namerjavajal krčmar Čink narediti. Prisilil je upnika, da je položil račun, in izplačal mu je obresti z glavnico vred.

Le senožeti je kosil Koreninec tudi tisto poletje le polovico.

Kvakovec je izvršil svoj načrt. Toda ko je snel tablo raz steno, stopita k njemu dva možaka ter ga odvedeta k županu.

Zagovarjati se je moral pred sodiščem, in obsodili so ga na tri mesece ječe.

Koreninec se je rešil oderuha ter je zopet prosteje dihal. Z veseljem je plačeval male obresti od dolžne svote v posojilnico in vsako leto je izplačal nekaj glavnice.

Posojilnice ugled je rastel, Činkova slava je pojemala, Racmanu je zmanjkalo dela. Kmetje so se ga izogibali, ker so našli pri posojilnici varno zavetje. Zadnji njegov junaški čin je bila pravda za Veravsovo njivo. Črez leto dnij je bila pravda končana. Njiva je bila vredna tri sto goldinarjev. Veravs je res dobil naposled pravdo. Toda sodišče mu je prisodilo vse stroške, katerih je bilo do 250 gld.

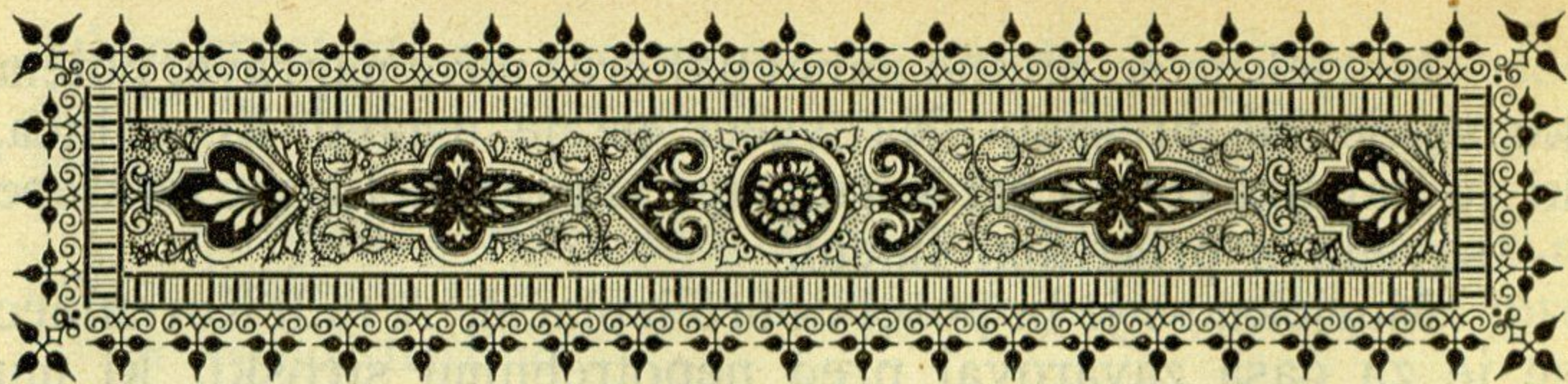
Leto pozneje je Koreninec zopet klepal koso pod hrastovo senco na Krasovčevem hribu. Veselo je zrl po dolini, in najstletni deček je pasel goved v nižavi. Govedi pa so bile štiri, in še dva telička sta skakala po zeleni ruši.

„Tonček, ženi živino domov! Sita je. Potém pa se vrni z grabljami in pokličí še strica Joška, da mi pride pomagat; zakaj senožet je velika, in solnce je že visoko izza gorâ. Ne trudimo se več za Činka, ampak záse.“

Prijetna je zavest, da človek uživa sam sadove svojega truda — gospodar na svoji zemlji. Kolikega pomena si ti — kmetski dom!

Dobro se je izvil.

(Šaljiva dogodbica. Spisal Podvranski.)

Slabo se je pač godilo kmetom v onih časih, ko so še morali hoditi grajščakom na tlako, kjer so trpeli včasih res nečloveške krivice. Pa ne mislite morda, da vsled tega ni bilo tedaj še prebrisanih, neustrašenih mož! O ne! Le poslušajte, pa sodite.

Prav zadovoljen sam s seboj in z vsem svetom je korakal некоč v tistem času obče znani krošnjar Jakec proti domu tja v samotno goščavo. Majhne oči mu žaré samega veselja, široka usta se mu držijo na smeh, tako da preti starikavi pipici nevarnost, da pride v neljubo dotiko s trdo zemljo. Pa kaj briga danes našega Jakca sicer tako ljubljena pipica! Krošnja je prazna, žep pa poln, torej srce krošnjarjevo, kaj hočeš več? Vrh tega si je privoščil tudi kapljico pristnega dolenjca — češ, da se ne bi zameril krčmarju — in ta mu je začel nekako privzdigovati lase. Vršele so mu raznovrstne hudomušne misli po glavi, kakor sitni cestni prah, ki se je dvigal v ogromnih oblakih izpod okornih njegovih škorenj. Kar ga zmoti v teh sladkih sanjarijah konjski peket, in v trenutku stoji pred lastnikom bližnjega gradú, znanim zaradi svoje surovosti.

„No, Jakec, semenj je bil dober, kaj?“ ga vpraša jezdec, ki je bil danes izvenredno dobre volje.

„Nisem ga okusil!“ se zareži naš krošnjar, precej nevoljen, da ga moti grajščak v sladkem premišljevanju.

„Je li bilo mnogo ljudij?“ pozveduje dalje gospod iz grada, in že se začne jezno grbančiti njegovo čelo, kajti takih odgovorov ni bil vaje od svojih podložnikov.

„Nisem jih štel!“ se odreže zbadljivo naš Jakec in jo urno zavije v najgostejšo hosto, kamor mu grajščak na konju ni mogel slediti.

„Pr . . . . . pes!“ sikne ta skoz zobe. „Kesal se boš!“ In razljučen zavihti bič za Jakcem ter zabode ostroge konju v bok, da oddirja skokoma proti trgu.

Ubogemu Jakcu so se pač ježili lasje pri misli, da je morda razjezil strogega grajščaka, da se bodo zdaj končali vsi krasni načrti, o katerih je sanjal, v temnici na gradu. In začel je preklinjati semenj, denar, dolenjca ter naposled samega sebe. Prišedši domov, je oštel prav pošteno ubogo svojo Jero, ki mu je ljubeznivo postregla s kavo. Ko pa ga je zraven radovedno popraševala, je li bil semenj dober, ji reče: „Spravi se mi! Idi vprašat grajščaka!“ Pa sčasoma je vendar pozabil ves dogodek, in z vinskimi duhovi so ga zapustile tudi neprijetne misli.

Toda glej, drugi dan pride grajski sluga z ukazom, naj se po južini takoj odpravi v grad. „Pa,“ pristavi še, „ne smeš priti ne peš, niti prijahati, niti pripeljati se; ne smeš priti ne bos, ne obut!“

To povelje je bilo za našega Jakca, kakor strela z jasnega neba. „Oj ti prismoda precepljena! Kaj naj storim? V grad naj grem, da bo gospod zopet nahujskal pse na me, kakor zadnjič, ko se je splašil njegov neumni konj pred mojim novim dežnikom, ki je tako lepo rdeč! — Pa peš ne smem, jahati pa itak ne morem, peljati se tudi ne. — In ne obut, ne bos! Capa kosmata, kako pojde to?“

Tako je javkal ubogi naš grešnik v kotu za mizo in klical vseh štirinajst pomočnikov na pomoč, in glej — šlo je! Ni bil tako neumni naš krošnjar ne! Bil je pri svoji kupčiji že v hujših zadregah, iz katerih se je znal vselej gladko izmotati, in tudi zdaj je našla zvita njegova glavica pravo pot.

Brž po južini, katero si je dal posebno dobro zabeliti, ujame domačega zajca ter ga dene v vrečo. Nató obleče dolgo, široko suktnjo — Bog ve, od katerega pradedu jo je podedoval — v katero bi lahko zlezli trije Jakci, in si obuje stare črevlje, katerim je bil odrezal podplate. Torej ni bil ne bos, ne obut. Tako opravljen privleče svojega kozlička iz hleva, mu položi jedno nogo na hrbet, dočim stopica z drugo po tleh, stisne vrečo z zajcem pod pazduho, in — hajdi proti gradu!

Od daleč ga že zagleda grajščak, ki je ravno slonel na oknu, in grozen smeh ga posili, tako da mora mahoma sestiti. Ves prejšnji srd je bil pozabljen. Čudni naš jezdec pa zapodi, dospevši do vrat, kozlička proti domu nazaj,

sam pa korači prav junaško po stopnicah navzgor ter potrka, seveda ne posebno lahno, na vrata gospodove sobe.

„Kdo je zunaj?“ ogласi se ta, brišoč si od smeha solzne oči.

„Tisti, ki ga notri ni!“ dobi v odgovor, in komaj potolažena jeza mu zopet vzkipi. Odpre vrata na stežaj in nahujška svoja lovska psa na zunaj stoječega Jakca. Toda ta je bil na to že pripravljen. Smuk! spusti zajca iz vreče in — viuk! viuk! — in psa stečeta v diru za njim po stopnicah doli naprej čez dvorišče noter v bližnjo hosto. To je bilo grajščaku odveč. „Dvakrat mi je izpodletelo, a v tretje mi ne bo!“ misli si sam pri sebi in, navidezno prav prijazen, reče Jakcu, naj gre doli v klet, kjer sme pokusiti od vsakega sodčka kozarec vina, zato ker je znal tako prebrisano izvršiti dano mu nalogo; sluga da pride takoj za njim. Zvitemu Jakcu pa sladke besede nočejo prav dopasti, pritisne torej uho k vratom in sliši grajščaka govoriti:

„— — — — ko pa pride do zadnjega sodčka, kjer imam najboljše, tedaj pa bij in klesti po njem, dokler —!“

Slišal je dovolj. Bliskoma pograbi metlo, ki je stala v kotu, in smukne v klet, kjer prav nedolžno čaka na slugo. Začneta pokušati vince za vincem, kajti dokaj lepa vrsta sodov je stala tukaj. Kozarec za kozarcem je stekel že po grlu krošnjarja, ki se je čutil čimdalje močnejšega, in kapljica je postajala čimdalje boljša. Tu pride osodepolni sodček. Urno priskoči Jakec, izdere pipo, zgrabi metlo ter udriha prav hitro po plečih sluge, ki je, pozabivši povelje gospodarjevo, vtaknil hipoma palec v luknjo na sodu, da bi tako rešil sladko vince. Zraven pa rjove zviti lisjak na vso moč: „Avbe, avbe! Pusti, potep ti grdi! Saj so gospod dovolili. Za Kriščevo voljo, gospod, pomagajte, sluga me hoče ubiti! U-u-u!“ ter tuli in kriči tako, da prevpije popolnoma slugovo klicanje. Gospod pa stoji vrh stopnic, se drži od smeha za okrogli trebuh in, meneč, da padajo mastni udarci res Jakcu na hrbet, vpije: „Tako je prav! Le naprej, le udrihaj!“

Naposled vendarle veli: „Dovolj!“ in še jedno osoljeno naloži Jakec slugi na pleča, sleče hipoma suktnjo, seže po polovici teleta, katero je opazil med popivanjem na zidu, jo vrže čez ramo, suktnjo na njo in hiti glasno kričeč po stopnicah navzgor. Ko ga vidi grajščak tako sključenega prikrevsati iz kleti, si misli, da se drži zaradi bolečin tako, ter ga vpraša škodoželjno: „No, si li dovolj odnesel?“

Ihté mu odgovori Jakec: „Oh, dovolj, dovolj, da komaj nesem!“ In povedal je resnico, kajti tele res ni bilo lahko; pa vendar še sam ni vedel, kdaj je prišel domov; tako hitro je izpodmikal pete.

Kako pa je grajščak gledal vinsko povodenj v kleti, in kje je iskal polovico teleta, tega nam povestnica ni zabeležila. Tudi ne, ali je použil Jakec v miru telečjo pečenko ali ne.

Narodne pripovedke.

(Zapisal J. Krenčnik pri Sv. Duhu pri Lučah.)

1. O čudoviti piščalki.

Živel je nekdam očec, ki je imel jedinega sina. Ta je služil na cesarskem dvoru za strežaja že precej časa. Kar se spomni na očeta, in srce mu ni dalo miru, dokler ga ni videl še enkrat. Odpravi se torej na pot, ali od dolge hoje utrujen, se vleže v senco ter zaspi do trde noči. Ko se zbudi, koraka počasi naprej, a zaradi silne temote ne more dalje. Nató spleza na drevo in zagleda v daljavi luč. Z dolgo palico tipajoč, pride do lesene, z mahom obrastle kočice starega puščavnika. Ko stopi v sobo, ga sprejme puščavnik prijazno ter mu postreže s sadjem in koreninami. Nató mu pripoveduje, da pride ob polnoči hudič, ki ga bo izpraševal o raznih rečeh, pa da naj pazi, da bo takrat molčal, sicer ga odnese s seboj. O polnoči pride res hudič in izprašuje puščavnika, a mladenič molči, zato ga ne zapazi.

Ko se zdani, odpravi se mladenič na pot, in puščavnik mu dá piščalko, češ, kadar bi bil v nevarnosti, more zapiskati na njo, in takoj bo rešen. Nató se poslovi ter se napoti proti domu. Ali pot ga pripelje v temen gozd. Ko nekaj časa tava po gozdu, sreča ga roparski poglavar ter mu zapové, naj mu izroči svoje denarje. Mladenič dene denarje na štor, in ropar jih začne šteti; ko pa se je pripognil, potegne mladenič rahlo meč iz nožnic ter ga porine roparju v vrat, da ga pritakne k štoru.

Nató koraka dalje ter pride v roparski grad, kjer je bila poglavarjeva žena sama domá. Pa strah ga je obhajal, ko je prišel v grad, kajti pred njim so bile vedno duri; tiste duri pa, skoz katere je prišel, so izginile. Tako je

prišel v najspodnje leti, nazaj pa ni mogel, ker naprej so bila vrata, nazaj pa ne. Iz več sob dospevši, pride v sobo, kjer so imeli roparji zaprto kraljevo hčer. Kraljičina mu pove, da je že dve leti ujeta in sedaj so šli še po njenega očeta. Komaj je nehala govoriti, že so se slišali koraki prihajajočih roparjev, ki so privedli ujetega kralja. Deček smukne pod veliko kad ter tamkaj čaka roparjev. Ko ti priženejo ujetega kralja v sobo, sesekajo oba na drobne kosce; ko pa kralju odsekajo prste, odskoči prst, na katerem je imel zlat prstan, naravnost pod kad, kjer je bil skrit mladenič. Jeden roparjev se spravi pod kad iskat prstana ter najde mladeniča; zato ga brž izvlečejo izpod kadi in ga hočejo umoriti. Na veliko žalost se spomni, da je pozabil piščalko pod kadjo; zato jih začne prositi, naj mu prinesejo piščalko, češ, enkrat pred smrtjo bi še rad piskal na njo. Ko mu jo prinesejo in je začel piskati, prileti toliko krogarjev, da jih je bilo vse črno ter raztrgajo roparje na drobne kosce. Nató preiskuje po sobi ter najde na polici majhno škatlico, na kateri je bilo zapisano: Če je kdo na drobne kosce razsekan in se namaže s tem mazilom, sprimejo se kosci, in oživi. Potém pobere kosce obeh ter jih namaže s čudovitim mazilom. Kralj in hči brž oživita; nató odidejo in pridejo v sobo, kjer je stanovala poglavarjeva žena. Mladenič jo prosi, naj bi mu odprla vrata, da bo videl, kakšno vreme je zunaj. To prošnjo mu usliši, a ko so stopili vsi trije iz gradú, zapiska mladenič, in grad se pogrezne z ženo vred v zemljo. Kralj se mu je zahvalil za rešitev ter mu obljubil svojo hčer v zakon. Potém so potovali v kraljev grad in ondi pripravili velikansko gostijo, kjer so jedli in pili, da ni bilo kaj videti.

2. Sv. Miklavž.

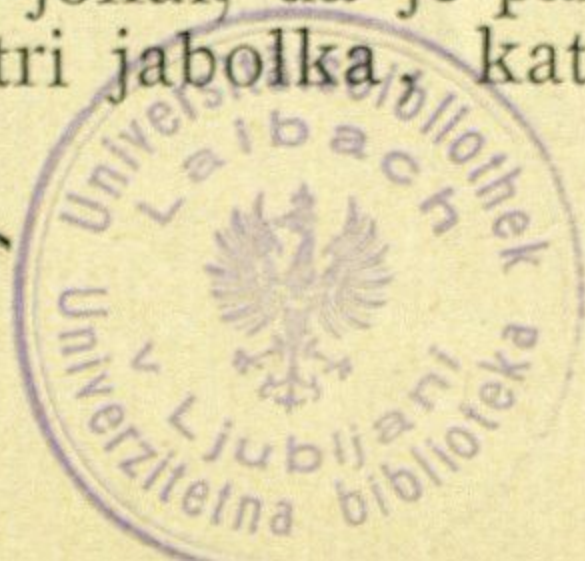
Živel je oče, ki je imel mnogo otrok, premoženja pa nič. Ko nekega dne premišlja svoje uboštvo na nekem hribu, pride k njemu zeleno opravljen lovec, kateri ga vpraša, zakaj je toliko zamišljen. „Zakaj bi ne bil zamišljen, ker si ne morem pomagati iz uboštva.“ — „Če je pa tako,“ reče lovec, „daj mi to, kar ne veš, da imaš, in ne potrebuješ, pa ti dam denarja, da boš lahko živel.“ Kmetič vesel pritrdi, in lovec mu dá, kar je obljubil. Ko domov pride, pové ženi, kako srečen je bil ta dan. Žena pa mu odvrne, da je prodal svoje še nerojeno dete. Po šestih

mesecih mu je žena porodila sina, katerega so krstili za Miklavža. Ko je začel hoditi v šolo in mu je rezal oče kruha za šolo, vselej se je jokal. „Če vam je toliko žal za ta košček kruha, pojejte ga pa sami,“ dejal je deček; „jaz bom pa brez kruha šel v šolo.“ — „O moj ljubi sinek,“ reče oče, „ni mi žal za kruh, ampak za te, ker sem te pred rojstvom prodal peklenščku.“ — „Nič ne skrbite, ljubi oče, vse bo izteklo na dobro.“

V šolo gredé je mali Miklavžek vsak dan molil v mali kapelici matere božje z Jezuškom, ki je držal v rokah kroglico svetá. Ko neki dan prav goreče moli, vzame Marija Jezušku kroglico iz rok ter jo dá dečku, rekoč: „Kamorkoli se bode ta kroglica kotala, pojdi za njo, in kjer obstane, ostani tudi ti.“ Deček spusti kroglico na tla, in kotala se je dalje in dalje, dokler ni obstala pred roparsko kočó. Trikrat jo je potočil mimo, ali vselej je priletela nazaj k hiši. Nató jo pobere, dene v žep ter gre v hišo. Tu ga vprašajo tolovaji, kam je namenjen. „V pekel bi moral iti po svojo dušo.“ — „Za božjo voljo,“ reče roparski poglavar, „če je že tvoja duša v peklu, kje je pa moja. Bodi tako dober, kadar prideš v pekel, vprašaj, kje je duša tistega silovitega roparja.“ Deček mu obljubi, da bo vprašal, ter prenoči pri njih, in roparji mu postrežejo z dobro večerjo.

Ko dan napoči, poslovi se mladenič, potoči kroglico, in kotala se je, dokler se ni prikotala do peklenških vrat. Ko je priletela v vrata, priteklo je peklenščkov kakor listja in trave, pa nobeden ni vedel za njegov krstni list. Potoči kroglico v drugič, in še enkrat toliko jih je priteklo. „Če mi ne daste lista,“ zagrozi se jim mladenič, „pa potočim kroglico v tretjič in vam razsipljem pekel.“ Črez nekaj časa prišanta hrom peklenšček ter prinese njegov krstni list. Deček ga še vpraša, kje je duša onega silovitega roparja. „Oho,“ reče mu peklenšček, „jaz sem boter njegovih otrok. Če se pa hoče rešiti, mora tisto palico, s katero je prvega človeka ubil, vsaditi ter toliko časa klečati in jokati, da bo od solz ozelenela in rodila sadje; tedaj bo rešen.“ Mladenič se odpravi na pot ter se oglasi pri roparju in mu naznani, kaj je zvedel. Ropar pa je vzel palico, vsadil jo v zemljo, zraven pa dejal na robe koso, pokleknil na njo ter toliko časa jokal, da je palica od solz ozelenela ter cvetela in rodila tri jabolka, katera ima še sedaj sv. Miklavž.

Kazalo.

Nehvaležen sin. (Povest. Spisal Malograjski.) . . .	Stran 3—35
Krivica in dobrota. Igra v treh dejanjih. (Spisal Anton Medved.)	„ 36—47
Petelin in gosak. (Črtica iz vasi. Spisal Fr. Ks. Meško.)	„ 48—66
Žganje — naš sovražnik. (Spisal Jurij Trunk.) . . .	„ 67—101
Za denar. (Povest. Spisal Josip Kostanjevec.) . . .	„ 102—119
Dar sprave. (Legenda. Zložil Anton Medved.) . . .	„ 120—126
Izkoriščevalci. (Dogodbica. Spisal J. M. Dovič.) . . .	„ 127—137
Dobro se je izvil. (Šaljiva dogodbica. Spisal Podvranski)	„ 138—141
Narodne pripovedke. (Zapisal J. Krenčnik pri Sv. Duhu pri Lučah):	
1. O čudoviti piščalki	„ 141—142
2. Sv. Mikavž.	„ 142—143

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS ©

00000075609

